FİSE'nin XI. Olağan Konferansı

27 Haziran — 1 Temmuz 1977 MOSKOVA

ÇAĞDAŞ DÜNYADA OKUL ve ÖĞRETMENLER :

I — Modern Dünyada Eğitim.

Giriş :

1 — Son on yıl. içinde halkın eğitim sisteminde dünyanın tüm ülkelşrinde büyük bir ilerleme göze çarpmaktadır. Bu gelişme büyük bir olasılıkla eğitimin amaçları için insan kaynakları ve fazla miktarda malzemeye para yatırımı yapılmasından olmuştur. Bu günümüz dünyasında eğitimin büyük rol oynadığı gerçeğini yansıtmaktadır.

2 — Aynı zamanda çeşitli ülkelerin hükümet çevrelerinin dikkati öğretimin ve eğitimin temel sorununun, adapte yaklaşımlardoki farklılıklardan doğduğuna, eğitim sisteminin yapısı ve amaçlan, pedagojik teorilere ve eğitsel faaliyetlerin dayandığı kavramlara çekilmelidir.

Bu farklılıklar, kuşkusuz genellikle ulusal özellikler ve her ülkenin kalkınma düzeyiyle sınırlandırılmıştır, fakat en önemlisi bunlar bu ülkelerde süregelmekte olan sosyal ilişkilerin bir yansımasıdır.

3 — Kapitalist ülkelerde, sosyal hizmetler, büyük özel kuruluşların çıkarlarına hizmet etmektedir.

Hükümetin eğitim amacıyla yaptığı masraflar devamlı soru yaratmaktadır. İlk olarak gözönünde tutulması gereken şey, böyle bir yönlendirmenin sosyal ve ekonomik gelişmeye, bireyin ve bilimin daha iyiye gitmesine ters düştüğüdür. Bu bize, gelişmekte olan ortak sosyal kaynakların bu amaçlara hizmet etmesi gerektiğini göstermektedir.

4 — Sosyalist ülkelerin deneyimleri bize gösteriyor ki, değişik tipde sosyal bir evrim olasılığının, en son amacının bedeni ve ruhi bir tatmin aradığı toplumda, insanın yeteneklerini en iyi şekilde de-

ğerlendirilmesidir. Kişi, ihtiyaçları ve ilgileriyle sosyoekonomik kalkınmanın tam merkezinde yer alır.

5 — Kalkınmakta olan ülkelerin sosyal ve ekonomik geri kalmışlığın üstesinden gelmek amacıyla özellikle karmaşık sorunlar karşımıza bir soru olarak çıktığında, halk eğitimi büyük rol oynar. Yabancının aleti olmayı ve sınıf hakimiyetini durdurmak gereklidir. Bu, sömürge dönemindeki eğitimin özelliğidir. Genç devletlerin sosyal yenilenmesine etken olmak için Emperyalist istismarcıların tam bağımsızlıklarını alma gereklidir.

Bu şekilde, sömürgecilikten miras olarak kalan Eğitim sistemlerinin tam olarak yeniden ele alınması sonucu gerçek ulusal ve demokratik eğitim sistemi ihtiyacı ortaya çıkar. Kalkınmakta olan ülkelerin önemli görevlerinden biri, günümüzde cahilliği tasfiye etmek ve bütün gençlere özgür temel eğitim olanağı elde etme fırsatı vermektedir. Kapitalist olmayan bir kalkınma yolu tutan böyle ülkelerin bu alanda önemli ilerleme yaptığı görülebilir.

6 — Bugün, Bilim ve Teknoloji hızlı kalkınmanın başını çekmektedir. Bilim, üretimdeki bilimsel buluşların daha hızlı uygulamasında üretime doğrudan aktarılır. Bu tür bir gelişme okullar ve eğitim sistemleri için yeni gereksinmeler ortaya çıkarır.

7 — Günümüzdeki üretimin artış gücü, bugünkü bilimsel ve teknolojik devrim koşullarına bağlı olduğu kadar kültür ve eğitim gereksinimleri, yeni bir kalkınmaya doğru gidilmesine, toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasına ve her bir kişinin yaratıcı gücünün ve kapasitesinin tümüyle geliştirilmesine dayanmaktadır. İyi eğitilmiş ve kalifiye işçilere gereksinim artmaktadır. Sadece kısmi ve aynı tür işi yapan Robotlara gerek yoktur; gerekli olan üretim işinde anlama yeteneğine sahip ve ustalaşmış, sosyal ve politik yaşamda aktif ve bilinçli bir yer alan uyumlu gelişen kişiliklerdir.

8 — Bugün, üretim gücünün ilerlemesi sadece eğitimin çıkarcı kavramları ile engellenebilir, seçme yöntemleri yolu ile engel çıkararak ki, bu en çok kullanılan yöntemdir ve okullar ve eğitim kanalları vasıtasıyla dar mesleki ihtisaslaşmayı şart koşmaktadır. Bu tür kavramlar, açıkça modern üretimin meyli ile işçilerin" gereksinimlerindeki sosyal eşitsizliği göze batacak bir zıtlıkla büyütmeyi amaçlar.

9 — Biz, bilimsel ve teknik devrimin tüm ülkelerin eğitim sisteteminde bazı tümüyle aynı veya benzer ihtiyaçlar ortaya çıkardığını anlıyoruz. Fakat bu devrimin sosyal sonuçları sosyal sisteme değişir. Tekniki ve bilimsel eğitime sınırsız bir faaliyet alanı temin etmede, sosyalizm, bir bütün olarak ulusun çıkarlarında modern bilim ve teknolojinin başarılarının kullanılmasına en kusursuz şekilde izin verir. Kapitalist sistemde, bilimsel ve teknolojik ilerleme engellenir ve hâ-

kim sınıfların bencilce çıkarlarına uygun yönlere yöneltilir; tüm sektörler ve araştırmalar kapital yatırımları geri çekmekle ve en kısa zamanda mümkün olabilecek tüm olanakları arayarak zarara sokmakla ve terkedilmekle tehdit eder.

10 — Kapitalizmin başlıca yalanlamaları, bilim ve teknolojiyi işçilere karşı kullanmalarına yol açmakta ve sosyal eşitsizliği ve işsizliği daha da yoğunlaştırmakta ve yaşama ile çalışma koşullarını kötüleştirme amacıyla onları istismar edip koşullarını daha kötüye götürmektedirler.

11 — Bugün, bilimsel ve teknolojik devrimin bu aşamasında, eğitimin önemi büyümektedir. Eğitim, bilim ve teknolojinin gelişmesi sayesinde insanlığa yeni bilgiler elde etme yolunda hizmet etme çabasındadır. Fakat bir «İnsan kaynakları biçimlendirmesi seviyesine gelebilmesi amacıyla, okulun kendisi köklü bir değişiklikten geçmelidir.

12 — Bu değişiklikler hem eğitim sisteminin yapısını, hem de eğitimin içeriğini etkilemelidir. Sadece belli bir eğitim düzeyi yaratmak yeterli değildir. Aynı zamanda değişmez bir eğitim düzenini zihinlerde canlandırmak gerekir.

13 — Temel eğitim (veya birleştirilmiş temel okul) dan tüm gençlik için eğilim eşitliğini garanti etmesi istenmektedir. Her çocuğun yeteneklerini geliştirip, mükemmelleştirebilmek için olanakları olmalıdır. Bu temel eğitim, öğretimin bilimsel bir türünü garanti etmeli, ana bilimsel kanunları, teorileri ve onların uygulamalarını açıklamalıdır. Gençlere geniş bir genel kültür vermeli, sosyal ve ekonomik teori ve pratik çalışmaları kapsamına almalıdır.

14 — Orta öğretim, öğrencilerden ihtisaslaşmasına, sınırlanmış mevcut çalışma pazarlarına yonlendirilmemelidir. Buna karşın onu iyi bir genel formasyona doğru kaydırmak, teori ve pratiğin ilişkisini kabul eden bu profesyonel branşlara ve becerilere yönelmek gereklidir. Bu çeşitli ilimleri içerecek bir karaktere sahip olacak ve çok büyük profesyonel ufuklar getirecektir.

15 — Eğitim sisteminden toplum yaşamında ortaya çıkan gereksinimleri karşjlaması, mesleksel düzeyi geliştirici olanaklar sağlaması ve toplumun gereksinimleri ile daha bağıntılı olması beklenmektedir.

16 — Günümüz dünyasında okulların ortaya koyduğu yeni gereksinimler; so'syo-ekonomik yapıda meydana gelen gelişmede öğretmenlerin toplumsal rolünün belirginleşmesi halk eğitiminin rolünü gittikçe arttırmaktadır.

17 — Yeni eğitim teknolojilerinin yararına değil onların eğitimlerinin etkinliğinin ve niteliğinin gelişmesini sağlamasındadır.

18 — Bizim düşüncemize göre, öğretmenlerin durumlarını içeren

önerilerin kapsamı; onların eğitimleri, çalışma ve iş koşulları, maaşları ve toplumsal güvenceleri, örgütlenme özgürlüğü ve haklarıdır. Daha önce belirttiğimiz gibi öğretmenlerin mücadelesi, bazı ülkelerin toplumsal düzenleri yoluyla sınırlandırılarak, kendi sosyo-ekonomik düzeyleri, eğitim alanında hakim sınıfların politikaları gibi değişik koşullar altında ilerlemektedir. Soyutlanmanın aksine okulun toplumda büyük ve önemli bir yeri vardır. Son analizlere göre, eğitim sistemindeki değişiklikler, toplumun değiştirilmesinin bir ürünüdür.

19 — Eğitim reformlarının karakter ve yönlendirilmeleri her ülkede sosyal ve politik düzenlerle, ekonomik kalkınmanın düzeyiyle eğitimin demokratikleştirilmesi için ilerlemekte olan güçlerin faaliyetleriyle ve daha başka etkenlerle sınırlandırılmıştır. Bu durumda değişik bir yaklaşımla eğitimin ve öğretmenlerin durumuna devletlerin farklı grupları esas alınmak üzere, bir analiz gerekmektedir.

1. SOSYALİST ÜLKELERDE OKUL VE ÖĞRETMENLER

20 — Sosyalist ülkeler, bilimsel ve teknolojik devrimden yararlanarak, toplum yapısına uygun gerekli bağıntıları kurarak ve eğitime uygun gereksinimlerle eğitim sistemlerini tamamlıyorlar. Bu amaçla devamlı yükselme gösteren çoğunluğun seviyesinin, işçilerin kültürel ve teknik eğitiminin ve sürekli mükemmelleştirmekte olan halk eğitim sistemlerinin tamamlanmasını sağlarlar. Sosyal ve ekonomik planlama çalışmaları bu ülkelerde insan gücünün eğitimi ve öğretimi alanında, tercihen gerektiğinde değişebilecek-yapıya sahip, planlar ortaya çıkar. Öğretilecek konulardaki reformlar, ulusal kalkınmanın gelişmesi için perspektif olduğu kadar toplum için tüm programları ekonomik, bilimsel, kültürel ve teknolojik kalkınmayı göz önünde tutarak sosyal ve ekonomik yapıdaki değişiklikler izler.

Sonuç: Üretimin gereksinimleri ile eğitimin uygunluğu ve toplumun bireylerinin arzusu ile hizmetlerin uyumudur.

21 — Bugün sosyalist ülkelerin çoğunda orta düzeyde yaygın eğitime planlı bir geçiş izliyoruz. Bu orta düzeydeki eğitim ve tüm şekillerinde; daha yüksek eğitim için tam bir hazırlık amacıyla verilmektedir. Tam bir orta düzeyde eğitime geçebilmek için tüm karmaşık sorunların çözümü şarttır, özellikle eğitimin yeni içeriğinin dikkatle hazırlanmasında.

22 — Bu amaçla, ortalı disiplinin bağlantıları pekiştirilmekte, öğretilen konuların programının yapısı, bilimlerin farklılıklarını giderme işine adapte edilmekte ve eğitimin çeşitli ilimleri kapsayan karakteri mükemmelleştirilmekte, kendi kişisel çabalarıyla bir şeyler öğrenmeyi başarabilecek yetenekte kişiler yetiştirilmektedir.

23 — Doğruluğu kanıtlanmış yaklaşım (bir «kalıp» olarak) bundan sonra okul eğitiminin temeli olarak bulunacaktır ve bu bir metodsal prensip olacaktır, bu prensip yukarıda anlatılanların öğretimde eğitimin ana kurallarının dünyanın bilimsel bir kavramını ve sosyalist bilincini uyarmak amacıyla, eğitim ve öğretim arasındaki yakın bağları ve etkin uygulamayı açıkça gösterir. Sosyalist ülkelerde okulun gelişmesi sırasında bu ülkelerin kalkınmasıyla birlikte süratle çözümlenmesi gereken yeni sorunlar ortaya çıkar.

24— Kural olarak, sosyalist ülkelerdeki öğretmenlerin çıkarları, içinde yaşadıkları toplumunkiyle aynıdır. Biz, gerçekte bu konuda bu ülkelerdeki sosyo-ekonomik kalkınmanın dayanağının öğretilen programın ilerlemesinde olduğunu izlemekteyiz.

25 — Bu ülkelerin öğretmen örgütleri şu gerçeği kabul etmektedirler ki, kendi uğraşıları için yararlı olabilecek olanakları kapitalist ülkelerdeki meslektaşları bunları uzun ve inatçı mücadelelerinin sonunda zorla koparırlar, hükümet organları ile işbirliği sonucu elde edilen sonuçların tehlikeye konmayacağını garanti eder. Bu, öğretmenlerin eğitiminin başlangıcında yapılmalı ve onların çalışma ve yaşam koşullarının iyileşmesi. Sosyal ve politik ilerlemelerinin olması kddar yarınları da mükemmelleştirilmelidir.

26 — Ekonomik kaynakların hızlı bir şekilde birleştirilmesiyle, öğretmenlerin ücretleri de artar. Ücretlerin artmasıyla hayat seviyesinin yükseldiğini kabul etmek için: pekçok kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerin başına bela olan enflasyonun sosyalist ülkelerde olmamasını göz önünde tutmak gerekir. Bundan başka fiatların çoğu yıllarca değişmeden kalır. Ve de bu ücret artışları satınalma gücü olması nedeniyle gerçek bir artıştır.

27 — Sendikalarca, bu mesleğin % 70, % 80'ini oluşturan-bayan öğretmenlere samimi, içten bir ilgi gösterilmektedir. Bu onlara anaılığın sosyal fonksiyonunun önemiyle mesleklerini uyum içinde yapma olanağı vermektedir.

28 — Bu söz konusu olan ülkeye göre değişen özel ölçülerle ortaya konur, söz gelimi, ailede anne olan öğretmenlerin haftalık görevlerinin ücretlerinde kesinti olmaksızın azalması: ana oluşları, ücretlerini sürekli kıldığı gibi, çocuğu rahatsızlandığmdaki yokluğunda da ücretinin kesilmemesi. Çocuğunu büyütmek için uzun süreli ayrılık olasılığında haklarının saklı kalması ve yaşlılık haklarının .olması gereklidir.

29 — Çeşitli sosyalist ülkelerde, öğretmenler diğer kategorilerde çalışan işçilerin özel emeklilik sisteminden yararlanirlqr.

30 — Öğretmen örgütleri, halk eğitimiyle ilgili kuruluşlarla birlikte eğitimin organizesinin mükemmelleşmesi ve planlanması için,

sorumlulukları yüklenirler ve konferanslar düzenleyerek, kurslar açarak, konuşmalar ve fikir alış-verişleri yaparak eğitimi daha ileri düzeye götürmeye çalışırlar. Kendi çabalarıyla (kulüpler, dinlenme ve tedavi merkezleri) olduğu kadar, spor ve turizm faaliyetleri ve işyerleri kurarlar. Sendikalar öğretmenlerin ve ailelerinin, yaşama koşullarını ve boş zamanlarını gerçek anlamıyla geliştirme uğraşı içindedir.

31—Sosyalist ülkelerdeki öğretmen sendikaları, pekçok ülkelerin öğretmen örgütleriyle olan ilişkilerini derinleştirir. Bu ilişkiler onların üyelerine uluslararası sorunları duyurmada ve işbirliğini takviyede yetkin kılar. Halkla ilişkilerde öğretmenlerin karşılıklı anlayış ve işbirliği, barış ve sosyal ilerleme getirir.

I — 2. KALKINMIŞ KAPİTALİST ÜLKELERDE OKUL VE ÖĞRETMENLER

32—«Kriz» sözcüğü kapitalist ülkelerin öğretmenlerinin karşılaştığı sorunları ve güçlükleri tayin etmede sık sık kullandığı bir deyimdir. FİŞE ve birkaç büyük öğretmen örgütünün tabanda yaptıkları yoklamalara (analizlere) göre; okulun durumu, eğitim sistemindeki kriz, tüm olarak kapitalist toplumdaki krizin sonucudur.

33 — İşçi çocukları, tıpkı işçilerin kendileri gibi bu durumun asıl kurbanlarıdır. Sosyal ve politik düzenin zorla yarattığı vurucu bir özellik taşıyan ayırım, okulların geri bırakılmasını herşeyin üstünde tutar. Faaliyetlerinin ta başında kendilerine hiçbir mesleki eğitim vermeyen bir yetersiz eğitim sistemiyle, kötüye doğru gitmeye ve işsizliğe zorlanan bu çocuklar gençliğin büyük bir kesimini oluştururlar.

34 — Öğretmenlerin, işçi sınıfının, gençliğin ve onların ana-babalarının mücadelelerine karşın, kapitalist sistem gençliğin fiziğine ve olayları kavrayabilecek yüksek zekâ gelişimine izin vermez. Toplumu sınıflara bölmeyi ve özellikle ders programları ve kitapları vs. yoluyla fikir, aktararak ayırım yapıp bugünkü durumunu korumaya çalışır.

35 — Öğretmenler tarafından, düzenin krizleri ve getirdiği sonuçları, bazı hükümetlerin kapitalist tekellerin özel idarelerine karşı sertlik politikasına başvurması ile, çalışma koşullarının daha kötüye gitmesine neden olarak gösterilmektedir. Böylece özellikle ileri düzeydeki eğitimde her sınıfta öğrenci sayısı arttırılmakta eğitim kuruluşlarının bütçesi tamamen veya kısmen kısılmakta ve mücadele ederek zorla elde ettikleri hakları tehlikeye atılmaktadır.

36 — Bu durumun öğretmenlerin mesleki olduğu kadar kişisel yaşamlarında ve eğitimin yaygınlaşmasının kalitesinde de olumsuz sonuçları vardır. İlerlemekte Olan bir avuç öğretmen de sinir bozuk-

luklarinin ve psikolojik sorunların kurbanı olargk alt edilmektedir.

37 — *Şu* da belirtilmelidir ki, eğitim masraflarını —hatta bazen— bazı kapitalist ülke hükümetleri, öğretmenlerin ilk ve daha sonraki eğitimleri için gerekli olanı kısmak amacıyla arttırmayı reddederler. Böylece mesleklerinin sınıflaşma yapısını maaşlarıyla birlikte düşürürler.

38 — Eğitim krizi soyutlanarak veya sınırlandırılarak sadece eğitim çatısı altında asla çözümlenemez. Bu kriz, bundan böyle kapitalist sistemi karakterize edecek ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve ahlaki krizin ayrılmaz ve tam bir parçasıdır.

39—Kuruluşlar FISE'ye bağlanırken üye olmayan kuruluşlar, sözü edilen analizler üzerinde aynı görüşteydiler. Bununla beraber gerçek olan şu ki; diğer ulusal ve uluslararası öğretmen örgütleri halihazırdaki krizin derin bilimsel çalışması içine girmemişler ve bunu sadece geçmişteki benzerleri gibi geçici ve zamanla sınırlı, kısa devreli bir kriz olarak kabul etmişlerdir. Bu bazen sermayece ortaya konan basit hesapları ve mevcut fedakârlıkları, gerekliymiş gibi kabul etmeye götürür. FISE ulusal ve uluslararası düzeyde bilgi ve tecrübe alış-verişinin bu olayı daha derin ve iyi açıklayabileceğine ve uygun uğraşılar için kesin kararlar almaya yardım edeceğine inanmaktadır.

40 — Öğretmenlerin gereksinimleri ve faaliyetleri çözüm getirilmesi gereken krizin karakteriyle saptanmıştır. Eğer kişi krizin yapısal birşey olduğunun ve kapitalist üretim biçimini çıkmaza soktuğunun farkındaysa yapılacak olan işler, anti-kapitalist yapının temel ekonomik ve sosyal değişikliklerine doğru yönlendirilecektir.

Bu tür reformist fikirler, neo-liberal teoriler gibi, işçilere acımasızlığı anlatmanın dışında, krizi anlatmaktan veya çözüm yollan önermekten yoksundurlar. Fakat savaşılması gereken büyük sermayenin egemenliğidir.

41—Öğretmenler için; 1975'te Varşova'da yapılan Dünya Öğretmenleri Konferansında tecrübeler birleştirildi ve dokümanlar Eğitim konusundaki Uluslararası Konferans için dört ülke tarafından özenle hazırlandı. İşçi sendikası ve Politik çevrelerdeki değişik fikir ve kavramlara karşın pekçok büyük konferansların ve ortak toplantıların sonuçlarının onaylanması ve temel mesleki sorunları içeren ortak önerilerin getirilmesi zihinlerdeki kuşkuyu siler süpürür. Krizin olumsuz etkilerine karşı koymada; başka bir kuruluşa bağlı olan veya kendi kendini yöneten tüm kuruluşlar, amaçlanan eğitim sistemini daha iyiye götürmek için belli genel tezlerle fikir birliğine varabilirler

42 — Biz, tartışma için İşçi sınıfı sendika hareketinin prensiplerini kabullenen pek çok öğretmen örgütünün tecrübelerinden olduğu

kadar, 1973'deki 8. Dünya İşçi Sendikaları kongresinde diğer uluslararası ve bölgesel toplantılarda olduğu gibi, çok sayıda işçi sendikalarının denemelerinden beğeniler ve analizler çıkarmayı kabul ederiz. Bizim asıl tezimiz kapitalist ülkeleri etkileyen kriz ve pekçok kapitalist ülkede acımasız sonuçlar doğuran ekonomik ve sosyal paşamın tüm yönlerini ilgilendiren devam etmekte olan yapısal bir krizdir.

43 — Ekonomik, işbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) nın «Ekonomik gözlemcilerine göre krizin devam etmesi beklenmektedir. OECD'ye bağlı ülkelerde, enflasyon hızı artacaktır. Ekonomide getirilen bazı geliştirilmiş tasarılar, para yatırımları güçlüklerle karşılaştıkça işsizliğin hızını gözle görülür bir biçimde kesmede yeterli olmayacaktır. Çeşitli üye ülkelerin kalkınmasındaki eşitsizlik devam edecektir. Rapor da aynı zamanda, ihtiyaç düzeyinin düşürülmesiyle kalkınmanın engellendiği belirtmektedir. Böylece kabul edilmiştir ki, krizin sonucu görülemez ve ihtiyaçların sınırlandırılması ile ücretlerin düşürülmesi politikası sadece işsizliği daha da kötüye götürür. Fakat şu da eklenmelidir ki, çok uluslu büyük şirketlerin çıkarları büyümeye devam etmektedir.

. 44— Büyük kapitalist devletlerin üniversite ile ilgili politikalarında yüksek öğrenimi önemsizleştirmek ve araştırmaları giderek, çıkar çevrelerinin ve tekellerin arzuları gereği daraltmaktır. Bu politika sosyal ayırımı şiddetlendirerek, işçilerin çocuklarının büyük bir çoğunluğunu yüksek öğrenimden yoksun kılmayı amaçlar. Çeşitli yollarla eğitim araştırmaları soyutlanmakta, köklü araştırmalar engellenmekte, yapılmış olan araştırmalara da —tekellere doğrudan hizmet eden sektörler ve savaş sanayii hariç— el konulmaktadır. Okul müfredatı zayıflatılıyor ve eğitim programlan yetersiz bir hale getiriliyor. Üniversite kuruluşları üzerindeki hükümet otoritesinin kontrolü bazı ülkelerde ağır basmaya başlıyor ve üniversitenin özerkliğine saldırıyor ve bilinçli öğretmenler acımasız ayırımın kurbanları oluyorlar. Yetersiz kamu finansmanları pekçok üniversiteler büyük sermayeye karşı bağımlılıklarını daha da arttıracak olan özel finansman istemeye zorlanmaktadır.

45 — Üniversite "sektöründeki işçiler için yüksek öğretimdeki FISE komisyonu bu olağan konferansta sunulacak olan yüksek öğretimde çalışan personelin imtiyaz taslağını büyük bir dikkatle hazırladı.

46 — Kamu sermayesinin transferinde ana kapitalist gruplaşmalar vurgulanmakta, yatırımları etkileyen ders uygulama masrafları ve öğretmen ücretleri ile eğitim bütçesi dondurulmakta veya kısıtlanmaktadır.

47 — İşsizlik öğretmenler arasında da artmaktadır. Pek çok genç öğretmen iş bulamamakta, haberleşme kısıtlanmakta, öğretmenlerin çalışma koşulları giderek kötüleşirken okullardaki çalışma daha da ağırlaşmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin giderek değerinin düşürüldüğünü izlemekteyiz.

48—Hükümetler, öğrenci ailelerine ve öğrencilerin kendilerine eğitim masraflarının büyük bir bölümünü yüklemektedir ve konu sorumluluğunda olmayan eğitim ve öğretim konularını özenle hazırlamaktadır. Ne var ki, daha doğru bir anlatımla, eğer «Eğitime yapılan yatırım arttırılırsa çok daha iyi bir iş yapılmış olacağına inandığımız kişisel kazançlar getiren kişisel yatırımları kapsar.

Bu tür bir teori, hükümeti sorumluluklarından arındırma, eğitime yatırım yapmaksızın kalifiye insan gücünden yararlanabilecek tekellere çıkar sağlamayı amaçlar. Bu yeni mezunlar arasında işsizlik oranının yüksek oluşuyla da kanıtlanmıştır. Çalışmalarında bireysel para temini için bazı ülkelerde verilmekte olan Banka Kredileri, giderek sınırlandırılmaktadır. Enflasyon sonucu değer düşümüne uğrayan öğrenci tahsil bursları, her geçen gün daha az kişiye verilmektedir.

49—Eğitimsel kolaylıkların sınırlandırılması, fırsat eşitsizliğini ve sosyal ayırımı şiddetlendirmektedir. Bunlar eğitilmiş kalifiye insan gücü ve bilimsel araştırmada, teknoloji ve kültürle ulusal çıkarlara ters düşmektedirler. Onlar eğitimin niteliğinin yükselmesiyle olduğu kadar, öğretmenlerin hayat standardının ve mesleki ilerlemelerinin iyileşmesi ile de mücadele ederler.

50 — Hükümetler ve işverenler, içinde yaşanan koşulların tüm sorumluluklarına katlanırken, okulları ve öğretmenleri bunun sorumlusu olarak suçlamaya çalışmaktadırlar. Bazı resmi açıklamalar ve baskı unsurları işsizlikle krizin sorumlusu ve eğitilmiş işsizliğin üreticisi olarak okulları gösterirler. Hatta bazen, bazl kuruluşlar büyümekte olan bu baskılara karşı tavır alarak mücadelelerini arttıracaklarına, bu tür suçlamaları kabul ederler.

51 — Kapitalist ülkelerde okul, eğitim ve kültür vermek konusunda halkın ihtiyaçlarını hiçbir anlamda karşılamaz ve toplum çoğunluğunun demokratik gereksinimleri ile arzularına da cevap vermez.

52 — Fakat kapitalist gruplar, eğitim ve öğretim sistemi yoluyla kriz geçirmekte olan hükümet ekonomisine olduğu kadar, istismarın şiddetlenmesine ve kuruluşların finansman yığılmalarının günümüz gereksinimlerine tam anlamıyla adapte olan çözüm yolları getirmektedir.

53 — Özellikle OECD tarafından geliştirilen «Yeni Eğitim» tasarıları çok uluslu kapitallerin masrafları azaltma ve kısa vadeli adaptasyon isteklerini yansıtır. OECD'nin ilk ve onu izleyen eğitim için

önerileri (pedagojik sağlığı olmayan) «Yenilenme» olarak adlandırılan prensibe dayanarak (bu ne bilimsel ne de ekonomik açıdan doğru dürüst bir dayanağı olmayan bir fikirdir.) yeniden düzenlemeyi amaçlar. Bu eğitim, işverenlerin iş ve işin niteliği alanında yararlı olacaklarını kabul ettikleri bir avuç işçi için krediler sağlayıp, gençlerin temel eğitimini tüm olarak kısıtlayarak sağlanır. Bu fikir, öğretilen bir takım sınırlı konuların içeriklerinin zayıflatılmasına ve öğretmenlerin yetersizleştirilmesine yol açar. Yetişkin eğitiminin sadece yeni mesleklere adapte edilmesi sınırlandırılmaktadır.. Eğitim bir bütün olarak devletin iş pazarına ve aynı zamanda en dar çıkarcılığa konu yapılmaktadır. Avrupa Ekonomik topluluğu da bu tür eğitim adaptasyonlarının, büyük sermayenin insan gücü gereksinimlerine göre yapılmasına taraftardır.

54 — «En iyi adaptasyon» okulu gerilemeye, konuları yozlaşmaya ve şiddetli bir ayırıma götürür. Gerçekte bunun anlamı, gençliğin ve işçilerin büyük bir bölümü için «en düşük, bilgi vermek ve toplumun gelişmesine ve arzularına tam bir karşı çıkışla gençliğin ve.işçilerin büyük bir çoğunluğu için «en az» bilgi vermektedir.

55—-Gençlerin ve öğretmenlerin meşru isteklerinin tatmin edilmesi, eğitim krizinin üstesinden gelineceği anlamına gelmez. Kalkınmış kapitalist ülkelerde geniş bir mesleki formasyon kazandıracağı kadar, eğitim sistemini demokratikleşmeye doğru yönlendirecek, eğitimin bilimsel kapsamını ve çeşitli ilimleri içerecek ve daha uzun süreli olacak çok derin eğitim reformuna acil bir gereksinim vardır. Bu konuda Varşova Konferansının sonuçlarının anlamı açıktır.

56 — Ekonomik, sosyal, bilimsel ve teknik ilerlemeye, toplumun ve gençliğin gereksinimlerine uymayan okulun, daha kötüye gitmesine neden olan, tekelci sermaye kaynaklı reformlar öğretmenler ve onların örgütlerinin büyümekte olan tepkisiyle karşı karşıya kalırlar.

57 — Öğretmenlerin, kaçınılmaz olarak adlandırılan krizi ve sert-
Jik politikasını kabullenmeyi daima şiddetle reddetmeleri hemen hemen bütün kapitalist ülkelerde hükümetin ve işverenlerin amaçlarının kuşkuyla karşılandığını onaylar.

1 — 3. KALKINMAKTA OLAN ÜLKELERDE OKUL VE ÖĞRETMENLER

58 — Kalkınmakta olan ülkelerde Eğitim sorunları son birkaç yıl içinde pekçok önemli uluslararası toplantılarda, gözden geçirilmiştir. Özellikle Dünya öğretmenleri konferansı (Varşova, 1975). Üçüncü Dünya Öğretmenlerinin ilk kongresi (Akapülko, 1975) ve FISE'nin Asya konuşmalarında (Kalkuta, 1973 ve Kolombo 1976). Bu toplantılar,

bu ülkelerdeki okulun sorunlarının en önemli nedenleri üzerinde çalışmış ve bu alandaki gerekli amaçları ve görevleri saptamıştır.

59 — Böylece, Akapulko açıklaması Üçüncü Dünya halkları tarihin günümüz aşamasını gösterir, onların asıl hedefleri emperyalizmin egemenliğini söküp atmak, bağımlılığa ve sonuçlarına bir son vermektir. Öğretmenlerin ve onların örgütlerinin en önemli görevi halkının mücadelesine katılmak ve eğitimi ulusal bağımsızlıkları için mücadelenin bir aracı yapmaktır.

60 —Yukarıda sözü edilen toplantı ve konuşmalarda, toplantıya katılanlar kalkınmakta olan ülkeler için ulusal bağımsızlığa dayalı bir yeni dünya ekonomik düzeni kurmada bağımsız bir ortamda doğal kaynaklarını işletme ve her ülkenin kendi tercih ettiği politik ve sosyal sistemi özgürce benimseme hakkının olduğu kadar, ulusal kültür ve dahili gereksinimlerinin gözönünde tutulması dileklerini, açık bir şekilde dile getirmişlerdir.

61 — Bu anlamda, kalkınmakta olan ülkelerdeki öğretmenlerin hareketleri ülkelerindeki ekonomik kalkınmanın hedeflerini ve sosyal kalkınmayı ve politik bağımsızlıklarını pekiştirebilmeleri için, ekonomik ve politik bağımlılıktan tamamen kurtulunması gerçeğini gözler önüne sermiştir.

62 — Kalkınmakta olan ülkeler sömürge hakimiyetinden çok ağır bir miras aldılar; düşük düzeyli bir üretim gücü, basit bir şekilde yönlendirilmiş ekonomi, cahilliğin ileri düzeyi ve ciddi bir ulusal birlikten yoksunluk. Bağımsız kalkınmaları için mücadelede, emperyalizm ve yerli işbirlikçi güçlerin güçlü direnişleriyle karşılaşırlar.

Latin Amerika'da, Emperyalizm - özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde, o kıtadaki faşizan yöntemlere başvurarak, hakimiyetlerini sürdürmek için mümkün olan herşeyi yapıyorlar. Afrika'da müdahaleye başvurulmuştur, Zaire'de olduğu gibi ve emperyalizm taraflısı re-
iimle.r yardım etmeye başlamıştır. Aynı politika Afrika'da da uygulanıyor.

63 —Bir ülke demokratik yönde ulusal bağımsızlık yoluna çıkar çıkmaz, çoğalan baskılarda karşılaşırlar. Emperyalist çevrelerce ve yabancı çok uluslu şirketlerce desteklenen, yerli işbirlikçi güçler :ıdım adım ilerleyen değişikliklere karşı çıkarlar ve kendi çıkarlarına hizmet etmeyen bu rejimleri devirmek için sabotajlar ve suikastlara başvururlar.

64 — Emperyalist güçler kendi kontrollerini kurma, veya en azından kendi ideolojilerini ve sınıf işbirliğini ruhu orada yerleştirebilmek için, kalkınmakta olan ülkelerin eğitim sistemlerini etkileme yollarını ararlar. Çeşitli kuruluşlar, hızlı büyüyen çok uluslu kuruluşlar, bu bakımdan büyük rol oynamaktadır.

65 — En kötü durumlarda, Eğitim ve Öğretime faşist fikirler konarak eğitimdeki işbirliği ruhu kaldırır, emperyalizmin faşist diktatörlükler kurduğu ülkelerde, söz gelimi Şili, Uruguay, Paraguay, Tayland, Güney Kore ve benzerlerinde olduğu gibi.

66 — Bu ülkelerin öğretmenleri eğitimin geleceğinin oradaki tüm ilerici ve demokratik güçlerin faşist diktatörlüğe karşı bir mücadelede, işçi sendikaları ve haklarını ye eğitim sistemini geliştirme ve mükemmelleştirmede çok gerekli olan ekonomik ve politik koşullar yeniden elde etmede, birlik içinde olmaları gereğini anlıyorlar.

67 — Eğitim alanına emperyalist güçlerce konan «işbirliği ve yardımlaşma» politikası, kalkınmakta olan ülkelerdeki eski büyük şehirlerin ideolojik ve kültürel kalıntılarının saklanmasına yönelir.

68 — Bu durum vaktiyle İngiliz ve Fransız sömürge imparatorluklarına bağlı olan çeşitli ülkelerde korunmaktadır. Benzeri bir oyun, «USA» yi eğitim alanında Neo-sömürgeci genişlemede özel koruma. Birleşmiş Milletler tarafından Latin Amerika'da oynanmaktadır.

69 — Kapitalist güçlerin kalkınmakta olan ülkelerde ideolojik ve kültürel hakimiyetlerinin araçlarından biri, okulların dili olarak eski efendilerinin kullandığı dile başvurmaktır.

70 — Eğitim konuları ve programların dikkatle hazırlanması nedeniyle yapılan parasal ve teknik yardım genellikle eğitimin yapısı ve içeriğini çok uluslu şirketlerin ve yabancı güçlerin kontrolü altına almak için kullanılır.

71 — Çeşitli kuruluşlar (Ford, Rockefeller vs.) kalkınmakta olan ülkelerin, ulusal uzman ve teknik eleman yetiştirmelerine, onlarla olan bağlarını korumak amacıyla karışırlar, çok uluslu şirketlerin yatırımları nedeniyle onları, kapitalist düzene taraftar politik hedeflere yöneltmek için aracı veya yönetici olarak kullanırlar.

72 — Dünya bankası ve diğer uluslararası sermaye kuruluşları borçlanma politikalarını genç hükümetlerin eğitim alanında arttırmaktadırlar. Ana kapitalist ülkelerce ele geçirilen bu sermaye kuruluşları, ödünç para alan ülkelerin eğitim politikalarını da etkilemektedir. Bu amaçla, bankalar organizasyon ve vermeyi düşündükleri borçların en iyi bir şekilde kullanılması bahanesiyle uzmanlar göndermektedirfer.

73 —Süper Kapitalist ülkelerce, kalkınmakta olan ülkelerin eğitim alanında geliştirilen «yardımlaşma»nın yeni sömürgeci karakteri, genç Afrika, Asya, Latin Amerika ülkelerinde maddi ve manevi büyük zararlara yol açan «Beyin Kurutma»yı da yansıtır.

74 — Bu «Beyin kurutma» işlemleri ilgili ülkeleri şiddetli bir şekilde etkilemektedir; sadece mali düzeyde aşağıdaki değerlendirme yapıldığında, kalkınmakta olan ülkeler tarafından doğrudan zarar

gören mali kayıplar her yıl için .300 milyon dolar tutar, göç eden uzmanların sayısı ve onların yetişmesi için yapılan harcamaları göz önünde tutarsak; bu ülkeler göç eden Uzmanlarının çalışma ürünlerinden yoksun kalarak, kayıplarının sonuçları tahmini 5 milyar dolara ulaşır. Fakat kalkınmakta olan ülkelere verilen toplam yardım tutarı sadece 2 milyon dolar kadardır.

75 —Kapitalist ülkeler ilk ve tüm eğitimleri asıl ülkenin mali harcamalarıyla sağlanmış olan kaynakları kullanmayı çok yararlı bulmaktadırlar; dahası bu yabancı uzmanların haklarına gelince çoğunlukla kısıtlanmış ve buna bağlı olarak çalıştıkları yerli benzerleriyle eşit olan nitelikleri için daha düşük ücret almaktadırlar.

76 —Yetenek göçü sorunu, sürekli bir şekilde sadece dünya ekonomik ölçüleriyle çözülebilir. Her ne kadar bu göçlerin etkileri bir takım ölçülerle sınırianabiiirlerse de —özellikle bedelini ödeme ölçülerinin adaptesi— kalkınmakta olan ülkeler için, uluslararası ve ikili anlaşmaların sonuçlarına bir son verilmesi kararlaştırıldı.

77 — Aynı nedenle, şu da hatırlanmalıdır ki, kalkınmakta olan ülkelerle, sosyalist ülkeler arasında işbirliğine adapte edilen fikirler, ikinci ülke tarafından yetiştirilen uzmanların, öğrenim sürelerinin sonunda kendi ülkelerine dönmesini şart koşar.

78 — Kalifiye olma ve diplomaları içeren uluslararası toplantılar ve ikili anlaşmalar, ehliyetlerini ve diplomalarını almak için yurt dışında eğitilen uzmanların kendi ülkelerinde dikkate alınmalarına izin vermelidirler. Yeteneklerin, kalkınmış ülkelere göçünü teşvik etmemeli, aksine onu durdurmaya çalışmalıdırlar.

79 — Emperyalizm ve çok uluslu şirketlerin, kalkınmakta olan ülkelerin halk eğitimine ve kültürüne sızması nedeniyle, çeşitli teori ve kavramlarla ilgili olarak, eğitim gelişmesi stratejisinde olduğu bazı anahtar sorunlara, eğitim kapsamına ve eğitim reformlarının geniş anahatlarına dikkat etmek önemlidir. İlerici bir yaklaşımla kalkınmakta olan ülkelerin gereksinimlerine ve koşullarına cevap veren bir okula sahip olma örtüsü altında amaçlanan bu kavram ve teoriler perspektif bir kalkınmada, sosyal ve ekonomik değişikliklerde yer almaz, fakat sadece acil gereksinimlere cevap vermesi amaçlanan ve kendilerini zanaatkarların ve küçük çiftçilerin eğitilmesiyle sınırlayan yönlendirmeleri açıklar. Bu, söz gelimi eğitimde «kırsallaşma» kavramının bir sorunudur.

80 — Ekonomik alanda üzerinde sık sık geliştirme yapılan «ORTA SEVİYELİ TEKNOLOJİLER» bile kalkınmakta olan ülkelerin gereksinimlerine oevap vermemektedir. Kalkınmakta olan ülkelerin gereksinimi, daha doğrusu, kendi çıkarları doğrultusunda kullanılan bilimsel ve teknik iierleme, şimdiki ve gelecekteki endüstriyel gerek-

sınımlerin gerektirdiği, tarımsal, bilimsel ve teknolojk kalkınmaya tamamen uygun olmalıdır.

81 — Son derece anti-demokratik bu kavramlar, sadece mevcut eğitim düzeyinde imtiyazsız sosyal tabakaya karşı ayırımı vurgular ve ekonomik eşitsizlikleri ortaya koymayı amaçlar.

82— Kalkınmakta olan ülkelerde çok uluslu şirketler uygulaması köylü çoğunluğunu ve diğer kategorilerdeki işçilerin yaygın eğitimini çok etkilemektedir. Aynı zamanda ayırım ve dar çıkarcı çözümlerden yana olduklarını açıkça söylemektedirler.

83 — Bir kuruluş, köylülerin ve toplulukların yaygınlaştırılmış ilk halk eğitiminden vazgeçerek onu ailelere, köylülerin ya da toplulukların özel teşebbüslerine bıraktığı sürece yok olmaya mahkumdur.

Mevcut gereksinimlere göre mesleki bir eğitim vererek aşağı yukarı 10-12 yaşlarında okuma öğrenmeye başlamayı ister. En «yetenekli» öğrenciler orta öğretime kabul edilebilir ve bunlardan birkaçı 6onucta yüksek öğrenime ulaşır. Ucuz işgücü oluşturmak için büyük bir çoğunluk böylece hemen hemen tamamen cahil bırakılır.

84 — Bu öneriler, kalkınmakta olan ülkelerin çok kısıtlı olanakları üzerinde tartışmaya amaçlanan saygmlaştırılmış ilk öğretimin yüksek bedeline, hatta toplumun tüm üyeleri için demokratik eğitim sisteminin var oluşunda, bir bölüm, bir parça olan kalkınma olanaklarını kısıtlamaya dayanır.

85 — Bu tür ülkelere örnek, USSR (geçmişte), Cezayir veya Küba (günümüzde) gibi, kalkınmalarını okumamışlığın kaldırılmasına ve ilk öğretimi yaygınlaştırmaya bağlamış olan ülkeler «çoğunluğun eğitimi ve sosyo-ekonomik kalkınma arasındaki bağı etkili bir şekilde onaylarlar.

86 — Kalkınmakta olan ülkelerde öğretmenler ve örgütleri, işçilerin ve köylülerin örgütleri yanında, gelişmenin potansiyeli ve perspektiflerinde önemli bir yer alacak olan kültür (veya kültürler), eğitim sisteminin kurulması nedeniyle önemli bir rol oynamaya çağrılırlar.

87 —Kalkınmada kapitalist olmayan bir yol uygulayan ülkeJerin büyük bir grubunda bu rol hâlâ önem taşımaktadır. Bu ülkelerde sosyal ve ekonomik yaşamın yeni karakteri eğitime saygınlıkta çok derin sonuçlar elde etmişlerdir, çoğunluğun tuttuğu bir eğitim sistemi kuruldu ve toplumun demokratikleştirilmesiyle amacı gereğince kültür ve eğitim kuruluşları genişletildi. Çoğunluğun beğendiği eğitim, orada sadece büyüyen çoğunluk tarafından değil, aynı zamanda durumun yenilenmesiyle karakterize edilir.

88 — Bu ülkelerde, sözgelimi Kongo, Tanzanya, Cezayir vs. de eğitim ve planlamanın demokratikleştirilmesi prensiplerine dayalı o-

larak, halk eğitim ve öğretimin ortak ulusal sisteminin çıkarları doğrultusunda hükümetin rolü giderek artmaktadır.

88 — Özgür kitle eğitiminin, çeşitli türleri teşvik ediliyor, eğitim ve kültür politikaları yetişkin nüfusun tamamını okur-yazar yapmayı amuçSıyor ve ilk öğretim mecburiyetini ileri sürüyor. (Yukarıda sözü edilen ülkelere ilave olarak Somali, Demokratik Yemen, Irak, Madagaskar, Suriye, Laos vs.'de olduğu gibi).

90—Pratik kalkınmakta olan ülkelerde, kırsal kesimdeki eğitimin gelişimini, tarımsal değişikliklerin ortaya çıkmasına bağlar. Tarımsal reformlarda hükümetin politikası ne kadar devam ederse, tarımsal eğitimin sonuçları o kadar iyi olur. (Cezayir, Somali, Demokratik Yemen vs. de olduğu gibi.)

91 — Kalkınmakta olan ülkelerce, kitle eğitimini ilerletmeyi amaçlayan adapte yönlendirmeler, sosyalist bir yapıya sahip olduğundan, sosyalist bir gelişmeden ortaya çıkan yeni gereksinimler yönünde düzenlenen mesleki ve teknik eğitim, politik ve ideolojik eğitim ve yüksek eğitim gibi yeni eğitim tiplerinin ortaya çıkmasına ortam hazırlar.

92 — Bu ülkelerde, halkın genel kültür seviyesini yükseltmek ve cahilliğini ortadan kaldırmak için işçi kuruluşlarının, sendikaların ve kitle kuruluşlarının giderek artan rolü, önemli bir yer tutar.

93 — Tarımsal ve endüstriyel üretimle bağlarının pekiştirilmesinde ve onun, sözü edilen ülkelerin kültürüne adaptesinde olduğu kadar, eğitim kapsamında ve onun bilimsel unsurlarının vurgulanmasında adım adım ilerleyen değişiklikler meydana geldi. Çeşitli hükümetlerce ulusal (ana) dillerde çocuklar ve yetişkinlerin eğitimini tanıtmak ve yaymak amacıyla yapılan gayretlerin önemini vurgulamak gerekir. (Cezayir, Somali, Çine'de olduğu gibi).

94 — Halk eğitimini teşvik etmede çok sıkı bir çalışmayı gerektiren deneyimler ve ilk başarılar sosyalist hedefleri olan ülkelerce çizildi; bunların kalkınmakta olan ülkeler için paha biçilmez önemi vardır. Genç ülkelerde öğretmenler ve onların tüm işçi kuruluşlarınca desteklenen örgütleri, eğitimin ilerleyen prensiplerine dayalı, Neo-sömürgci ve emperyalist ideolojiden tümüyle arınmış ve etkili bir şekilde sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeye hizmet eden, gerçek demokratik ve ulusal eğitim sistemleri yaratmada, eğitimin gelişen prensiplerine dayalı halk eğitiminin yenilenmesi ve teşvikinde söz sahibidirler.

I — Öğretmenlerin mücadelesine geniş bir şekilde yön vermek,
II — Öğretmenlerin sosyal ve ekonomik çıkarları için örgütlenmeleri,

III — Sosyal ve Politik Alanlarda öğretmenlerin çıkarları için Eğitimin Demokratikleştirilmesi ve gelişen alternatifler.

II. 1) Öğretmenlerin Sosyal ve Ekonomik Koşullarının İyileştirmesi için:

95 — Bugün sürmekte olan öğretmen hareketleri çeşitli ülkelerin sosyal ve politik özellikleri, sözü edilen hükümetlerin politikaları ve içteki durumlarıyla belli koşullar altında ileriye doğru gitmektedir. Sayısı giderek artan kuruluşlarca yürütülen faaliyetler üç geniş birbirine bağlı yönlendirmeler yapmaktadır. Öğretmenlerin ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirme, eğitimin demokratikleştirilmesi, ulusal düzeyde ve iç politikalarda ilerleyen alternatifler.

96 — Uzun süreden beri öğretmenlerin bu üç alanda artan gö[4] revlerini sürdürmeleri, pek çok ülkede tüm olarak toplumun gereksinimlerine hizmet eden ve ayrı bir meslek grubu olarak (doktorluk, avukatlık gibi) gösterilen öğretmenlik «meslekileşme» kavramıyle engellenmektedir. Aslında bu mesleki rolün «ayırımcı» açıklaması ve öğretmenlerin toplumdaki yeri onları toplumdan soyutlar ve ilgileri geniş işçi tabanıyle ters düşen sunî bir yere doğru kayar.

97 — Meslekileşme kavramı, hâlâ orada burada ortaya konmakta ve bazen «öğretmenlerin gücü» teorisiyle tamamlanmaktadır. Bu teoriye göre, sayıları ve ortak sorunları etrafında mesleki birleşmeleri nedeniyle öğretmenler, politik görüşleri değiştirme ve etkileme gücüne sahip ve özellikle eğitim meselelerini içeren yönlendirmelerde politik bir baskı grubu oluştururlar. «Öğretmenlerin gücünün» aldatıcı görünüşü öğretmenleri, toplumun diğer kesimlerinden soyutlanması amacını korumayı sağlar ve, eğitim krizlerinde sorumluluklarını yerine getirmeyi tehlikeye sokar veya politik otoriteler ve yönetici sınıflarca saptanan yöntemlerle onlara hücum edilir.

98 —Bugün öğretmenler ücret alan fikir işçilerinin sayıca kalabalık bir kesimi haline gelmiştir. Hatta üeret almak tüm fikir işçileri arasında yayılmakta olan doğal bir durum olmuştur. Öğretmenlerin çıkarları sadece diğer ücret olan fikir işçilerince değil, aynı zamanda halk hizmetinde çalışan diğer bütün meslektpşlarınınkiyle de bağıntılıdır. Eğitim sorunlarının çözümü ve sosyo-mesleki çıkarlarını korumak için öğretmenler işçilerle bir bütün olarak elele mücadele etmelidirler, tüm ücret alanlarla çalışan sınıfın işbirliği ilişkilerini kurmalıdırlar.

99 —Mesleğimizde en aklı başında ve en aktif gruplar olarak, öğretmenlerin durumu ve çıkarlarının, diğer ücretlilerin durum ve çıkarlarıyle büyük bir benzerlik gösterdiğinin, farkına varmaktan başka

engellene engellene kişi, öğretmen hareketinin örgütlenme şeklinde ve çalışmalarında meydana gelen değişiklikleri görebilir. Sendika faaliyeti öğretmenlerin meşru çıkarlarını' ve haklarını yürürlükte tutmak için en etkin vasıta olarak dikkate alınır.

100 —Önceleri sadece dar mesleki çıkarlarla ilgilenen mesleki kuruluşlar, bugün öğretmenlerin sosyal ve maddi durumunun sorunlarını ve «mesleki olmayan» sosyal ve politik yaşama katılmalarını dikkate alırken sürekli bir biçimde/örgütlenmede sendikalaşma şekline doğru gelişiyorlar ve işçiler için geleneksel bir araç olan grevler, nümayişler vs. gibi, sosyal gücü en çok ilerleten sendikalaşma öğretmen hareketlerinin ana karakteri olmaya başladı.

101—Son birkaç yılın deyimleri sırasında kuvvetlendikten sonra, sosyal ve ekonomik ve giderek artan politik gereksinimleri için mücadele de kapitalist ülke öğretmen örgütleri, henüz elde edilemeyen sendika, nedeni ve politik özgürlükler almada güç koşullarla yüz yüze gelmektedirler.

102 — Mesleki haklar ve sendikalaşma özgürlüğü, keyfi «önlemleri engelleme ve örgütlere, üyelerinin maddi ve manevi çıkarlarını koruma izni vermesi yönünden gerçekten çok gereklidir. Sorumluluklarına sahip çıkma amacıyla, öğretmen örgütleri sendikal haklardan tümüyle yararlanmalıdır; bu anlamda, başlı başına örgütlenme hakkı yeterli olmaz.,

103 — FISE, Eğitim sorumluluğunun, hükümet organları ve öğretmenler üzerinde olduğunu kabul etmektedir, tıpkı halk eğitiminde diğer işçilerin halk eğitiminin aktif elemanları olduğunu kabul ettiği gibi. Bu nedenle, bu sektörün diğer tabakalarıyle, birlik içinde sorunlarını çözmelidirler. Biz şunu kabul ediyoruz ki, prensibin bu şeklinin adapte oluşu nedeniyle öğretmenler, kendine özgü sorunlarla karşılaşırlar, 1966 UNESCO-JLA raporunca onaylandığı gibi.

104 — Kapitalist ülkeler, kamu hizmetleri kesiminde uyarıcı geri tepmeler yapan, yapısal bir krize dozru gitmektedirler: keyfi önlemlere ve otoriteye geniş bir şekilde başvurulmakta ve kamu hizmetleri kesiminde çalışan işçilerin sendika hak ve özgürlükleri, düşünce ve fikir özgürlüğünde olduğu gibi, çiğnenmektedir.

105 — Japonya'da hükümet, öğretmenlere grev hakkı verilmesini ısrarla reddetmektedir. Meşru gereksinimlerini çözümlemek için greve başvurduklarında, öğretmenlere disiplin cezaları ve hatta kanuni cezalar vermek yoluna gidilir. Bu sektörde grevlerin yasaklandığı Birleşmiş Milletlerin hemen hemen tüm hükümetlerinde. Öğret-, menler ve örgütlerinin liderleri daha iyi bir toplu sözleşme elde etmek için bir grev sahnelerinde para veya hapis cezalarına çarptırılırlar. Batı Avrupa ülkelerine yayılmaya yüz tutan ve Federal Alman Cum-

huriyetinde uygulanan «Mesleki Yasak» ileri fikirli olduklarından kuşkulanılan öğretmenleri ve diğer memurları hedef almaktadır.

106 — Çoğu kapitalist ülkelerde, sendika şeklindeki, örgütler, sadece mesleki dernekler kurabilen öğretmenlere ve devlet memurlarına yasaklanmıştır. Diğer ülkelerde sendika hareketleri kanundışı olarak ilan dilmiştir. Özellikle Şili, Uruguay, İspanya, Arjantin, Bolivya ve buna benzer ülkelerde durum budur. FISE, her zaman öğretmenlerin ve kamu hizmetinde çalışan işçilerin hakları ve özgürlükleri için yaptığı mücadelelerde tam bir uyum göstermiştir ve onların her yerde tanınması, saygınlaşması yolunda hareket etmeye devam edecektir.

107 — Biz, kamu kesimindeki işçiler ve onların örgütleri için sendikalaşma özgürlüğünün tüm ülkelerce tanınmasının, onların sorunlarının çözümüne olumlu sonuçlar getireceğine inanmış bulunmaktayız ve öğretmenler güçlü uluslararası normlardan tamamen yararlanabilmektedirler. Özellikle sendikaların özgürlüğü ve sendikal hakları koruma üzerine yapılan toplantı, no. 87-1948, örgütlenme hakkı ve toplu sözleşme toplantısı No. 98-1949, ve No. 135-1971 sendikal özgürlükler toplantısı gibi.

108 — Şu da var ki, Eğitim personelinin durumu konulu, 1966 UNESCO-İLO sözleşmesiyle ilk ve orta öğretim düzeyinde çalışan öğretmenlere bazı haklar tanınmıştır. . Önemli olan bu raporun her yerde uygulanmasıdır. FISE uluslararası bir sözleşmenin yüksek öğrenim personeli içinde uygulamasını ister.

109 — ILO, Uluslararası İşçi Konferansı sırasında kamu hizmetlerindeki sendikal haklar sorununu gözden geçirmelidir. FISE kamu kesiminde çalışan işçilere,'sınırlamaksızın veya azaltmaksızın sendikal hakların tüm ve bütün olarak özgürlükler sağlayacak bir anlaşmanın gecikmeksizin varolan anlaşma ve sözleşmelerde bulunan prensip ve şartları benimsemeli ve uygulc-malıdır.

110 — Çeşitli ülkelerde kgmu kesimindeki işçilerin karşılaştıkları sorunlar çoğunlukla hükümetin karakteri ve varolan yönetim şekliyle saptanır. Ne var ki, hükümetin sınıf yapısına ve yürürlükte olan sosyal ve politik koşullarına bakmaksızın, her bir sorun için her yerde geçerli prosüdür ve nizamnameler saptamak güçtür.

111—Bu nedenle, birkaç genel ilerleme formüle etmeyi yararlı buluruz. Hükümet tarafından verilebilecek olan gerçek teminatın konusu genellikle yürürlükte olan prensiplerdir. En son verilecek teminat onları kabul edip uygulamaktır.

112 — Böylece kamu kesimi işçileri ve bu arada öğretmenler, şart koşmaksızın aşağıdaki haklara razı olmalıdırlar.

— Vatandaş olarak, tüm medeni ve politik hakları beğenmelidirier.

— Maddi ve manevi çrkarlarını korumak için sendika faaliyetlerine'katılma ve işbirliği hakkı,
— Aynı şekilde, değer kategorilerinden, grev ve gösteri hakkı dahil, hoşlanıyorsa, sendika hak ve özgürlükleri,
— Kendi seçtilkeri ulusal ve uluslararası sendika merkezlerine özgürce bağlanma hakkı.
— Diğer mesleki grupların örgütleriyle, uğraşılarını ve eylemlerini birlikte yürütme hakkı.

113 — Bu genel anlam içinde, özellikle tüm önemli, sorunları, sözgelimi çalışma ve iş kolları, disiplin kanun ve prosüdürlerinin ele alınması gereklidir. Bize göre eğitim personelinin çıkarları doğrultusunda birleşmeleri uygundur. Öğretmenlerin durumu ve yeri, belediyeye, belli bir çevreye, hükümet ve bağımsız organlara karşı olduğu kadar halk eğitimi otoritelerine karşı da sorumluluklar taşır. Güçlerin merkezileştirilmesi hiçbir şekilde eşitsizliğe ve ayırıma yol açmamalıdır.

114 — Böylece, ücretleri, çalışma ve iş koşullarını içeren görüşmeler ve hatta personel seçimi ve idarenin merkezileştirilmesi görüşmeleri ulusal düzeyde yer almalıdır. Her düzeydeki tartışmalara olduğu kadar, görüşmelere de saygı göstererek, kamu hizmetinde çelişen işçiler tarafından özgürce tayin edilen sendikalar hükümetin yetkili organlarınca, bölgeler ve belediyelerce vs. personelin gerçek temsilcileri olarak görülüp, kabul edilmelidirler. Sendika çalışmaları öğretmenler ve halk sektöründe çalışan diğer işçilerin vazgeçilmez bir hukkı olarak dikkate alınmalıdır.

115 — Normal etkinliklerinin yürütülmesinde öğretmen örgütlerinin liderleri ve üyelerinin kabul ve tasdik edilmiş hakları ve maddi olanakları olmalıdır. Özellikle hükümet organları ve tüm personelince, her konuda, görüşlerinin bilinmesi olanağını sağladıkları kadar, tam bağımsızlıktaki etki ve görüşlerini gizleyerek araştırma haklarını kullanarak, hatta çalıştıkları yerlerde pratik ve teori bağlantı ve konferansları düzenleyerek, devrimci görüşlerinin kabul edilmesini sağlamalıdırlar.

116 — Disiplin yasa ve prosedürlerini kabul ederek, özellikle şunları vurgulamak istiyoruz.

— Bu tür yasa ve prosedürlerin hazırlanması sırasında sendikalara danışma gereksinimi,
— Sendikaların gerçeği yansıtmada anlaşma ve işten atama durumlarında müdahale hakkı, *
— Tüm öğretmenler için kendilerini savunma ve yasal haklarını kullanma hakkı,
— Bir öğretmenin işten atılması için neden olarak ciddi bir

riayetsizlik ve beceriksizlik gösteriliyorsa işverenlere deliller ortaya koyma zorunluğu yüklenmesi,

— Temelde düşüncelerine ters düşen bütün anlaşma ve işten atmaların yasaklanması ve sendikal veya politik üyelik ve personel tarafından seçilen sendika lider ve temsilcileri koruma.

117—Bu en son tez çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü ideolojik düzeyde çok önemli bir rolü olan aydınların bu kesiminde tutucu çevrelerce eskiden beri sürdürülmekte olan kısıtlamalar yüzünden öğretmenler görüşleri, sendikaları veya politik üyelikleri nedeniyle ekseriya illegal anlaşmaların suçluları olarak gösterilir.

118 — Öğretmenler kendi tercihi olan herhangi bir politik veya sendikal örgüte bağlı olmak ve oralarda çalışmaktan hoşlanmalıdır. Aynı zamanda politik seçimlerde bir aday olarak çalışma olanağı elde etmeye çalışmalıdırlar.

119—Dahası, bilimsel ve objektif bir öğretim tipi ortaya koyabilme hakkına sahip olmalıdırlar. Öğretimin bilimsel objektifliği hâlâ teminat altında olan pek çok ülke vardır. Bazı ülkeler tarafsız olarak, adlandırılan bir eğitim tipine ulaşmayı amaçladıkları halde bu ülkelerde ırkçılığın hâlâ hissedildiğini, buna ek olarak ayrıca, tüm tezahürlerinde dini tutuculuk, arsa spekülasyonları ve faşizm olduğunu bilmekteyiz. Bu tarafsız öğretim tüm eleştirici faaliyetleri, ve bilimsel araştırmaların yasaklanması şeklinde anlaşılmaktadır. Tüm sosyal gelişmenin bilginin ve kültürün düşmanıdır ve onu kınıyoruz.

120 — Mesleki haklan izin öğretmen örgütlerinin uğraşılarının diğer önemli yönü, öğretmenlerin başlangıç ve sürekli eğitimleridir. FISE, öğretmenlerin ileri düzeyde genel kültür ve mesleki eğitim almalarınf kabul der. Bu konuda en iyi çözüm öğretmenlerin üniversite düzeyinde eğitilmeleridir.

121 — Uluslararası dört öğretmen örgütü bu konudd bir dökü - man hazırladılar. Bu alanda tüm kuruluşlar için ortak hareket esasları verebilecek, ortak prensipleri ve görüşleri yansıtmaktadır. Dört uluslararası Sendika Merkezlerinin başvurusuyla Kasım 1977'de Kopenhak'da yapılacak olan Avrupa Konferansında öğretmenlerin eğitimi konusu özel bir kaynak olacaktır.

122 — Mükemmel bir üniversite eğitimi bugün tüm öğretmenler için gereklidir; tou aynı zamanda bilimsel ve teknolojik devrim içinde gereklidir. Tüm kalkınmış ülkeler, öğretmenleri bu düzeyde eğitmek için yerli maddi olanaklara sahiptir. Fakat sadece sosyalist ülkeler sistemli bir biçimde bu yolda ilerlemektedirler.

123 — Statü ve nizamnamleer tüm öğretmenler için mesleki eğitim hakkını dikkate alırken, işverenleri kurslar, seminerler ve toplantılar

düzenleyerek, öğretmenlere bu haklarını kullanma olanakları tanımaya zorlamalıdır. Programlarını hafifletirken genel kültürleri ve pedefojik ilerlemeleri için izinlerini artırırlarken, yerlerine öğretmenlerin denetimindeki bazı araçları, sözgelimi kitaplar, magazinler ve diğer müfredatları koymalıdır.

124 — Mesleki ilerleme ve günümüz kültürü ve onun yenilenmesi özellikle öğretmenler için gerekli ve kaliteli bir eğitim için vazgeçilmezidir. Bu nedenle onu her zaman teşvik edip kolaylaştırmak gereklidir.

125—FISE öğretmenlere ve onların örgütlerinin maddi durumlarının gelişmesinde olduğu kadar, yukarıda tüm söz edilen sendika, medeni ve mesleki haklarını garanti edecek sosyal statünün elde edilmesi için de çalışmaları gerektiğini kabul eder.

126 — Maaşlar öğretmen örgütlerine ilginin kaynağıdır. Bir anlamda (kapitalist ülkelerde), kapitalist ekonomide sürmekte olan kriz sonucu fiatların yükselmesi, enflasyon, nedeniyle hayat standardını düşürmesinin bir bedelidir; diğer yandan (sosyalist ve sosyalizme yönelik ülkelerde) öğretmen maaşlarının artışı, ekonomideki genel dengenin ve işçilerin hayat standartlarına cevap veren uygun çalışmaların yapılması sonucudur.

127 — Hayat standartlarını değerlendirirken bunu salt ücret çözümlemesiyle sınırlandırmamak gerekir. Aynı zamanda toplumsal güvenlik, hastalık sigortası, vs. gibi etkin bir sistemin varlığını da göz önüne almak gerekir. Bu önlemlerin yetersiz olduğu ya da bulunmadığı yerlerde öğretmenler özel sigortalara girmeye, kendi örgütlerini kurmaya ya da hastalık, işten atılma riskleri karşısında kendilerini korumak için para biriktirmeye zorlanıyorlar.

128 — Öğretmenlerin hayat standartlarını değerlendirmede bunların gelirlerini diğer düşünce işçilerinin doğrudan ve dolaylı gelirleriyle karşılaştırmak da salık verilebilir ilkenin özü şöylece ortaya konabilir: öğretmenlerin dolaylı ve doğrudan gelirleri onların maddi ve zihinsel gereksinimlerini bulundukları ülkelerin koşullarında karşılayabilmen. Bu gereksinimler ekonomik ve toplumsal koşullara, gelenek-göreneklere, iklime bağlıdır. Bunlar zamanlar değişir. Toplum, üretim, bilim ve teknolojinin ulaştığı düzeyi izler, işçiler gereksinimlerinin evrimini karşılamak için, sendikalar ücretlerin satın alma gücünün sürekli düzeltilmesi için savaş vermelidir.

129 — Fiatların farklılaşması söz konusu ülkeye göre değişir. Sosyalist ülkelerde uzun bir süre dengeli kalabildiği halde, gelişmiş kapitalist ülkelerde bile kronik bir enflasyona, doğru dört nala giderler. Fiat artışlarının hâlâ gelişmekte olan ülkeler üzerinde büyük ağırlığı vardır. Buralarda yıllık artış % 100 giderek % 200'ü aşmaktadır.

130 — Ücretlerin satın alma gücünü korumak için, bunlar yoğaltıcı mal ve hizmetlerinin, fiatlarının peşinden gitmesini sağlamak gerekir. Bu fiatlardaki değişmeleri değerlendirirken, objektif ve bilimsel araçlara sahip olma ihtiyacını açıklar. Bu araçlar, sendikalarla olan anlaşmalarda söz konusu edilmeli, sendikalar bunu açıkça anlamalı ve kabul etmeli. Vergi sorunu da söz konusu edilmeli.

131 — Büyük tekeller kapital birikimi sağlamak, kazanç düzeylerini bir düzeyde tutmak ve kazançlarını artırmak için gelirler ve toplumsal harcamalar üzerine baskı uygulamak ve işçiler, tekelci olmayan katmanların vergi yükünü artırarak sert bir politikaya başvurmaktadırlar. Bu da aslında işçileri sorumlu olmadıkları sistemi bunalımın sonuçlarına katlanmaya götürmektedir.

132 — Eğitim bütçelerini kısıtlayan, ücretleri ve personel sayısını düşüren *bir* politika halk eğitimiyle yanlış uğraşıyordur. Eğer Büyük Britanya'da bütçe kısma sürdürülürse, şu andan gelecek yılın başına kadar eğitimde işsiz sayısı 20.000'i aşacaktır. İngiltere de birçok öğretmen yetiştirme kurumları kapatılmıştır. A.B.D.'de hemen hemen her yerde işten kovulmalar sorun yaratmaktadır. Sadece New York devletinde eğitim alanında 20.000'den fazla işçi 1976-1977.yılında dışarı atılmıştır. New York Devlet Üniversitesi mali yokluklar nedeniyle kapanmıştır. Bu da birçok işten atılmalarla sonuçlanmıştır. Fransa' da ve diğer gelişmiş kapitalist ülkelerde olduğu gibi binlerce genç öğretmen devamlı bir işe sahip olamamışlardır. Dünya öğretmenler Federasyonu bu öğretmenlerin ve örgütlerinin süreli iş ve yeni işler yaratılmasında mücadelelerinde desteklemektedir. Bu yeni işler personelin kaliteyi almamakla tehdit edilen eğitimin niteliğini garantilemek için şarttır.

133 — Ücret artışlarıyla ilgili mücadelelere paralel olarak sosyal güvenlik sistemleri içinde savaş vermek gereklidir. Bu düzeyde Dünya Öğretmenler Federasyonu (FISE) sosyalist ülkelerin başarılarını suçlamaktadır. Bu ülkelerde devletin sosyal fonları sendikaların kendileri tarafından yönetilmektedir. Öğretmenler diğer işçiler gibi bedava tıbbi yardım almaktadırlar ve emekliye ayrıldıktan sonra emekli maaşları garanti edilmiştir.

134 — Çalışma koşulları öğretmenlerin ekonomik ve sosyal durumlarının önemli bir yönüdür. Her ne pahasına olursa olsun perso^ nel sayısındaki tasarrufu amaçlayan maksimum normlar esasına dayanmayan, öğretimin niteliği (kalitesi) ve öğrencinin ilgisini göz önüne almayan değil de, mümkün olan bu iyi eğitim sonucunu yaratacak isteklere ve ölçütlere uygun olarak belirlenmiş yüksek öğrenci sayısı.

— Eğitim-öğretim Yükü: Büyük derslerin hazırlanması, akademik

konular dışı işler, program ve programın örgütlenmesi öyle kavramlaştırılmalı ki, öğrenimin bilgi, bilimsel ve eğitimsel yönlerden yenilenmesine mümkün olmalı.

135 — FISE, bunalımdan etkilenen ülkelerde öğretmenlerin koşullarını kötüleştirmeyi amaçlayan eğilimleri suçlar. Bu konuyla ilgili olarak Kebek'te (Quebeç) Mayıs 1977'de yapılan ITTCC toplantısı öğretmenleri çalışma ve yerleşim sorunlarıyla ilgili konuların inançlı bir yansımasıdır.

136 — Bütçelerin kısılması/eğitim, öğretim, yönetim kesimindeki personelin işten atılması, çalışma koşullarının kötüleşmesine yol açmaktadır. Bu gerçek de öğretim üzerine kötü etkide bulunuyor. Aşırı kalabalık sınıflarla, yardımcı ve maddi koşulların yokluğu nedeniyle öğretmenler aşırı çalışmadan etkilenmektedirler ve normal çalışmanın mümkün olmadığını anlamaktadırlar. Öğrenciler de bu durumun kurbânı olmaktadırlar.

137 — Pek çok gelişmekte olan ülkede yeter sayıda öğretmenin bulunmayışı ve büyük miktarda gencin eğitim için çan atması sınıfların aşırı derecede dolmasına neden olmaktadır. Senegal'de çocukların A.B.C.'yi öğrendiği sınıf olan I. sınıfta öğrencilerin sayısı öğretmen başına 80'e ulaşır, kimi zamanda 100'ü bulur. Hindistan'da aynı dram hüküm sürmektedir. Afrika'da, Asya ve Latin Amerika'daki pek çok ülkede durum aynıdır. Bu ülkelerdeki öğretmen örgütleri tamamıyla daha iyi öğretim koşulları istiyorlar.

138 — Mezun öğretmenler için verilen çalışma koşulları, kazançlar ve garantiler anlaşmalı tüm öğretmenlere de sağlanmalı. Çünkü bu öğretmenler bütün görevlerini yerine getiriyorlar ve normal öğretmenlik koşullarını karşılıyorlar. Anlaşmalı çalışanların görevleri eksik olabilir, ya da sınırlı anlaşmalar bunun dışında olabilir. FISE saat başına personel ve öğretmen çalıştırmanın karşısındadır. Böyle bir uygulama haklar ve garantiler açısından sorun yaratmamakta, ödüllendirme ile ilgili ayrım yaratmaktadır. Harcamaları sınırlandırmayı amaçlamaktadır. Kamu hizmetlerine zarar vermektedir ve bir yandan baskılarla öğretmenleri parçalamak girişimleri onları tahrik etmektedir.

139 — Genç öğretmenlerle ilgili 1972 Budapeşte toplantısında önemli sonuçlara varıldı. Genç bir öğretmen için en önemli şey süreli bir öğretim işi sağlamaktır. Personelin özendirilmesi için FISE herşeyden önce kamu hizmetlerinin parasız olmasından yana, özendirmeyle ilgili tarafsız ölçüt bulunmalı,, yani onların eğitim düzeyleri, kaliteleri ve mesleki rekabetleri gözönüne alınmalı. Bu konuda polisçe yöneltilen herhangi bir soru kağıdını ya da herhangi bir politik soruyu kesinlikle kınarız. FRG'de uzun süredir yapılanlar gibi ve bu di-

ğer ülkelere de özellikle Batı Avrupa ülkelerine de aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu da vatandaşlık ve politik haklara aykırı birşeydir.

140 — Mümkün olduğu kadar kısa olması gereken tutuklama yahut göz altına almadan sonra, yeniden işe alınan uzun süreli bir durumu gerektirir. Bu personel kurumunun süreli üyesi olmalı. Sendikalar personelin kabulü için yönetim ilke ve ölçütlerini kanıtlama hakkına sahip olmalı.

141 — Başlangıçta genç öğretmene onu işe alacak kimse, onu işe alıştırmalı ona destek sağlamalı ve gerekli bilgiyi vermelidir.

Evli öğretmenlerin de aynı yere atanması gereklidir.

142 — Öğretmenler arasında kadınlar çok olduğu için, bu konu da önemlidir. Kadınlar çoğunlukla ilkokullarda fazladır. Her ne kadar eşit iş, eşit ödemeden yararlansalar da, pratik olarak pek çok ülkede ödemede ayrım yapılmaktadır. Bununla birlikte kadın öğretmenlere idari ilerlemede de ayrım yapılmaktadır. Erkeklerin çoğu sorumlu mevkilerdedir.

143 — Birçok kapitalist ülkede kadın öğretmenlerin maddi yahut yasal hakları yoktur. Kebek'te (Quebee) kadınların doğum sırasında ücretli izinli olma hakkı yoktur.. Bu sürede sadece işsiz olarak kayıtları yapılır. Birleşik Devletlerde tazminat şartı yoktur. Avusturalya'da kadınlar.izinlerden yararlanabilirler. Fakat ücret alamazlar. İşte bu nedenle kadınların bu özel sorunları öğretmen örgütleri için eskisinden daha fazla önem kazanmıştır.

144—Değişik gelişmiş ülkelerde örneğin Büyük Britanya, Kanada Avustralya, ABD vs. gibi, birçok gelişmekte olan ülkelerde öğretmenler ve örgütleri kendilerini eğitilmiş kadın imgesi olarak görüyorlar. Ders kitapları ve eğitim yayınları baskın kadın kavramını ve onların burjuva toplumu içindeki rolünü yayıyor. Buna göre kadın ailenin annesi olarak herşeyin üstündedir, mesleği yoktur, işi kooasına ve çocuklarına hizmettir. Birçok örgüt böyle ön yargıların savaşını vermektedir Bazıları da eğitim kesiminde, İskandinav ülkelerinde olduğu gibi ilerleme sağladılar.

145 — Toplumda kadının rolünü içiren bu sorun, tgm işçilerin yanında sosyal eşitsizliklere, feodal ve burjuva peşin hükümlülüklerine karşı savaşmaksızın, tamamen çözümlenemez.

İL 2) Eğitimin Demokratikleştirilmesi İçin:

146 — Varşova'daki ilk Dünya Öğretmenleri Konferansının raporu eğitimin demokratikleşmesi ile ilgilidir. İçinde bulunan tüm kavram ve fikirleri destekliyoruz. . .

147—Eğitim, özellikle kişiler ve tüm sınıflar arasında fırsat eşit-

ligini temin etmelidir ve ayırımcı sistem reddedilmelidir. Eğit/m tüm bireylere iyiye gitme ve »kişiliğini geliştirme, kendini biçimlendirme ve yeteneklerini mükemmelleştirme olanağı vermelidir.

148 — Toplum herkese genel bir sağlam temel eğitim ilk ve daha sonraki mesleki eğitim olanağı sağlamalıdır.

149 — Kişiler arasında eşitsizliklerin ana nedeni, sosyal eşitsizliklerin bulunmasıdır. Okul geriliği ve uyumsuzlukları azaltmak için çaba göstermelidir.

150 — Eğitimin öğrencilere olduğu gibi halka da açık bir hizmet olmalı, ve gereksinimi olan ailelere yardım temin edilmelidir.

151 — Eğitim, üretim gücünün artmasına ve bilimsel, teknik ilerlemeye yardım ettiği için, topluma tüm olarak yarar sağlar. Üyelerine saygı ile topluma karşı her yönüyle bir sorumluluk taşır.

152 — Demokratik bir eğitim ayırımın her türüne karşı mücadele azınlıkların ve bireylerin haklarına saygı göstererek, ulusal dil ve kültürlerin teşvik edilmesini sağlamalıdır.

153 —Öğretmen örgütleri, eğitim politikasının belirlenmesi, uygulamalarının araştırması ve sonuçlarıyla tamamen bağıntılı olmalıdırlar. Demokratik bir yönetim ilgili diğer kategorilerle de bağıntı kurmalıdır.

154 — Eğitimin demokratikleştirilmesi uğraşıları sadece, eğer bunlar çoğunluğun hareketi ise —öğrenci ve velilerinin örgütlerini ve demokratik politik partileri ima ederek— başarılı olabilirler.

155 — Çoğu ülkelerde, eğitim sistemlerinin demokratikleştirilmesi ve ilerlemesi için çoğunluğun mücadelesinde demokratik eğitim reformlarının lehine olarak büyük bir uyum sağlayan gerçek «Eğitim alanları»nın oluşmasına önderlik eder.

156 — Çoğu kalkınmakta olan ülkelerde sürmekte olan cahilliğe karşı açılan kampanyalar, eğitim ve kültür alanlarında toplumların ortaya koyduğu faaliyetlerin diğer bir görünümünü yansıtıyor.

157 — Böylece eğitim genellikle geniş halk kitlelerine ilginin konusu ve ulusal çıkarların büyük bir sorunu olarak kabul edilir.

158 — Öğretmenler böylece kendi gereksinimleri için mücadelelerinde geniş bir destek bulabilirler, hareket ve çalışmalara kalkınma ve eğitimin demokratikleşmesi yararına kendilerine özgü yardımları yapabilirler.

159 — Bundan başka yaşam genel bir kural ortaya koyuyor. Öğretmenler en önemli gereksinimlerini, eğer bu gereksinimler en geniş şekilde anlaşılmışsa ve eğer uğraşıları toplumun büyük bir kesimince destekleniyorsa, başarılı bir şekilde tatmin edilebilirler.

160 — Sayıları çoğalmakta olan öğretmenler ve onların örgütleri, yapıları, kapsamı ve idaresinde, eğitimin demokratikleştirilmesini top-

lumun demokratikleştirilmesi amacıyla öncelikle kabul ederler, öğretmenlerin mücadeleleri, toplumun mücadeleleriyle bağıntılıdır. Ve öğretmenler ekonomiyi demokratikleştirmekle görevlendirilmiş gelişen sosyal güçlere, sosyal ve politik yaşam arasında birlik bağları kurmada, işçi sınıfı ve onun örgütünden de fazla görevler düşmektedir.

II 3) Barış ve Silahsızlanma Konularında Faaliyetleri İçin Öğretmenler ve Örgütlerinin Silahlanma Yarışını Durdurmaya katılmaları:

161—Silahlanma yarışı emperyalizmin gerginlik stratejisinin, üstünlük ve istismar politikasının bir bölümüdür. Kalkınmakta olan ülkelerin kaynaklarını yağmacılığa devam girişiminde, kendisine uygun olacak politik ve ekonomik rejimleri korumak veya etkilemek için emperyalizm ya silah sağlamakta ya da doğrudan müdahale etmektedir.

162 — Silahlanma yarışı, silah yapımcısı tekeller için, aşırı karlarm kaynağıdır. Ekonomik kalkınma ve toplumun gereksinimleri için herhangi bir yararı olmayan, çok büyük yatırımlar yapar, üreticilikten alakonan çok büyük hammadde ve insan gücünün insafına yol açar ve bu bir enflasyon kaynağıdır.

163 —Günümüzde, çoğu ülkeler, gayrisafi milli hasılanın % 3 ila % 12'sini silahlanma ve silahlı güçlerinin bakımı amacıyla harcar. Bu rakamlarda ulusal bütçenin % 50'sine kadar ulaştığı ülkeler vardır. NATO'nun 25 yıllık varlığı süresince, üye ülkelerin doğrudan yapılan askeri masraflar yedi kez yükseldi. Silahlanma yarışı, bu tür bir amaç için eğitime ayrılandan çok daha büyük miktarda paralar yatıran, kalkınmakta olan ülkeler için talihsizliktir.

164 — Sosyalist ülkeler sosyalizmin başarılarını korumak ve saldırgan emperyalist bloktan gelecek muhtemel bir saldırıyı başarısızlığa uğratmak için kaynaklarının bir kısmını ayırmaya zorlanırlar. Kapitalist ülkelerde, tıpkı sosyalist ülkelerde olduğu gibi ekonomik askeri işlere ve eğitime zarar vermektedir.

165 — Sosyalist ülkeler ve anti-kapitalist kalkınma yolunda olan ülkejer için silahlanma harcamaları, üzerlerine yüklenilmiş külfetlerdir. Yumuşama ve barışçı işbirliği politikalarında, sadece insancıl düşüncelerin bulunması değil aynı zamanda —sosyalizmde doğal hak olan— maddi ve kültürel düzeyin geliştirilmesi yer almalıdır. Silahlanma yarışı bu amacin fark edilmesinde bir engeldir.

166 — Birleşmiş Milletlerin istatistiklerine göre, 400 milyon insanın yeterince yiyeceği yokken dünya, askeri amaçlar için her yıl 300

milyar dolar harcanmaktadır. Açlığa terkedilen çocukların gereksinimlerini karşılamak için, en fazla, sadece 8 milyar dolar yetecektir. Yedi, sekiz milyar Amerikan doları, dünyadaki 900 milyon cahile okuma-yazma öğretmeye yeterlidir. Hayat kurtarma çabalarında silahlanma kurumlarının yeniden düzenlenmesi, milyonlarca yeni meslekler yaratacaktır. Tüm dünya ülkeleri halklarının silahlanma yarışının durdurulmasından kazanacak çok şeyleri vardır.

167 — Bugün ayrıcalıklı bir şekilde acil görev, yeni anlaşmazlıkˆ lan engellemek ve geri dönülmez olması amacıyle dengeyi derinleştirmek için silahlanma yarışına bir son vermek ve silahsızlanma için mücadeledir.

168 — Barışı bugün ve yarın için garanti etmek amacıyle «Soğuk Harp» döneminden miras kalan çok karmaşık sorunları çözümlemek gereklidir. Uluslararası yumuşama ki, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin yapıcı özel girişimleriyle başlatıldı, uluslararası ilişkilerde hükümetlerarasında barışçı işbirliği kurmak için bir örnek ve anahtar prensiptir.

169 — Bu özel girişimler arasında, şunları not etmeliyiz:

— Nükleer silahların üretilmemesi anlaşması,
— Askeri bütçelerin kısıtlanmasını ve kaynaklarının ülkelerin ekonomik amaçları, sosyal ve kültürel kalkınmaları için kullanılmasının serbest bırakılmasını içeren öneriler;
— Nükleer araştırmaların tamamen yasaklanmasında genel bir fikir birliğine varmak görüşünde olan öneriler;
— Uluslararası ilişkilerde güce başvurmama konusunda bir dünya fikir birliğine varmak için öneriler;
— Birleşmiş Milletler çapında bir silahsızlanma konferansı toplanması için öneriler.

170 — Avrupa'da yapılan (Helsinki) güvenlik ve işbirliği Avrupa Konferansı son zamanlarda barış için çok önemli bir faktör haline gelmiştir.

171 — Barış ve yumuşama konusunda faaliyetler işçiler ve sendikalar için ortak bir görev ve aralarında birlik ve işbirliğine bir etkendir. Sendikaların büyük bir çoğunluğu, uluslararası ilişkilerde ilerlemeden olduğu kadar barış yumuşama, ve silahsızlanmadan da yanadırlar. Ulusal ve uluslararası öğretmen örgütleri silahlanma yarışına bir son verilmesine son derece ilgi göstermektedirler, ve böylece serbest kalan kaynakları ekonominin yararı, bilim, eğitim, kültür ve öğretmenler dahil, işçilerin hayat standardını yükseltmeye yöneltmek çabasındadırlar.

172 —Yeni Stockholm bildirgesi tarafından açıklandığı gibi termonükleer savaşın tehlikelerine karşı mücadelede önlenmesi amaç-

lanmış tüm özel girişimleri desteklemek, bir de daha genel anlamda, uluslararasında güven ve işbirliğini periştirmek, son günlerin konuları arasındadır.

173 — Eğitim, bilim ve sanatlar kişiler arasında barışın ve barışçı işbirliğinin kurulmasına hizmet etmelidir. İnsanlar arasında karşılıklı anlayış ve dayanışmanın kaynağı olmalıdırlar. Bunlar barışa katkıda bulunmak ve onu korumada her öğretmen her aydın ve bilim işçisi için ek nedenlerdir.

174 — Barış ve uluslararası anlayış ruhu içinde eğitim ve öğretim dünya öğretmenlerinin çözümlemesi gereken ve örgütleri arasında işbirliğinin yönlerinden biri olabilecek ortak hedeftir.

III — İşçilerin Uluslararası Dayanışması, Öğretmenler ve Örgütleri Arasında İşbirliğinin Gelişmesi.

175 — Uluslararası dayanışma öğretmenlerin hareketi uğraşılarının önemli konularından biridir. Kurulduğundan bu yana FISE politik ve ekonomik bağımsızlıkları için savaş veren halkın yanında yer almıştır. Saldırı ve baskılara, ırkçılığa ve ayırımcılığa karşı olduğu kadar, emperyalizm ve faşizmi yalnız bırakmak ve gerilemeye zorlamak amacıyle, öğretmenlerin uluslararası dayanışmasını kuvvetlendirmek amacıyle çaba göstermektedir.

176 — Tüm uğraşılarında FISE, öğretmen örgütleri arasında işbirliğinin gelişmesi, ortak hedeflerini tamamlamaları ve ortak çıkarlarını etkin bir şekilde korumalarında, mevcut nüfuzu da ortaya koymaktadır.

177—Kuşkusuz, FISE diyalog ve açıklık politikasıyla ulusal ve uluslararası örgütlerin biraraya gelmesinde, anlayış ve ortak iş alanlarının araştırılması görüşüyle, tecrübe alış-verişlerinde olduğu kadar, fikirler ve görüşlerin demokratik tartışmalarla ve dostça karşılaştırılmasında da önemli bir rol oynamaktadır.

178 — Bugün işbirliği ve birleşmeden yana meyil ağır basmaktadır. Bu nedenle bütün dünya öğretmenlerinin çıkarlarında birleşme yolunda güvenle yürümesi olasıdır.

★

106. paragraf — Sayfa 19 üzerine söz:

Bu raporun hazırlanmasından bu yana, İspanyol işçilerinin mücadelesi onlara sendikal haklarının tanınması olanağını sağlamıştır. İspanya 87 ve 96 numaralı ILO anlaşmalarını onaylamıştır.

TEMEL EĞİTİMDEKİ ACI GERÇEKLER

Yaşar ÇAĞLAYAN

Temel eğitim kavramı 1970'lerden sonra yer etmeye başladı eğitimimizde. Milli Eğitim. Temel Kanunu ve bu kanuna işlerlik kazandırmak için toplanan Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası kararları yöneltici okul sistemine dönüşle birlikte kademeli olarak sekiz yıllık temel eğitimi gerekli gördü. Aslında uzun dönem içinde kademeli olarak gerçekleştirilmesi istenen sekiz yıllık temel eğitimin Ülkemizin sosyo-ekonomik yapısı ile ne derece uyumlu olacağı-tartışmasmr burada açmak istememekteyiz. Çünkü tartışmanın öncelikle Temel Kanun ve Dokuzuncu Şûraya yöneltilmesi gereği açıktır. Eğer «Halkçı bir eğitim» düzeni kurulması düşünülüyorsa MC. dönemi uygulamalarının yasal dayanağı olan bu kanun ve şura kararlarının en azından gözden geçirilmesi zorunludur.

Kanun ve Şûra Kararlarında Temel Eğitim :

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun. 22. - 25. maddeleri arasında Temel Eğitimin yasal sınırları çizilmiştir. Bu sınırlar içinde Dokuzuncu Şûrd'da kapsam, amaç ve görevler, kuruluş, ortaokul sistemi kararlara bağlanmıştır. Temel eğitim, 7-14 yaş arasındaki çocukların eğitimini kapsar biçimde (Madde 22) beş yıllık birinci kademe ile üç yıllık ikinci kademeden (Madde 24) oluşturulmuştur. Bu iki kademenin ortak olarak amaç ve görevleri ise:

«1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak, onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek,

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kaabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak» (Madde 23) biçiminde çizilmiştir.

Bu amaç ve görevlerin Şûra kararlarında ortaokullar için aldığı biçim ise şöyledir:

«Ortaokul, temel eğitimin ikinei kademesi olarak, Türk Milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri uyarınca:

1. Öğrencilerin genel eğitimlerini yaş ve gelişim seviyelerine uygun surette sağlamak, onlara günlük yaşantılarıyla yakından ilgili bilgi, beceri ve tavırları kazandırmak,

2. Öğrencilere orta öğretim programlarına geçebilmek için gerekli olan temel bilgi ve becerileri kazandırmak,

3. Çevrenin coğrafî, ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerini de gözönünde tutarak, çeşitli iş ve uğraşı alanlarında ilgi ve kaabiliyetlerini deneme ve geliştirme fırsatı vermek, böylece ileride işe yönelmede ve meslek seçiminde daha isabetli karar vermelerine yardımcı olmak, ile görevli eğitim ve öğretim kurumudur.»

Bu amaç ve görevler ile uygulamadaki şimdiye dek varılan aşama dikkate alınırsa aslında ilköğretim denilen temel öğretimin birinci kademesi halkımızın genel eğitimi olarak ana, kırsal kesimlerimiz içinse çoğunlukla son aşama olmaktadır. Hayata hazırlamanın en önemli örgün eğitim kurumu ilköğretim olarak karşımıza çıkmaktadır;

Bilimsel olarak temel eğitim halkın genel eğitimidir. Okuma - yazma yanında genel bir kültürleme aşaması olarak görülen temel eğitim sosyal devlet anlayışında her vatandaşın temel hakkıdır. Anayasa'nın zorlayıcı yargıları da bu hakkın devletçe gerçekleştirilmesi doğrultusundadır. Herkese sağlanması istenen bu eğitimin bu gün varılan aşamasına geçmeden ilköğretim seferberliğine değinmek gereği var.

Halkın Eğitimi:

Mahalle mektebi, taş mektep gibi adlar da verilen sibyan mekteplerinin ve medreselerin varlığına karşın halkın genel eğitimi «batılılaşma» dönemine varıldığında düşünülmemişti bile. Bu kurumlarda yalnız Kur'an okunması yeterli görülmekteydi. Tanzimattan sonra başlayan teokratik eğitim kurumlarının dışındaki batı mekteplerinde de aslında halkın genel eğitim değil, yönetici elit yetiştirmeye yarıyan bir yol tutulmuştu. İkinci Meşrutiyet dönemindeki halkçı görüşlerin ortaya çıkması savaş nedeniyle genel bir eğitim anlayışını engellemiştir. Gerçek anlamda halkın eğitimi anlayışı Cumhuriyetle birlikte belirdi.

Cumhuriyetin halkçı bürokrat kadroları zamanla bir ilköğretim seferberliğine yöneldiler. Bir yandan burjuva sınıfı yaratılmaya çalışılırken bir yandan da Cumhuriyetin dayanabileceği kadroları yaratabilmek için gerekli görülen laik eğitimden geçmiş kişiler yetiştirilmesi işi Köy Enstitüleriyle en üst düzeye ulaştırılmış oldu. Ancak palazlanmış olan burjuvazi geleneksel ağa - eşraf sınıflarıyla işbirliği kurarak iktidar gücünü küçük burjuva bürokratlarına gereksinme duymadan kullanmaya başlayınca ilköğretim seferberliğinden geri dönüldü. Bu kısa, özetin özeti açıklamayı Devletin resmi sayıltılarına göre henüz ilköğretim sorununu çözememiş olmamızın temel nedenini vurgulamak için anımsatıyoruz.

Halkın eğitiminin yalnızca bir okuma-yazma işi olmadığı açıktır. Ama okuma-yazma öğretimi işin başlangıcı, bir bakıma en önemli adımıdır. Artan nüfusu da karşılayacak biçimde ilköğretim gereğini devlet yerine getirmek zorundadır. Daha İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında çizilen hedef ilköğretim sorununun çözülmesi doğrultusundaydı. Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemi bitmek üzereyken hedeflere ve varılan gerçekleştirilme oranlarına baktığımızda acı gerçeği hemen görebiliriz.

Plan Hedefleri ve Gerçekleşme oranları :

1976-1977 öğretim yılında çağ nüfusları ve plan hedeflerini bir tablo biçiminde incelediğimizde temel eğitimin gerçekleşmeden uzak olmasına karşın orta ve yüksek öğrenimde hedeflerin aşıldığı gerçeğiyle karşılaşmaktayız. M.E.B. Şubat. 1977 sayıltıları şöyledir:

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK PLAN HEDEFLERİ

Öğretim Kademesi		**Çağ Nüfusu**	**Toplam Öğr.**	**Okullaşma oranı %**
Temel Eğitim I. Kademe	(7-12 Yaş)	6.11.900	5.928.500	89.5
II. »	(13-15 Yas)	2 792 800	1 343.300	48.1
Orta öğretim	(16-18 Yaş)	2.631.100	621.000	23.6
Genel Lise			352.600	13.4
Mes. ve Teknik Öğr.			268.400	10.2
Yüksek Öğretim	(39-22 Yaş)	3.231.400	275.000	8.5

1976 -1977 ÖĞRETİM YILINDA
ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK PLANIN GERÇEKLEŞME DURUMU

Öğretim Kademesi		**Toplam *Öğr.***	**Okullaşma oranı %**	**Fark %**
Temel Eğitim I. Kademe	(7-17 Yaş)	5.473.594	89.5	— **7.7**
II. »	(13-15 Yaş)	1.077.986	38.6	— **9.5**
Ortaöğretim	(16-18 Yaş)	909.082	34.4	+ 10.8
Genel Lise		373.235	14.1	+ **0.7**
Mes. ve Tek. Öğr.		535.843	20.3	+ 10.1 .
Yüksek **Öğr.**	**(19-22 Yaş)**	384.533	**11.9**	+ **3.4**

Bu iki tabloyu karşılaştırmalı olarak incelemeden önce temel eğitimin I ve II. kademelerinde üçüncü Beş Yıllık plan döneminin başlangıcından beri hedefe hiç ulaşılamadığını da belirtmek yararlı olur. 1973-1974 öğretim yılında 7-12 yaş için planın öngördüğü hedefe ulaşılmış ise de artan nüfusu karşılayacak düzeyde okullaşma sürdürülemediğinden sürekli plan hedefinden geri kalınmıştır. Hele orta-okullar da plan hedefiyle gerçekleşme arasında fark hiç kapatılamamıştır.

Her iki tabloya bakıldığında temel eğitim dışında plan hedeflerinin aşıldığı kolayca görülür. Meslek ve teknik öğretim içinde % 26.9 luk bir okullaşma oranıyla imam-hatip okulları genel toplamın daha da artmasına yardım ekmektedir. Yüksek öğretimde okullaşma oranında artış hızı orta öğretimi yanıtlamamaktaysa da plan hedefleri aşılmış bulunmaktadır. Yüksek öğrenimde yapılan birtakım araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlara göre henüz kullanılmayan kapasitenin varlığı da yadsınmamaktadır. Öte yandan orta ve yüksek öğretimden geçen kişilere göre yeterince iş sahası yaratılamaymca bir de okumuş işsizliğiyle karşılaşılması gerçeği vardır. Bu gerçeklerin bağlı olduğu sınıfsal eğitimin özellikleri üzerinde yetirince durulmaya başlandığından burada asıl temel eğitimin ortaya koyduğu sonuçlara değinmekle yetinilecektir.

Temel Eğitim Çıkmazı:

Elli yıllık çabalara karşın ilköğretim sorunu çözülemerniştir. Bu gidişle çözümlenme olasılığı da zayıf gözükmektedir. Çünkü çağ nüfusunun okullaşma oranında sürekli azalma söz konusudur. Üçüncü Beş Yıllık Planın 1977-1978 öğretim yılı için öngördüğü 7-12 yaş

cağ nüfusunun % 100 okullaşması olanağı yoktur. Cumhuriyetten bu yana «ümmilik» ile savaş başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Kalkınma, ağır sanayi, kentleşme vb. toplumsal sorunlar ve ulusal gelir artışının çoğalmasına karşı Anayasa'nın öngördüğü zorunlu ilköğretim sağlanamamıştır. Bu gerçeğe karşılık ilkokul öğretmenlerini yetiştirebilmek için okuma süresini uzatan bir yola girilerek fiilen öğretmen okulları kapatılmıştır. Öğretmen liseleri artık öğretmen yetiştiren kurum olmaktan çıkmıştır.

Yasal çerçevesi temel eğitim kurumu olmasına karşın bu plan döneminde ortaokulların temel eğitimin II. kademesi olarak örgütlenmesine doğru ciddi bir yönelim olmamıştır. Bu kurumlar fiilen orta öğretim içinde bulunmaktadırlar.

Kanun ve Şûra Kararlarında belirlenen biçimine göre ortaokullar hayata ve üst kademeye öğrenci yetiştiren kurumlar olarak temel eğitimin en önemli aşamasıdır. Halkın eşit, genel eğitimi acısından bakılınca bu kurumlar için Üçüncü Plan döneminde çizilen % 50 lik okullaşma oranı çok yetersizdir. Bu yetersiz hedef bile, yukarıda görüldüğü gibi, ulaşılamaz bir aşama olmaktadır. Üstelik bu s'ayıltıların gizlediği gerçekler de vardır. Sözgelimi ilköğretime başlangıç yaşı uygulama da 6 yaştır.

Öte yandan Doğu ile Batı arasında farklı bir okullaşma söz konusudur. Böyle bir farklılığı kırsal kesimlerle kentler arasında da görmekteyiz. Yani bu yetersiz olanaklar bile sosyal adalete uygun bir biçimde yurttaşların ayağına götürülmemektedir. Kaldı ki kadın erkek arasında okullardan yararlanma oranı da eşitçe değildir.

Tüm bu nicel değerlendirmeleri anlamlaştıran birtakım nitel farklılıkları da anlayınca temel eğitim çıkmazının boyutları daha iyi kavranır. Sözgelimi öğretmen dağılışındaki dengesizlik, öğretilen derslerin yaşamdan kopukluğu giderek şartlandırıcı programların varlığı, parasız eğitimin göstermelik düzeye indirilmesi vb. 1964 te M.E.B. Test ve Araştırma Dairesi'nce yapılan Türkiye'de Eğitim imkânları adlı araştırmada belirtilen Doğu-Batı okullaşma ve öğretmen nitelikleri farklılaşmasının bugün de varlığı yadsınamaz. O zamanki saptamalara göre düşük aylıklı öğretmenler doğuda çalışmqktaydı. Yani öğretim deneyimi az öğretmenlerin, stajyerlerin çalışma alanıydı Doğu. Bu gün farklı değil. Öte yandan branş öğretmeni eksiklikleri ortaokullarda ogün neyse bu gün de öyle sürmektedir. Hergün gazetelere yansıyan öğretmen isteği çığlıklarını resmi belgeler doğrulamaktadır.

1975-1976 öğretim yılıyla ilgili M.E.B. Ortaöğretim sâyıltılarıyla ilgili kitaptan bazı örneklemeler yaptığımızda ortaokullardaki acı gerçekler daha iyi anlaşılır:

Tunceli'nin beş kasaba ortaokulunda toplam 13 öğretmen görev yapmaktadır. Bunlardan 5'i bir okuldadır. Diğerlerinde 1,2 ve 3 öğretmen vardır: Kars'ın 9 ortaokulunda yalnız birer öğretmen çalışmaktadır. Bitlis'te 5 ortaokulda 9 öğretmen vardır. Bingöl'ün 12 ortaokulunun dördü birer, ikisi ikişer öğretmenle öğrenim yapmaktadır. Sürekli kıyım, can güvenliği gibi sorunlar içinde yaşam kavgası veren öğretmenlerin okullardaki sayıları hergün değiştiğinden örneklemeleri çoğaltmanın gereği yok. Kırsal kesimde açılan ortaokulların bir çoğunda «bir müdür bir mühür»le eğitim yapıldığı bir gerçek. Üstelik bu müdürler de stajyer öğretmen çoğu kez. Böyle bir öğretimle bölgeler arası nitelik farkı gittikçe kapatılamaz biçimde büyüyecektir kuşkusuz.

Bu bilgilerden eğitimin kimin hizmetinde olduğu anlaşılmaktadır. Halk için temel eğitim yetersizdir. Zenginin, egemenin çocuğu daha iyi eğitilmekte, eğitim olanakları onun hizmetine sunulmaktadır. Ümmilik çözümlenemezken sekiz yıllık temel eğitim kararları alınmakta gösteriş olsun diye. Okul süresinin uzatılması yerine ülke gerçeklerine uygun kısa, nitelikli, genel ve eşit eğitimin gerçekleştirilmesi ise savsaklanmaktadır. Bunun bilincinde olan öğretmenler kıyılmakta, halkıyla bütünleşmesi önlenmek istenmektedir. Yeni yetiştirilecek öğretmen tipinin ise halkına yabancılaşmış, koşullandırılmış, «eğitim uzmanı ya da mühendisi» insanları taşıyacak olan bir avuç Amerika'da ya da Amerika sistemince Türkiye'ce yetiştirilenlerce yönetilen robotlar biçimine getirilmesi çalışmaları ilerlemektedir.

Temel eğitimde görülen çıkmaz Türkiye'nin dışa bağımlı çarpık kapitalist sisteminin de çıkmazını sergilemektedir. Eğftimin demokratlaştırılması temel eğitimdeki gerçek eşitliğin sağlanmasından kaynaklanacaktır. Kapitalist ülkelerdeki gibi eğitim süresini uzatma yerine genel eğitimin, halkın genel eğitiminin sağlanması gereğine inanılarak temel eğitim çıkmazı kırılabilir. Böyle bir girişim halkın gerçek öğretmenlerini de yanında bulacaktır. Bekliyoruz demokrasinin sosyal içerik kazanması gereğini vurgulayan siyasal güçlerden.

Hakim Kültür Süreçleri ve Kültürel Yabancılaşma

Ali AYDIN

GENEL OLARAK YABANCILAŞMA

Yabancılaşma kapitalist üretim biçiminin zorunlu bir yasasıdır. Esas olarak ekonomik yanı ağır basan bir havram olarak yabancılaşma, işçi sınıfının kendi ürettiği malı alamayışı veya kendi ürettiği ürünlerin, karşısına para olarak çıkışı ile biçimlenen yabancılaşma hakim güçler tarafından insan kaynağını ulusal veya sınıfsal kişiliğinden koparma işlevi ile bilinçli bir etkinlik halinde «KÜLTÜREL YABANCILAŞTIRMA» olarak amaçlı araçlı ve denetimil bir süreç haline sokulur.

Hakim kültür kaynaklarının amacı, bireyleri kopuntu süreci ile ulusal ve sınıfsal kişiliklerinden koparıp veya çoğul kişilik şeklinde soysuzlaşmış kişilik kazandırıp kendisine yabancılaştırmaktır. Birey bu yabancılaşma sonucunda toplumsal bir birey olarak ufalanır, kendisinden koparak, kendi ulusal veya sınıfsal çıkarlarının karşısında yer alır. Kişi kendi ulusal veya sınıfsal kişiliğinden uzaklaştırılır. Böylece hakim sınıfların saflarında halkına yabancılaştırılır. Kendi özbenliğini yitirir ve hakim sınıfların mücadele kimliğini üzerinde taşır. Bütün bu etkinliklerin altında yatan gerçek şudur; yığınları kurulu düzenden yana işbirlikçi duruma getirip kültürel olarak onları çıkarlarına yabancılaştırmaktır.

Hakim güçler yığınlarla haberleşme, bilgi iletiminde nesnel davranmayıp kurulu düzenden yana bilgi iletim araçları olarak okulları, Üniversiteleri de araç olarak kullanırlar. Bilgi iletiminde olguları,,nesneleri biçim olarak aktarıp, öz olarak gerçekleri, gizlerler. Örneğin yeni gelişmekte olan işletme fakültelerinde pazarlama, reklam, çalışma barışı gibi hakim sınıfların kar hırsının maksimum yolları, Milli Prodüktivite merkezleriyle, az maliyetle pok para kazanma yolları, Halkla İlişkiler Yüksek Okullarında malların fazla satımı için halkla

bütünleşme yöntemleri öğretilir. Böylece yığınların sırtından çıkarılan paralarla kurulan kamu kuruluşları hakim sınıfların elinde çıkarlarının bilimsel araştırmasıyla yığınları kendi çıkarlarına yabancılaştırırlar.

HAKİM KÜLTÜRÜN İLGİ MERKEZLERİ VE PSİKOLOJİK SÜREÇLER

Hakim güçler kurulu düzene karşı kitlelerde olan muhalefeti azaltmak için hem de kâr sağlamak için değişik davranış ve kültür etkinlikleri sağlayarak yığınların ilgilerini bu yöne kaydırırlar. Bilhassa çocukluk ve yetişkinlik arasında «kriz» dönemini yaşıyan ergenlik çağındaki gençliği yabancılaştırmak için bu yaş dönemine seslenecek yatırımlara ağırlık verirler. Bu yatırımları en çok «seks» «moda» «spor» ve «fotoroman kitap kültürü» alanına aktarılır.

Seks Kültürü

Burjuva kültürü kadın erkek arasındaki doğal cinsel ilişkileri gençliğe yabancılaştırıp «Seks» adı altında karşı cinsleri birbirinden uzaklaştırıp ulaşılmayacak «ilgi merkezleriyle» merak duygusu yaratılır. Ergenlik çağındaki gençlik «Cinsel arayış» döneminde bulunduğu için gerekli cinsel eğitim de verilmediği için bu «seks kültürü» ona ilgi çekici gelir. Kapitalist üretim biçiminin olanak ve değer yargıları, değil cinsel gereksinmeleri temel gereksinmelerin karşılamadığı için zaten birey bütün olarak doğrulmamıştir. Böylece bilhassa erkek ergenler kadınlara «laf atma» hiç tanımadığı kadına «omuz vurma» gibi yabancılaşma duyguları kazanarak akıl, fizyolojik ve ruhsal ufalanma süreciyle kendisinden kopar. Bu ise; gencin ulusal ve sınıfsal kültürleriyle biçimlenen kişiliğinin parçalanması ile son bulur. Faşizmin Kitle Ruhu anlayışında (') Wilhelm Reiche bu olguyu şöyle açıklar. «Cinsel arzulara ket vurma ekonomik olarak ezilen insanda onu somut çıkarlarına aykırı biçimde davranmaya duymaya, düşünmeye, itecek yapısal değişiklikleri yaratmaktadır.

Spor Kültürü

Bireyin bedensel, ruhsal ve akıl sağlığında büyük payı olan Spor etkinliklerine, hâkim kültür değerleriyle, kâr amacı taşıyan profesyonel ve kitlelerin ilgilerini yabancılaştırmak işlevleri kazandırılır. «Vesselam futbolcu adamlarız» diye başlıyan Aziz Nesin'in «Gol kralı Sait hopsait» romanında bu yabancılaşma süreçleri başarılı bir şekilde işlenmiştir. Transfer, milli maçların arkasındaki söven duygular, Ba-

sının resimli spor sayfaları rövanş maçları için diğer kentlere akınlarla oluşan taşkınlıklar gençliğin ve yığınların ilgisi yanlış yollara aktarılır.

Moda kültürü

Ekonomik olarak yoksullaşan yığınlar, yoksulluk içerisinde ruhsal olarak da yoksullaşınca, kapitalist üst yapı kurumlarında «hazcı felsefe» ile şekillenen moda ile bu yoksulluklarını gidermeye çalışırlar. İki seçenek vardır; ya kişiliğini parçalayıp kendisinden iyice-kopar, ya da moda değişmelerine uyarak bunu ödünler (telafi eder). Her iki seçenekte yabancılaşmanın değişik nitel şekilleridir. Çünkü yabancılaşma daha aşılmamıştır. Yani birey hâlâ kurulu düzene karşı kendi çıkarları ile uyumlu karşı çıkışlar yapamamıştır.

«Fotoroman» kitap kültürü

Hakim burjuva kültürünün bilinçli, denetimli direk iletim süreci kendi yayın organlarıdır. Bilhassa ucuz kitap, parasız yayınlar yolu ile çocukların ilgileri kurulu düzenden yana değerler, simgeler ve resimler üzerine çekilir. Böylece çocuk çağına geleceğe ve barışa yabancılaştırılır. Çocuk Edebiyatı ve Çocuk kitapları adlı açık oturumda ([2]) Vedat Nedim Tör'ün yapmış olduğu konuşma ilginçtir; «Animalizasyon, brütülizasyon dehumanizasyon. Hayvanlaştırma, hoyratlaştırrri'a ve insanlıktan çıkarma. Bu konuda piyasada en çok satılan kitaplar vardır. Ramazan beyin kitapları 10 bin basıyor, fakat hepsi satılmıyor. Bakın Süper Tarkan, Zagor, Ateşli Yosma bunlar 70 bin 100 bin basıyor, kaliteli kitaplar 10 bin basıyor satılmıyor. Bütün bu yayınlarda düşünmeye ait hiçbir ipucu yoktur. Şöyle ki çocuk çıplak seks kitaplarına gözünü diker üzerine gider, korku teması karşısında geri çekilir, gereksiz komik kitaplarla yayınlarla çocuk yılışır. Böylece tepisel olarak aşırı uyarılan çocuk düşünmeye ortam bulamaz.

PROLETERYA - YABANCILAŞMA - LÜMPEN PROLETERYA

Kapitalizmin içerisine düştüğü bunalımlar derinleştikçe ve teknolojinin üretim organizasyonuna sokuluşu ile oluşan işsizlik olgusu halkın büyük bir kesimini kaderiyle başbaşa bırakır. İşsizlik ortamında birey gereksinmelerini karşılamayınca çatışma ve umutsuzluklar içerisine düşer. Dr. Ahmet Çelikkol işsizlik psikolojisine değinirken işçinin nasıl yabancılaştığınr şöyle izah eder: «İşsiz yaşamını sürdürmek için herşeyden önce kendisine bir «barınak» «ekmek» ve «yiyecek bulmak zorundadır. Bu nedenle buluncaya kadar işi arıyacak,' iş

için başvurduğu kapılar yüzüne kopanınça, benliği zedelenecek ekonomik ve ruhsal bakımdan kendisine duyduğu güveni yitirecektir. ([3]) Böylece işsiz değişik bir kişiliğe bürünerek kendisinden uzaklaşır. Bundan sonra ki ilişkilerini «Serseriler» «Orospular, pezevenkler ve adi suçlular arasında sürdürerek lümpen proleterya saflarına katılır.

İNSANIN GELECEĞE VE KURTULUŞA YABANCILAŞMASI

Spor Toto, Milli Piyango, Banka İkramiyeleri, Açık Arttırma soysuzlaşmış basının «kupon ikramiyeleri ve at yarışları gibi belli çıkar merkezlerinin halkın ilgi ve cebindeki para ile bütünleştiğini görüyoruz. Bu etkinlikler çalışmadan zengin olmanın kapitalist yarış mantığından kaynaklanan ve halk arasında «Hasan değil, basan alır», şeklinde ifade bulan şoysuzlaşmış kültür etkinlikleridir. Yaşamdan umudunu kesmiş halk yığınlarının kurtuluşlarını, «Şans eseri» olarak görüp, olasıllıklardan daha çok yararlanmak için daha fazla para yatırarak, daha fazla sümürülürler. Böylece geleceği ve kurtuluş olan inançları zayıflar. Çocuk ise; okul eğitimi ile geçmiş tarih bağnazlığı ile yabancılaştırılır. Büyük adam kuramıyla çocuklar kendilerini eski padişah, krallarla özdeşleştirip geleceğe yabancılaşırlar. TDK hazırladığı yeni ders kitapları ile ilgili raporun önsözünde belirtildiği gibi ([4]) «...çocukta toplum için dünyayı değiştirme isteği köreleeektir.» Sonuç olarak çocukla küçük yaşta geleceğe ve kurtuluşa yabancılaştırılır

POLLYANNA MEKANİZMASI VE GREV KIRICI İŞÇİLER

Pollyanna savunma mekanizması, sorunları olmasına karşılık, herşeyin yolunda gittiği inancına denir. Çünkü kişi kendisinden kopmuş, kendisine yabancılaşmıştır. Böylece birey kendi sorunlarının farkında değildir.

Burjuva kültür etkinlikleri bu mekanizmayı işlevsel hale sokarak işçi sınıfı çıkarları kurulu düzene rağmen savunur görünürler. İşçi sınıfına şirin görünerek yeni yeni kavramlar türetirler. Bu burjuva kültürü ile biçimlenerek bir çekme Merkezi ile yığınları kültürel olarak kendilerini yakınlaştırırlar. «Halk kapitalizmi», «Sınıflar üstü devlet» «toplumsal refah» «Orta sınıflaşma» İşçi yatırım bankası ve işçi Holdinkleri gibi burjuva ekonomik kuramları da bu yakınlaşmayı kolaylaştırırlar. Böylece bu kültür ve ekonomik kurumlarla filizlenen kültür karşısında yığınlarda, kendi çıkarları ile çelişen yabancılaşma süreçleri oluşur. Örneğin grev kırıcı işçiler gibi...

«FETİH ZİHNİYETİ» VE CAĞIMIZA, İNSANLIĞA YABANCILAŞMA

Hakim güçler yığınlar ile çağımızı karşı karşıya getirmek arka-

sından insanlar ile insanlığı karşı karşıya getirmek için zihinleri kendi kültürleriyle donatırlar. Hakim güçler bilhassa okul çağındaki çocuğu kendi çağından koparıp, günümüzün hakim olan «Hoşgörü ve anlayış» çağından çocuğu eskilerin barbarlık çağına götürüp kendi çağına yabancılaştırırlar. «Erken teşhis ve tedavi» yöntemiyle çocuğu küçük yaştan itibaren koşullandırırlar. Çağımızı değerlendirirken çağımızın «Milletlerarası Savaş Çağı» olduğunu körpe zihinlere sokarak «Üstün Irk» aşısı yapılarak çocuk küçük yaşta barışa karşı savaş bağışıklığı kazanır. Bu çocuk büyüyünce olmadık düşmana karşı «Fetih düşleriyle» insanlıktan koparılır.

KOMÜNİZM FOBİSİ VE HÜR DÜNYA CENNETİ

İşçi sınıfının siyasal yabancılaşması eğitim etkinlikleri ve iletişim araçları ile hakim güçler tarafından «Komünizm fobisi ve Hür dünya cenneti» safsata (sofizm) kıyası yolu ile biçimlendirilir. Hakim kültür öğeleri ile biçimlenen bu işçi sınıfı siyasallaşması kendi çıkarlarının ideolojik politik kültürüne yabancılaştırılır. Bu sürecin iletiminde kavramların «b'içim» yönünden kitlelere tanıtılıp «Öz» yönünden açıklanmaması yığınları yanlış kamuoyu ortamlarına sürükler. İşçi sınıfının kültürel yabancılaşmasını sağlayan kavramların «Komünizm fobisi ve hür dünya Cenneti ile şekillenen iletişim biçimi ile proleterya kültürünün buna cevabı şematik olarak şöyledir.

SOSYALİZMİN YORUMU

KAVRAMLAR	HAKİM KÜLTÜR	PROLETERYA KÜLTÜRÜ
AİLE	Aile yoktur Çocuklar ailenin değil devletindir.	Gündüz evde aile gerçekten yoktur. Çünkü Ana ve baba çalışırlar. Ana çalışınca çocuklar bakacak kimse olmadığı için devletçe bakılır.
HÜRRİYET	Sosyalizmde hürriyet yoktur.	Gerçekten kazık atma, insanın insanı sömürme ve çalışmadan kazanma hürriyeti yoktur.
MÜLKİYET	Mülkiyet edinme hürriyeti yoktur.	Gerçekten insanın insanı sömürmesine yarıyan fabrika büyük toprak edinme hürriyeti yoktur.

DİN	Sosyalizmde dini inançlar zayıflar.	Tam aksine kapitalist ülkelerde dini inançlar daha zayıftır. Çünkü aç olan insan inançlarını yer. Aç olan insanın ne dini vardır ne imanı.
MİLLİ DEĞER	Milli değerlere saygısızlık vardır.	Kurulu düzeni geçmişin milli değerlerine sahip çıkararak değiştirmeme bağnazlığına gerçekten saygısızlık vardır.

HEM KONTR-GERILLA HEM KONTR-KÜLTÜR

Yabancılaşmış, işbirlikçi duruma getirilmiş karşı devrimci güçler ile yabancı sermayenin baskı yöntemleriyle bastırılan halk muhalefetinin bağrında biçimlenen halk kültürü direnen bir güç olarak boy gösterirken onun bastırılması Kont-Gerilla mantığının bir devamı olan Kontr-Kültür süreçleriyle değişik yöntem biçimlerinden olan «Sessiz Savaş» «Psikolojik Savaş» «Barış Gönüjlüleri» vasıtasıyla kuşatılarak etkisiz hale getirilir.

Kaynaklar :

0) Faşizmin kitle ruhu anlayış, Wilhelm Reich Payel yayınlar. Çev. Bertan Onaran.

(2) Çocuk Edebiyat ve Çocuk Kitapları Cem Yayınevi s. 27

(3) İşsizlik Psikolojisi, Ahmet Çelikkol Cumhuriyet 4 Temmuz 1976

(4) Ismarlama Ders Kitapları Üzerine Rapor TDK. 1977. .

ÇOCUK EĞİTİMİNDE TİYATRO

Necati MERT

Çevremizdeki her şey, hşr durum, her tavır bizi etkiler ve şekillendirir. Bu şeyler, durumlar ve tavırlar bizi, insanı dolayısıyle çocuğu ya kendilerine çekerler ya da kendilerinden uzaklaştırırlar. Algılama düzeyinde ve yargılamanın en basit biçiminde bile olsa bu etkilenme bir eğitimdir: Bu bakış açısı içinde hiç bir şeyin dolayısıyle tiyatronun çocuğu etkilemeyeceği düşünülemez.

Fakat devlet, devletin eğitim ve basın-yayın politikası, dile, sanat gibi' sistemi oluşturan fikir ve kurumlar ve bunların okul, gazete, dergi, kitap, sinema, tiyatro, televizyon, radyo gibi çalışma organları eğitim çerçevelerini gelişigüzel, kendiliğinden ve ilkel çizmezler, eğitimi kompleksleştirirler, ona disiplin verirler/onu amaçları doğrultusunda araç yaparlar.

Sınıflı toplumlarda sömüren ve sömürülen sınıflar birbirine karşıt ideolojiler oluştururlar ve kendi eğitim organlarını kendi ideolojileri doğrultusunda görevlendirip kendi ideolojileri çevresinde toparlanmayı, örgütlenmeyi yani sistemi sürdürmeyi veya sistemi değiştirmeyi sağlamaya çalışırlar.

Bu durumda «Çocuk Eğitiminde Tiyatro» konusuna sistemden bağımsız ve sınıflarüstü yaklaşım imkânsız. Konuyu «Kimin çocuğu için tiyatro?» ve «Nasıl bir tiyatro?» sorularıyla karşılamak ve iki aşamada değerlendirmek gerekli.

Tabiat ve toplum gerçekliğini kavrayan ustalar, bize bunların sürekli hareket halinde olduklarını, ardarda yıkılış ve yaratılış halkalarından oluştuğunu öğrettiler ve bu sürecin adını da diyalektik diye bellettiler. Öyleyse tabiata ve topluma saygı yöntem olarak diyalektiği benimsemekle başlar. Yani tabiatta ve toplumda neyin yıkılıp neyin yaratıldığını görmekle ve yaratılanın yanında yer almakla. İçinde bulunduğumuz topluma bu yöntemle baktığımızda kapitalizmin tabiî sonucuyla; proletaryanın giderek güçlenmesi ve burjuvazinin de giderek gerilemesiyle karşılaşıyoruz. Eğer akıl taşıyorsak, makulsek, tarihin ileri dönen tekerini çomaklamak değil hızlandırmak istiyorsak genel olarak sanatı özel olarak tiyatroyu ve onun birimlerini gelişen

bu sınıfın hizmetinde kullanırız. Demek ki «Sömürülen sınıfların çocuğu için tiyatro.»

İkinci sorumuz «Nasıl bir tiyatro?» ise amaç, ideoloji, metin, oyun yeri, kadro yönlerinden cevaplanmak zorunda.

Tiyatroyu gelişen sınıfın hizmetine vermek bu sınıfın çocuklarına tarihsel sorumluluk ve görevlerini.öğretmek demektir. Henüz mülklerinin hepsini kaybetmediği için özel mülkiyetten ve bu mülkiyete dayalı sistemden umudunu kesmeyen ara tabakaların çocuklarına yakın geleceklerini hissettirmek, onları kararsızlıklarından kurtarmak demektir. Köylü çocuklarına daha gelişmiş üretim araçlarıyla ve kendileri için tarımın, ayrıca moral gelişimleri için gerekli bol zamanın ancak bir üst toplum sisteminde mümkün olduğunu göstermek demektir. Yani bir kitap adındaki espri ile söylersek amacımız «Düzene aykırı kafalar oluşturmak»tır.

«Düzene aykırı kafalar oluşturma» amacı «Hangi ideolojiyle?» sorusunu getiriyor. Elbette, sömürülen sınıfların ideolojisiyle. Çünkü diyalektik yöntemden ve materyalist dünya görüşünden kaynaklanan bu ideolojiyle toplumun gelişimini sağlamak mümkündür. Çünkü, tahakküme ve şiddete karşı emekçi sınıflar ancak bu ideolojiyle mücadele edebilmektedirler. Çünkü tabiatın ve eşyanın gelişimine uygunluk ancak bu ideolojiyle sağlanabilmekte ve çocuğun çevreyle uyumsuzluklarını sınıfsal çıkarı doğrultusunda çözerek çevreyi aşması ve bu süreç içinde yaratıcı olabilmesi ancak bu ideolojiyle gerçekleşebilmektedir. Çocuğa «İnsanoğlu ateşi buldu, ama silah fabrikatörleri ateşi bize karşı kullandı! Ateşi almalıyız onların elinden!» dedirtebilmek, güneşin döndüğüne inanmış bir çocuğu dünyanın döndüğünü öğrenmiş olarak tiyatrodan salabilmek, soru sormanın , gerekliliğini ama cevabın örgütsüz aranamayacağını «Küçük Karabalık» oyunu içinde sergileyebilmek, Muhterem Bey'in küçük kızına abayı yakan Memik oğlu Ortamektepli Şefik'e bu aşkın takdiri ilâhî değil de takdiri iktisadî yüzünden çıkmazla sonuçlanacağını fısıldayıp ona parayı tahtından indirme kararını verdirterek yükselmesini sağlayabilmek ancak böyle bir ideoloji ile mümkündür.

Çocuk eğitiminde görevli tiyatronun hangi sınıfın hizmetinde, hangi amaçla ve hangi ideolojiyle bulunması gerektiğini tespit ettik. Fakat neyi anlatacağız? Bu amacı, bu ideolojiyle hangi olayların, durumların, çatışmaların içinde gerçekleştireceğiz? Bunu cevaplayabilmek için Türkiye'nin sınıfsal yapısından hareket etmek ve sömürülen sınıfların uzun vadeli, kısa vadeli ve günlük isteklerini işçi sınıfı ideolojisi doğrultusunda tespit etmek, tespitlerimizde hata yapmamak için bu sınıfların ekonomik mücadele örgütlerinin, varsa politik örgütlerinin tavrı ile kendimizi kontrol etmek gerekir. Bu denetimden

sonra artık çevremizdeki ve hayalimizdeki her durum konu alanımız içine girebilir. Sözgelimi yağan yağmur, grevdeki işçi, uzay, uçurtma uçuran çocuklar, öteki gezegenler... Yeter ki yağan yağmurdan çelişkiye, nicel'nitel değişmeye, diyalektiğe varabilelim, çocuğa bunun kendi gelişimi içinde, bahçesindeki yeşil soğanın gelişiminde de doğrulanableceğini düşündürtelim. Grevdeki işçiden bu işçinin çocuğuna, fabrikatöre, güvenlik kuvvetlerine, mahkemelere, fabrikanın binlerce kilometre ötesindeki bir vatandaşa, limana giren-çıkan gemilere uzanabilelim, uzanabilelim ki bir grev olayının yalnız işçiyle patronu ilgilendirmediğini, birbirinden habersiz, birbiriyle ilgisiz sanılan kişi ve çevreleri değişik niyet ve görevlerle ilgilendirebileceğini gösterelim. Havaya atılan taşın yere düştüğünü öğrenmiş çocuğa uzaya gönderilmiş geminin yer çekimi kuvvetini sıfırlayabileceğim, dolayısıyle düşüşün birtakım gizli kuvvetlerin eseri olmadığını gösterelim, ama çocuğu bu kez de teknik gelişimin kölesi yapmaktan koruyalım, tekniğin insanın eseri olduğunu bu yüzden ancak insanoğlu yararına, sevgi ve yardımlaşmayla kullanılabileceğini vurgulayalım. Uçurtma ıjçuran çocuklar seyirci çocukları yalnız bayram şamatası içine sokmamalı; seyirci çocuklara altı dilimli, sekiz dilimli parçalardan, uzunlu kısalı kuyruklardan, kimi renk renk kimi,düz-beyaz kâğıtlardan yapılmış, kimi İngiliz ipiyle kimi masura ipliğiyle havalandırılmış, kimi Amerikan blucinli, kimi de Bitpazarı pantolonlu çocukların elinden salınmış uçurtmalar aracılığıyla toplumsal sınıflan ve bunların dayanaklarını*öğretelim. Öteki gezegenleri çocukların egzotik ve serüvenci yanlarını tahrik için değil de o gezegenlerde de canlıların birbirinin sırtından geçinip geçinmediğini, dolaplar dönüp dönmediğini, ora halkını da tehdit eden yabancı bir tehlike olup olmadığını irdelemek için konu alanımıza sokalım.

«Düzene aykırı kafalar» çocuklara, düzen adamlarının uygun görmediği soruları sordurtmakla başlar. Neden İDÖyle? Neden öyle de böyle değil? Niçin oraya? Neden hepimiz değil? Ben bilemez miyim bunun cevabını? gibi. Çocuğun çevresini tanıyıp değerlendirerek aşması bu sorularla başlar. Fakat kötü düzenlenmiş oyunlar çocuğu müstantik mantığıyla soru sormaya çekebilir, kaş yapalım derken göz çıkabilir. Bu duruma düşmemek oyunun hem soru sorması hem cevap vermesi ile mümkün. Ama çocuğa soruyu kendisinin sorduğu ve cevabını da yine kendisinin bulduğu izlenimini bırakarak. Oocuk müstantik değildir. Cevabı başkasından beklemez, kendisi bulmak ister. Eğitim yönünden gerekli olan da budur. Ve yine çocuk nasihati kabul etmeyecek kadar da kendine güvenli ve saygılıdır. Bu yüzden çocuğa tiyatro gibi cazip bir yoldan da olsa soruyu da cevabı da metne yüklemiş pasif yaklaşım çok tehlikelidir. Çocuğun hayat damarını kes-

mek demektir. Bu tehlikeye düşmedikten sonra çocuk tiyatrosuyla neler anlatılmaz ki: Pollyanna bile sahneye getirilebilir. Pollyanna'yı oyuncak imal .eden bir fabrikatör olarak düşünün! Ve aynı iyimserliğiyle! İşçilere diyor ki: «Artık maaşınızı arttırmalıyım!» «Olmaz!» diyor işçiler. «Biz şimdi aldığımız maaşı bile hak etmemişken daha fazlasını istemeyiz!» Pollyanna şaşırıyor: «Nasıl olur?» diyor. «Benim sıra apartmanlarım, dizi dizi otomobillerim, parsel parsel arsalarım var! Siz verdiniz bunları bana!» «Vay bozguncu!» diye'yükleniyor işçiler. «Servet düşmanlığı aşılıyorsun bize. Düzen koruyucularını çağırıyoruz.» Ve polisler, askerler kuşatıyor fabrikayı, Pollyanna'yı götürmek için. Diyeceğim şu: Hiç olmayacak, kargaları bile güldürecek bu tür düzenlemelerle bile çocuğa soru sordurtmak, çarpıtılmış gerçeği kendi tabanı üstüne oturtup soruyu cevaplandırmasına yardımcı olmak mümkün. Yeter ki oyunumuzu başlatan tali çelişkiden ana çelişkiye, güncel olandan evrensel olana, tikelden tümele gidebilelim ve çocuğa problemin çözümünü bilimin öğrettiği biçimde nakletmeyelim de keşfettirelim.

Çocuk eğitimindeki tiyatronun amacını, ideolojisini, anlatacaklarını ve hizmetine gireceği sınıfı tespit ettik, ama henüz tiyatro olayını gerçekleştiremedik. Öteki sanat dalları daha kestirme yoldan gerçekleşirken, sözgelimi bir edebiyat olayı için yazar-yayıncı-okuyucu-eleştirmen yeterliyken bir tiyatro olayı daha karmaşık yollardan gerçekleşiyor. Tiyatro olayı için yazar-yapımcı-rejisör-oyuncu-teknik eleman-oyun yeri-seyirci-eleştirmen şart oluyor.

Şimdi de konuya şu soruyla yaklaşalım: Bu oyunlar nerede gerçekleşecek? Tiyatroyu gelişen işçi sınıfının, henüz mülksüzleşmeyen orta sınıfların, dengesiz tabakaların ve köylülerin hizmetine verdiğimize göre oyun yerini seçmek güç değil: İşçi mahallesi, gecekondu bölgesi, dernek lokali, sendika salonu, okul sahnesi, köy meydanı... Akla şöyle bir soru gelebilir: Şu anda faaliyette bulunan özel ve ödenekli bütün tiyatrolar sahnelerini kapayıp sokağa, kahveye mi çıkmalıdırlar? Hayır. Çünkü mevcut sahnelerin büyük bir bölümü «düzene uygun » ideolojinin sözcülüğünü yaptığı için sokağı ve kahveyi zaten oyun yeri olarak seçemez. Ama yaygınlaşan işçi sınıfı ideolojisi ve kitlelerin demokratik talepleri doğrultusunda oyun seçip sahneleyen özel ve ödenekli tiyatrolar ise oyun yeri oiarak mahalleyi, gecekonduyu, lokali, sendikayı, okulu, köyü seçmek zorunda. Bugün seçmemişse bile yakın bir gelecekte seçmek zorunda. Bu tür tiyatrolar bugünkü sahnelerde henüz mülklerini kaybetmemiş, düzenden umutlarını kesmemiş ara sınıf ve tabakalara hizmet götürmekte, onları ileri bir toplumsal düzen için politize etmekte ama onları mülk sahibi yapamamakta, proleterleşmelerine engel olamamaktadır. Öy-

leyse sınıfsal kristalleşme gerçekleştikçe, işçi sınıfı nitel gelişimi yanında nicel gelişimini de sürdürdükçe kahve ve meydan sahnelerine veya onların yerini tutan semt ve bölge tiyatrolarına ihtiyaç duyulacaktır, jşte bu ihtiyacın yerine getirilmesinde belediye tiyatrolarına büyük görev düşüyor. Çünkü belediyelerin kişiliğini o bölgenin seçmeni tayin etmekte. Bunu günümüz pratiği de doğruluyor: Sömürülen sınıfların başkan adayının yönetime geldiği belediyelerde tiyatro canlanmakta, tiyatronun sık sık kanı tazelenmekte. Bu yüzden belediye tiyatroları gelişen sınıflarla tiyatro ve çocuk tiyatrosu arasındaki bütünlüğü gözden kaçırmamak ve tiyatrolarının hedefini unutmamak, oyun yerini de kitlelerin içinde seçmek zorundalar.

Bugünkü kurulu sahnelerin yanında, gerektiğinde sendika salonu, okul, köy meydanı oyun yeri olarak seçilebileceğine.göre kostümden mizansene, diksiyondan oyun yöntemine kadar bütün teatral yaratım imkânlarının da çeşitli, esnek ve değişebilir olması gerekiyor. Öyleki oyun sendika salonunda sergilenecekse bu imkânlardan uygun olan bir bölüğü, köy meydanında sergilenecekse yine uygun olan başka bir bölğü seçilebilsin. Aksi halde çocuğu sahneden uzaklaştırmak, silâhı geri teptirmek de mümkün. Bu durumda rejisör ve oyuncunun da hem çocuğu tanıması, hem neyi niçin sahnelediğini bilmesi, hem alçakgönüllü olması, hem çocuğu yetiştirebilmesi, hem de ihtiyaç duyulanı seçebilmesi gerekiyor.

Şu ana kadar konuya yaklaşışım toplumun sağlıklı ve rahat gelişimi içinde çocuk tiyatrosunun ne yapabileceği açısmdandı. Oysa günümüz çocuğu; toplumu sağlıklı ve rahat geNştirmeyen, hatta onun gelişimini engelleyen, toplumu yanlış yönlere sürükleyen şartların ve kuvvetlerin baskısı altında.

Sözgelimi modanın: Uzayan kısalan etekler, saçlar, daralan genişleyen paçalar çocuğu an'lıkta, geçicilikte güzellik bulmaya çağırıyor. Geçen yil defterini ambalaj kağıdıyla kaplayan çocuk bu yıl naylonla kaplamaktan hoşlandığını söylüyor. Bir ay «Günler Aylar Gelir Geçer»i mırıldanmışken ikinci ay «Son Verdim Kalbimin İşine» şarkısını mırıldanıyor. Çocuklara minik minik araba koleksiyonları yaptırtılarak gelecekteki araba tüketimine adam kazanılıyor.

Çocuklar emperyalist kültürün etkisi altında: Tom-miksli Teksaslı vur-kır edebiyatı, foto-roman kolaycılığı, misyonerlerin iyiniyetine dayalı öyküler, yahşi adam karşısında üstün beyaz insan, ırkçı heyecanlar... ahtapot gibi sarmaya çalışıyor çocukları. Park köşelerinde vur-kırlı kitaplar değiş-tokuş ediliyor, kız çocukları foto-roman artistlerinin masum yüzlerini, çalışmaya karşı tembelliklerini benimsiyorlar, mahallelerde beyaz çocuk-adam arkadaşı vahşi çocuk-adamı plastik tabancayla vuruyor. Çocuklar çocuk saatinden çok futbol

maçlarını izliyorlar ekranda. Bir yıl Galatasaray için ertesi yıl da Trabzonspor için alkış tutuyorlar.

Teknik gelişim de akıllarını başlarından almış çocukların: Televizyonda çok izlenen programlardan bir diğeri de uzay dizileri. Çocuklara soru sordurtmayan, onları robot gibi kullanıp tekniğe, teknik adama ve bu teknik harikaları gerçekleştiren milletlere tâbi kılan diziler,. Çocuğu kendi kendine yabahcılaştıran, beşerî ilişkileri hafife alan yayınlar.

Bu şartlanmalar karşısında çoouk tiyatrosunu yaratmakla görevli.olanlara bir başka iş daha düşüyor. Sözgelimi eleştirmene: Eleştirmen gerekli çocuk oyunlarının tanıtılmasına ve daha iyilerinin yarar ratılmasına yardımcı olacağı gibi böyle soysuz şartlanmaların, kötü yayınların ve bunlardan kaynaklanmış egemen ideolojili çocuk oyunlarının kötülenmesine, seyircinin bunlardan uzaklaşmasına da yardımcı olmalıdır. Rejisör, oyuncu ve teknik elemanlar da kendi imkânları ölçüsünde bu şartlanmaların yersizliğini, kabalığını, yararsızlığını, gülünçlüğünü gerekli makyaj, dekor, mizansen veya başka yollarla göstermelidirler. Tabi bu konuda bol imkânlara sahip olan oyun yazarı. O, bu şartlanmanın doğrudan doğruya eleştirilmesi ve terk edilmesi amaeıyia oyun yazabileceği gibi çocukları bu tür şartlanmalara çeken toplumsal, psikolojik, biyolojik veya başka faktörlerden yararlanarak da yazmalıdır. Örneğin bunlarda çocuğu cezbeden nedir? Teknik harikalar mı? Öyleyse yazar vakayı teknik harikaların bol bol kullanılıp gösterileceği tarzda kurmalıdır. Ama tek şartla. Çocuğun sınıfsal bir kimliği olduğunu unutmadan ye onun beşerî ilişkilerine sağlık kataraktan. Bunlarda çocuğu cezbeden eylem mi, hareket mi? Öyleyse yazar eylemi zengin oyunlar yazmalıdır. Ama bu eylemin çocuğu tatmin etmesi yanında, bu eylemin nerelerde, ne -adına da kullanılabileceğini göstermesi gerekir. Çocuk neden kapılıyor bunlara? Soluksuz kaldığı için mi? Öyleyse yazar öyle kurmalı ki oyunu çocuk nefessiz kalsın. Ama çoouk pasif olmamak şartıyla. Çocuğun önüne öyle problemler getirilmeli ki çocuk yazardan ipucunu henüz almışken sonucu keşfetmeli ve yazardan önce yeni bir probleme geçebilmeli, yani çocuk yazarla yarışmaktan dolayı nefessiz kalmalı.

Emperyalist şartlanmalara karşı çocuğu korumak çocuk edebiyatının da çocuk tiyatrosunun da görevi. Çocuk edebiyatı bu korumayı ancak okumaya ısınmış, okuma alışkanlığını almış çocuklara karşı ve ancak kâğıtla kalemin getirdiği imkânlarla yapabilmekte. Oysa tiyatro bu görevde daha şanslı. Sinema yoluyla fona yıldızlar âlemini yansıtmak, bir uçan daireyi, bir uzay aracını sahneye taşımak, sahneyi bilimsel araştırma merkezi haline getirmek mümkün. En önemlisi çocuğun resimli dergilerde enstantenelerle yakalamaya ça-

lıştığı eylem de kesintisiz olarak sahnede gerçekleşmekte. Buna ek olarak, tiyatro, çocuğu resimli dergilerdeki kadar bile okuma külfetine sokmuyor, üstelik çizgi resmi canlandırma imkânları taşıyor.

Özetlersek «Kim için tiyatro?» ve «Nasıl bir tiyatro?» sorularına verdiğimiz cevapla «Kim için sanat?» ve «Nasıl bir sanat?» sorularına vereceğimiz cevap aşağı yukarı birbirinin aynı olur. Fakat egemen ideolojinin yayın ve oyunlarına karşı çocuğu koruma ve yükseltme görevini sanatın hiç bir dalının tiyatro kadar gerçekleştirebileceğini düşünemiyoruz.

Toplumumuzda Çocuk ve Çocuk Edebiyata

Mevlut TEZGAN

Her ülkede iktidar sahipleri, bugünlerini ve geleceklerini güvence altına almak için, çocukları kendi dünya görüşleri doğrultusunda eğitmeye ve öğretmeye çalışırlar. Kapitalist düzende kapitalizmin, sosyalist düzende de sosyalizmin sürmesini sağlayacak yapıda insanlar yetiştirilir. Ancak her geri düzen, bir ileri düzene gebedir. Ve yine her düzen kendi içinde barındırdığı çelişkiler tarafından yoğaltılarak, yerini daha yetkin bir toplum düzenine bırakır.

İnsan kişiliği çocukluktan beri oluşmaya başlayacağına göre, eğitim ve öğretimin çocuklar üzerindeki etkisi büyük olur, Her ne kadar bu eğitim ve öğretim okullarda veriliyorsa da, çocuğun yetişmesinde yalnız okulun etkili olduğu ileri sürülemez. Okullardaki eğitim ve öğretimle birlikte, aileyi ve çevreyi de dikkate almak gerekir. Öyleyse burada göz önünde bulundurlacak nokta çocuğun içinde yaşadığı toplumun yapısıdır. Kapitalist toplumlarda parababalarının emir kulu, kişiliksiz, silik insanlar yetiştirilmeye çalışılır. Çocuğun kafa yapısı çarpıtılır. Dikkati yurt ve dünya sorunlarından başka alanlara kaydırılır. Egemen sınıflar, emekçilerin çocuklarını sınıfsal çıkarlarının sürmesini sağlayacak düşüncelerle donatmaya çalışırlar. Gönüllerden insan sevgisini silerek, onun yerine para tutkusunu yerleştirip, iyice bencilleştirmek isterler/Çevresi üzerinde etkinliğini yitirmiş, yozlaşmış insanlar yetiştirmek amaçlarıdır. Yozlaşmış insanın yetişmesi tommiks, teksas, foto-roman, seks romanı vb. okutmakla başlar. Delice bir maç izleyiciliği ile sürer. Piyangoculuk, totoculuk kafasına yerleştirilir. Sonuçta bunalım üstüne bunalım doğar. Hippilik, bananecilik anlayışı yerleşir, yaygınlaşır. Böylece bilinçsiz bir kitle oluşturulmaya çalışılır.

Nitekim Türkiye'de halkın çocuklarının eğitim ve öğretimi tümden raslantılara bırakılmıştır. Yalnız, bu raslantılar doğal olmayan,

bilinçli olarak yaratılan rastlantılardır. Emeği ile geçinen geniş halk kitlelerinin çocukları, kendi sınıflarının bilincine kavuşamasın, çarpık olan ekonomik, sosyal ve siyasal düzen sürgün diye ellerinden geleni yapar kapitalistler. Çocuklar okula gidebilse bile okulla yaşam arasında uyum ve bağlantı yoktur. Yaşamlarında gerekli olan şeyler öğretilmez. Üretim için yapılması gereken eğitim ve öğretim, tersine çevrilerek tüketim için yapılır. Okulun çevreyi değiştirmeye katkısı yoktur. Bütünüyle yaşamada kopuk, soyut bilgiler verilmeye çalışılır. Bu kuru bilgilerin bir işe yaramadığını gören çocuk, öğrenme gereksinimini duymaz.

Çocuklar için yasalarda yazılı olanlar (Anayasamızın 50. maddesi, jş yasasının 67, 68, 69. maddeleri vb.) uygulanmadığı için soyut alanda kalmaktadır. Emekçi halkın çocukları iş yerlerinde kreşler, anaokulu, çocuk yuvası olmadığı için sokağa bırakılmıştır. Bugün tombalacılık yapan, kaçak Amerikan sigarası satan çocuklar gelecekte ne olacaktır? Bilmeyerek ve istemeyerek bu duruma düşmüş olanların işledikleri suçlar kimindir? Elbette kapitalizmin ve bu sistemi sürdürmeye çalışanlarındır.

Sosyalist düzende ise en çok değer verilen varlıklardan birisidir çocuk. Sağlıklı toplumu ve sağlıklı toplum düzenini, kafa ve bedence sağlıklı kuşaklar oluşturur. Bu yüzden daha anne karnında iken bakım ve gözetime alınan, korunan çocuk, doğduktan sonra da sokağa bırakılmaz. Okullarda sağlıklı bir dünya görüşü, yozlaşmamış bir kültür edinen, üretime yönelik bir eğitim ve öğretim gören genç, ne yaptığını ve ne yapacağını bilen bir insan olarak yetişir.

Kısacası kapitalist düzende emekçi çocukları ne kadar savsaklanır, bir kenara atılır ve itilirse; sosyalist düzende de o kadar önem verilir, yozlaşmamış olarak yetiştirilir.

Çocuğun yetişmesinde, duygu ve düşünce dünyasının oluşmasında çocukluğunda ilgilenme olanağı bulduğu resimlerin, müziğin, filmlerin, tiyatroların, karikatörlerin, okuduğu kitapların, dergilerin, gazetelerin, dinlediği radyo ve izlediği televizyonun vb. —aile ve çevresinin durumu 'ile birlikte— etkisi çok büyük olur. Yalnız bunların seçilmesinde çocuğun yaş ve zekâ durumuna dikkat edilmesi gerekir. Çocuğun yaşının ve zekâsının üstünde olan en değerli bir yapıt bile onun ilgisini çekmeyebilir. Yapıtların seçimi bu yüzden çok önemlidir.

Çocuk edebiyatı, çocuklara okuma alışkanlığı kazandıracak, onda sağlıklı bir dünya görüşü ve işçi sınıfı kültürü oluşturacak, ona ulusal ve evrensel değerleri tanıtacak, insan hakları, emeğe saygı, demokrasi, özgürlük, çağdaş uygarlık gibi temel kavramları doğru olqrak benimsetecek... yayınlardan oluşur. Kitap, gazete, dergi vb. araçlarda roman, öykü, şiir, masal, tiyatro oyunları, halk arasında yaşa-

yan öyküler, fıkralar, türküler gibi türler yayımlanır. Bu türler işin ustalarına yazdırılmalıdır. Her eline kalem alanın başarılı olamayacağı unutulmamalıdır. Yazılanların basım ve yayımı da önemlidir. Devlet bu işe el atmaz, destek olmazsa bu alan boş kalabilir. Çünkü özel yayınevleri kâr edemeyecekleri bir alana yatırım yapmazlar.

Çocuk yayınlarını basıp yaymak da yeterli değildir. Bunların çocuklara benimsetilip okutulabilmesi önemlidir. Sahipsiz, denetimsiz çocuk eline geçirdiği parayla çevrenin kötü etkisinde kalarak, iyi bir yapıt yerine zararlı yayınları (tommiks, teksas gibi) alır, okur. Bu işte ailenin ve okulun denetimi gerekmektedir. Aslında köklü çözüm bu pisliği" ortadan kaldırmaktır. Bir yerde var olan pislik insanlara bulaşabilir. Ama pisliği yok edersek sorun kökten çözülmüş olur.

Ayrıoa yapıtlar çocuğa sunulurken çocuğun yaşı, kültür düzeyi, yetiştiği çevre vb. kılı kırk yararcasına göz önüne alınmalıdır. Diline, anlatımına, konusuna dikkat edilmelidir. Yapıt tamamen resme boğulur, yazıya çok az yer verilirse, okuma tembelliği doğar. Resme hiç yer verilmezse çocuk yapıta ilgi duymayabilir. Bu incelik de iyi hesaplanmalıdır.

Çocuk yayınları ulusal eğitim politikasıyle 'ilgilidir. Devlet bu işi ciddiye almalıdır. Yayıncı, yazar elbirliğiyle çalışmalı, okul ve TRT bu işe eğilmelidir.

Çocuk yapıtlarında yerli olanlara öncelik verilmelidir. Önce kendi değerlerimiz tanıtılmalıdır. Çoğu kez çocuk —hatta büyükler bile— yabancı bir yapıttaki kahramanın adından kadın mı, erkek mi olduğunu çıkaramamakta, kafası karışmakta, bu durum olayı tam oiarak kavramasına engel olmaktadır. Bazen yabancıların gelenek, görenek ve davranışları bize ters gelmektedir. Kafasındaki değer yargıları yeni yeni biçimlenmekte olan çocukta bunalımlara yol açmamak için buna da dikkat etmek gerekir.

Çocuk edebiyatı için kendi kaynaklarımızdan bolca yararlanabiliriz. Nasrettin Hoca fıkralarından Keloğlan masallarına, halk hikayelerimizden türkülerimize dek zengin folklorumuz bu alanda gür bir kaynaktır. Yeter ki bu kaynaktan beslenmesini bilelim. Bunlar derlenerek çağdaş ve devrimci bir yorumla çocuklara sunulabilir.

Son yıllarda çocuk edebiyatımızdaki kapatılamayacak kadar büyük boşluk, kimi özel yayınevlerinin girişimiyle uçtan kıyıdan doldurulmaya çalışılmaktadır. Ama yetersizdir. İstediğimiz, bunun bir ulusal eğitim ve kültür politikası olarak devletçe benimsenmesidir. Bu kitaplar ucuz olmalı ve her çocuğa ulaşabilmelidir. Kalem, defter alabilmek için para bulamayan çocuk, pahalı olan kitapları nasıl alacaktır. Buna bir de aile bireylerinin eğitimsizlik ve bilgisizlik nedeniyle karşı çıkması eklenirse, durum daha da kötüleşir. Bu işte, en kolay ve

tek çıkar yol okul kitaplıklarına önem verilmesidir. Her kitaptan her çocuk edinecek diye bir kural yok. Kitaplıkta bulunan bir kitaptan yüzlerce öğrenci yararlanabilir. Günümüzde okul kitaplıkları ya sınıf olarak kullanılmaktadır, ya da yoz iktidarlarca kapısına kilit vurulmuştur. Gerçekte bu, çocukların beyinlerine kilit vurmak demektir. Ne yazık ki bizde bu acı durum sürmektedir.

Gelecek, bugünlerin üzerine kurulur. Geleceğimizin parlak olmasını istiyorsak, bugüne önem vermeliyiz. Gelecek kuşakları, bugünün çocukları oluşturur. Gençliklerinde bunalımlara yol açmamak, geleceklerini karartmamak, yanlış, çağdışı görüşlere saptırmamak için bugünkü eğitimlerini iyi ölçüp biçerek vermeliyiz. Bakılmayan fidandan meyve beklenmez. «Ağaç yaş iken eğilir» atasözümüz boşuna söylenmemiş. Geleceğin kurucuları üstüne önemli ve çok dikkatli bir biçimde eğilmek gerekir. Bunun için de önce anne ve babalar eğitilmelidir. Ve çocuk eğitiminin, toplum sorunlarının bir parçası olduğu unutulmamalıdır.

Kurbansız Bayramlar İçin

Haşim KANAR

Kurbansız bayramlar için
Bayram'la birlikte çıktık Ankara'dan yola
1 Mayıs güneşi doğarken
birlikte vardık İstanbul'a
birlikte dönemedik geri...

Ne bayramdı o bayram
dillere destan
Bayram'la birl'ikte gördük yaşadık
coşkuca görkemce düzence
benzerini gördüm diyemez gözler
doyumsuzdu seyri...

Gelincik tarlasına benziyordu yollar alanlar
göğüslerde kırmızı gül
kırmızı karanfil
Bayram'rn bayramların yüreğinden fışkırır gibi herbiri.

Catkılar al al
anaların kızların başında
önlükler al al
işçilerin sırtında
pankartlar flamalar bayraklar al al
emekçilerin elinde
marşlar belgiler al al
milyonların dilinde
gök gürlemesini andıran
kalın gür sesiyle Bayram içlerinde
sarsıyordu göğü yeri...

Mavi göğe
Mavi denize yansıyordu
allar içinde özgürlük
söken bir şafak gibi umut
al kanatlı mutluluk
ql bayrak olup dalgalanıyordu bilinç
bilinçli başlar üstünde sevinç
kalın kara çatık kaşlarının altından
ışıl ışıl gülüyordu Bayram'ın gözleri...

Kırmızıdan aldan korkan
gözü dönmüş çağdaş tanrılar
icerdeki dısardaki
para babaları
Ve onların maşaları
Türkiye işçi sınıfından koparamadılar
Bayram'ı bayramları diri diri...

Al kanlara boyadılar
1 Mayıs Alam'nı
kurşun yağmuruna tuttular gelincik tarlasını
bomba attılar
panzerlerle yürüdüler karanfile güle karşı
dökülen kan
gelinciklerin güllerin karanfillerin kanı
kurbansız bayram olmaz dediler
kurban ettiler Bayram'ı
Bayram'la birlikte içimizden otuz dört yiğit eri.
Dirisi kopmadı işçi sınıfından
ölüsü ise Bayram'ın bayramların
batan bir güneş gibi
işçi sınıfının yüreğine gömüldü
adı ise Bayram'ın bayramların
işçi sınıfının tarihine yazıldı
altın harflerle iri iri...

Bizim töremiz başkadır
ölüm acısı ateşse eğer
o ateş tüm emekçilerin yüreğine düştü
o ateşle tutuştu öfkemiz
yılmadık yıldıramaz bizi hiç bir güç
gök ekin gibi devrilirken ölülerimiz yere

geride kalanlar siper ettik göğsümüzü haykırdık hep bir ağızdan
«Faşizme geçit yok!..»
gelecek 1 Mayıslarda yine ölümüz dirimiz çocuklarımız için
daha kalabalık daha coşkulu yürüyeceğiz
aramızda yerini alacak
üç oğluyla şehit Bayram'ın yiğit eşi
daha bir sıkacağız yumrukları
daha bir sıklaştıracağız safları
kurbansız bayramlar bizimdir kesenkes
işçiler köylüler öğretmenler gençler
durmadan akacak dalga dalga'
kurbansız bayramlar için ileri...

Onlar

Mehmet BEKAR

Onlar
CIA'dan ve Hua'dan aldıkları emirlerle
Ve isterik savaş çığlıklarıyla
Saldırdılar
Barış türkülerine

Onlar
Angola'da MPLA'ya
Şili'de Allende'ye saldıranlardı

Onlar
1 Mayıs 1977'de
Türkiye işçi sınıfına saldıranlardı
Onlar
Ekmek, gül ve hürriyet günlerinin düşmanıydı

Uygar Ölüm

Hasan HAYIT

tam yırtılmışken gecelerin göbeği
moru moruna
çatır çatır
nar gibi
tam düşerken umutlarımıza aklar
ve alnımızdayken
yürünmüş yolların teri
tam mor dağların altın yapraklarına doğarken ay
ve parlaklığında taşırken
kirli ayak izlerini

Onlar

Mehmet BEKAR

Onlar
CIA'dan ve Hua'dan aldıkları emirlerle
Ve isterik savaş çığlıklarıyla
Saldırdılar
Barış türkülerine

Onlar
Angola'da MPLA'ya
Şili'de Allende'ye saldıranlardı

Onlar
1 Mayıs 1977'de
Türkiye işçi sınıfına saldıranlardı
Onlar
Ekmek, gül ve hürriyet günlerinin düşmanıydı

Uygar Ölüm

Hasan HAYIT

tam yırtılmışken gecelerin göbeği
moru moruna
çatır çatır
nar gibi
tam düşerken umutlarımıza aklar
ve alnımızdayken
yürünmüş yolların teri
tam mor dağların altın yapraklarına doğarken ay
ve parlaklığında taşırken
kirli ayak izlerini

tam uydular yırtarken
gökyüzü maviliğini
ve uzaylaşırken çağımızın adı
tam eylemin yolunu ısıtırken diyalektik
ve grevler
ayını doldururken fabrikalarda
atom denemeleriyle
bulut bulut atılırken pasifik
tam bakır teller götürürken
sevgiHye son haberi
ve yüksek yapılarda duyulurken
şuh kahkaha tufanı
tam yağdırdığı ölümlerden
dönmüşken geri uçak
ve yaralı kalkarken ayağa
kopmuş ayağını unutarak
tam çıkmışken acının kınından
ve tam yırtılmışken gecelerin göbeği
moru moruna
çatıır çatır
nar gibi
yazılır kara kara
köpüren sevinçlerimizin üstüne iri puntolarla
bengaldeşte, biafra'da, Etopya'da
ve zenginliği sömürülmüş
köşelerinde dünyanın
uzay çağının uygar ölümü açlık»

Mayısa Çıkmak

Işıl ERGİN

Umudu yok edemezler ne'tseler
İnancı koparamazlar yüreklerden
Hangi karanlık örtmüş gün ışığını
Boğulmaları yakındır kan ırmaklarında o beyoğlubeylerin
Ne'tseler anlamazlar yüreklerini

Pis düşüncelere tutsak
Namluları söyletirler, zincirleri.
Kitapları toplarlar, yakarlar da.
Sokaklar kan, alanlar...
Her öldürumde oysa, yeni çanlar yeşerir halk olmaya.
Yeni canlar yeşerir erdeme, yiğitliğe, bilmezler.
Soyutlanarak tüm kötülüklerden
Büyür halk olmak.

Yürekler birleşir sevgide,
İnsanca yaşamakta,
Çoğalır halk olmak.

Ölmek, dirilmemek değildir ki
Ölmek çoğalmamak değil,
Bitmek değil ölmek, halk gerçeğinde
Uzatmış ellerini Bedrettin ölümlerin uzağından
Getirmiş yüreğini Pir Sultan dar ağaçlarından geçip.
Halka düşmanlarına ölüm getirirken XX. yüzyılın son çeyreği
«Türkiye» denilen bu kutsal ülkede
Halk tutsak olmayacak elbet
Kiyımalara
Dolarcılara
Halk kendi egemenliğini yaratacak
Kendi gücünden.

ÖYKÜLER

Grevin "G"si

Mehmet GÜLER

Eve geldiğinde epeyce terlemişti. Okulla ev arası yakın sayılmazdı. Çantasını her zamanki yerine koymadı. Kaldırıp attı evin ortasına. Son günlerde iyice eskiyen ve kilidi tutmayan çanta çözüldü. Kitabı, defteri, kalemi saçıldı.

«Bu gün 23 Nisan,
Neş'e doluyor insan!»

«Ne oldu oğlum?» dedi annesi.

«Nasıl sevinmez insan,
Bu gün 23 Nisan!»

«Ne oldu sana oğlum?» dedi yeniden. «Delirdin mi yoksa?»

Doğan coşmuş, kendini şiire kaptırmıştı. Kitaplar saçılmış, çantanın kilidi yeniden bozulmuştu. Oysa onu yapmak ne kadar zordu. Babası sık sık çivisini sıkıştırıyor, demirlerinin arasına kâğıt sokuyordu. Bir kaç gün sonra yeniden bırakıyordu. Yine öyle olacaktı. Kitapları çamura dökülecek, arkadaşları gülüşecekti. Ama aldırmayacaktı işte. Varsın kilidi bozulsun, varsın kitapları saçılıp çamura bulansın.

«Neş'e bizim, şan bizim.
23 Nisan bizim...»

«Dellenmiş bu oğlan» dedi annesi. «Dellenmiş vallahi.»

«Anneciğim» dedi Doğan. «Bu gün şiir okuttu bize öğretmenim Koca sınıftan beş kişi seçti. Bunlardan birisi de benim.»

«Aferin sana» dedi annesi. Benim oğlum okur.»

Tuttu, yanaklarından öptü.

Annesinin sevdiğini görünce yeniden coştu.

«Hep el ele verelim,
Kutlayalım bayramı!..»

Öğretmenin karşısındaydı sanki. Herkes soluğunu kesmiş onu dinliyordu. Şiiri bitince, «alkışlayın Doğan'ı» diyordu öğretmeni. Arkadaşları en çok onu alkışlıyordu. «Sen de bu yana geç» diyordu. Oktay'ın, Özlem'in, Barış'ın, Nedim'in yanına ayırıyordu... Sonra çıkıyordu meydandaki kürsüye. Koca kentin tüm çocukları, halkı onu dinliyordu. Çocukların ellerinde bayraklar, balonlar, bando takımları. Taklar, kürsüler. Her yan ışıl ışıl. Sesi kentin en uzak yerlerine yayılıyor. Elini ata ata okuyor şiirini. Sonra yavrukurt selâmını verip iniyordu kürsüden.

«Bir de yürüyüşe katılacağım. Önce yürüyüş, sonra şiir.»

«Onun da en birincisini yürür oğlum.»

«Yürüyüş dediysem, rasgele yürüyüş değil, tabiî. Yavrukurt urbalarımız olacak. Bayram çocukları, «23 NİSAN» yazacağız. Kâğıda değil. Yanlış anlama. Yola yazacağız. Çocuklarla yazılmış bir yazı. O yazıyı bozmadan yürüyüp gideceğiz. Valiye, paşaya çiçekler atacağız.»

«Bize yok mu?»

«Kalırsa size de atarız.»

«Hep öyle olur zaten. Locadakiler bitti mi cicek de biter.»

«Ne güzel buluş değil mi anne? Yavrukurt çocuklarla yazılmış, kocaman bir «23 NİSAN» yazısı.»

«Anladım» dedi annesi.

«2 nin içinde oldum mu en önde yürürüm. Seni oradan daha kolay görürüm. Fotoğrafçıların çektiği resimlerde, kentin gazetelerinde de çıkarım. NİSAN'ın N sine düşersem en arkadayım demektir. Ama öğretmenim beni 2 nin içine kor. Çünkü en çok benim şiirimi alkışlattı. Sonra trampet çalışım. «Ram-ram-ram. Rambıdı-rambıdı - ram.»

«O da mı var?»

«O da var ya. Ne sandın? Kıyafetimizi merak edersin değil mi? Yavrukurt kıyafeti. Geçen yıl istemiştim de boyum küçük diye almamıştınız ya. İşte ondan. Ayakkabı, çorap, kısa pantolon. Bir de kep. Önünde.arması. Daha bir sürü süs, kordon, sırma. Ellerimizde trampetler. Ram-<ram-ram. Rambıdı-rambıdı-ram... Valinin, paşanın önünden geçip gideceğiz. Kızlar köylü kızı, kanatlı melek olacaklar.»

Doğan'ın küçük kardeşi Aysel söze karıştı:

«Geçen yıl gördüm. Yağmur yağınca, meleklerin kanatları ıslanıp yere düştü. Hepimiz gülüştük. Kâğıttan melek mi olur?»

«Benim elbiselerim kâğıttan olmayacak ama. Gerçekten yavrukurt elbisesi. Subayların urbalarına benzer. Armalar, kordon, sırmalar... Ellerimizde trampet, boru.»

Annesine dönüp baktı. Neden övmüyordu urbalarını, trampetini?

«Ben sevmedim dedi» Aysel.

«Sen ne anlarsın be? Kıskandığından söylüyorsun tüm bunları.»

«Neyi kıskanacakmışım? Bak, annem de beğenmedi. Onun için sesini çıkarmıyor işte.»

Sahi niçin sesini çıkarmıyor ki? Şiir okuyucularının birincisi seçildiğini söyleyince nasıl sevinmişti. Gözler ışıl ışıl olmuştu. Tutup yanaklarımdan öpmüştü. Evet öpmüştü. Yüzünün ıslaklığı kurumamıştı daha. Niçin susuyor şimdi?

«Yavrukurt elbiseleri hazır satılıyor anneciğim. Dikiş işi yok. Sen yorulup üzülmeyeceksin. Biliyorum, başın ağrıyor. Öğretmenime öyle dedim. Hep başj ağrır annemin. Başı ağrımasa kendisi de diker öğretmenim dedim. Yalnız elbiseleri, ayakkabıları biz alacağız. Trampetleri okul verecek.» •

Bu son haberle annesini.konuşturacağını sanmıştı. Konuşmuyordu işte. Lal olup susmuştu. Aysel seviniyor mu ne? Annesi konuşmadıkça o seviniyor. Nasıl da belli ediyor kıskandığını. Çünkü öğretmeni onu seçmedi. Ne köylü kızı etti, ne melek. Ama anne kıskanır mı çocuğunu? Herkesin annesi kıskansa benim annem kıskanmaz. Ama neden susar? Lal. olup, ahraz olup susar...

Okuldan eve kadar koşturmuştu sevincini. Eve en erken o gelmişti. Tüm arkadaşları kıskanmıştı. Aysel kıskanmıştı. O hep kıskanırdı zaten. Ama anne?..

Artık kendisi de konuşmayacaktı. Okuldan, bayramdan tek kelime söylemeyecekti.

Evin ortasına saçılan kitaplarını, defterlerim, kalemlerini toplamağa başladı. Her zamanki sırasına göre çantasına yerleştirdi. Okulda aldığı simidin yarısını yemiş, yarısını da küçük kardeşi Soner'e saklamıştı. Her zaman öyle yapardı. Ne zaman bir simit aldı, yarısını kendi yer, yarısı da Soner'e. O da kendisi gibi çok severdi susamlı simidi.

23 Nisan'ın coşkusuyla simidi unutmuştu. Çantasının gözündeki yarım simidi çıkarıp Soner'e uzattı. Küçük kardeşinin sevinci belki konuştururdu annesini. Soner, yarım simidi görünce canlandı. Koşup Doğan'ın elinden kaptı. Kurumuş simidi hemen gevelemeğe başladı.

Göz ucuyla annesine yeniden baktı. Elindeki işine dalıp gitmişti. Yine bir şey söylemiyordu. Yoksa başı mı ağrıyordu yine? Ağrısa başını oğar, ilaç yutardı.

«Hep paramızı tüketirsin sen de. Okul müdürü kapının önündeki satıcıdan simit almayı yasak etmedi mi?» dedi Aysel.

Sert sert yüzüne baktı. Çantasını düzenlemeyi sürdürdü. Kilidinin yine yayı bozulmuştu işte. Üç yıldır kullandığı çanta önce köşe-

lerinden eskimiş, sonra da ortası çökmüştü. Oysa hiç oturmazdı üstüne. O avukatın kızı hep üstüne otururdu. Yine de çökmezdi çantası. Sonra kilidi tutmaz olmuştu. Okula gidip gelirken, bir parmağıyla dıştan bastırırdı. Yoksa, beklenmedik bir yerde kilidini bırakır, tüm kitapları yere saçılırdı. Parmağı yoruldu mu koltuğunun altına alırdı. Bundan sonra hep koltuğunun altında taşıması gerekecekti. Yayı hiç tutmuyordu işte. Ne kilitte «tık» sesi, ne bir şey.

«Bozdu çantayı» dedi Aysel. İyice bozdu işte. Artık babam bile yapamaz.»

Doğan, ertesi gün okula giderken bir ip bağladı çantasının ortasına. İpli çantasına biraz gülüyorlar mıydı ne? Evde kendi kendine verdiği kararı hatırladı. Hiç bir şeye aldırmayacaktı hani. Oyle yaptı". İnada çantasının ipinden tuttu. Sallaya sallaya yürümeğe başladı.

Okulda bayram hazırlıkları gün gün ilerliyordu. Sınıflar bayraklarla süsleniyor, her yana kâğıt fenerler, kâğıt zincirler asılıyordu.

Herkes şiirlerini ezberlemişti. Doğan, yolda, teneffüste mırıldanıyordu sadece. Başkalarına duyurmadan mırıldanıyordu.

Her gün bayram haberleri getiriyordu eve:

«Şiirlerini ezberledi arkadaşlar.»

«Sınıflar bayraklarla, kâğıt fenerlerle süslendi.»

«Meydanlara kocaman taklar kuruldu, kürsüler yapıldı.»

En son sözü getirip oraya dayıyordu:

«Benim yavrukurtlarım alınmadı daha.»

Yine ses çıkmiyordu annesinden.

Yoksa almayacaklar mıydı? Geçen yıl küçüksün diye bayrama sokmamışlardı. «Gelecek yıla büyürsün, o zaman gir» demişlerdi. Yoksa... Evet yoksa... Bu yıl da mı bir ileriye. Böyle böyle okulu bitirtecekler, belki de hiç bir zaman bayramlı çocuk etmeyeceklerdi. İsyan edecekti artık. Kime olursa olsun isyan edecekti. Bu gün yavrukurtları alındı alındı, yoksa isyan. Aysel'e, annesine, babasına... Hatta Soner'e bile... Ama Soner'in ne suçu var? Yoksa Aysel mi aldırmıyor bayramlık giysilerini? Bir de «Grev» diye bir laf dolaşıyor evde. Annesi, babası akşamları kafa kafaya verip hep «Grev»den bahsediyorlar. Yoksa o mu aldırmıyor yavrukurtlarını... Oysa ne güzel olur bayramlarda çocuklar.

«Bu gün çarşıya çıkıyoruz, değil mi anne? Bana bayramlık elbise, ayakkabı...»

Annesi duymuyordu yine. Ya da duyup söylemiyordu.

«Niçin susuyorsun anne» diye bağırdı. «Bayram gelip çattı işte. Herkes bayramlıklarını tamgm etti. Bir ben kaldım.»

Ne kadar zordu yalan söylemek. Yıldan yıla da olsa, zordu işte.

«Gelecek yıla girsin der baban. Bir de der ki, o gün yağmurlu

geçecekmiş havalar. Üşür, hasta olur der.»

«Ben üşümem» dedi. «Ben üşümem işte.»

«Üşürsün» dedi Aysel. «Kısa pantolonlu her çocuk üşür.»

«Kıskandın yine. Sen karışma. Üşürsem ben üşürüm. Hava güzel üstelik. Her yan pırıl pırıl. Bulutlarla konuşan mı var içinizde?»

Yine susmuştu annesi. Söyledikleri şeylerden kızarıp utanmıştı.

«Baban bayrama katılmanı istemiyor desene açıkça.»

«töiçin istemesin oğlum.»

«Sen istemiyorsun öyleyse.»

«Ben de isterim. Kim istemez oğlunun bayramlık çocuk olmasını?»

«Öyleyse Aysel istemiyor. O hep kıskanır zaten.»

«Kardeş kardeşi kıskanır mı?»

«Öyleyse Soner» diyecekti. Ama Soner ağabeysiyle öğünürdü hep. Kimdi kendisini bu evde istemeyen.

«Tamam, buldum» diye bağırdı, «Beni bayrama sokturmayan Grev adlı amca.»

Annesi bir kahkaha koyverdi. Gözleri yaşarana dek güldü.

«İlâhi Doğan» dedi. «Bütün grevler çocukları sever. Bayrama girmenizi de herkesten çok o ister.»

Aysel de gülüyordu.

«Ama grev amca değil ki anne» dedi Aysel.

«Doğru. Grev amca değil.»

Annesiyle birlikte Aysel yine gülüyordu.

Doğan bozulmuştu. Aysel neler biliyordu bir karış bacağıyla?

«Öyleyse beni bayrama sokturmayan kim? Söylesenize!»

«Bak Doğan» dedi annesi. Geçen yıl sana söz verdik, doğru. Ama sözümüzü yerine getiremedik işte. Yıl yıldan kötü geldi. Anlıyorsun değil mi?..

Anlıyor muydu aceba? Şimdi Doğan susuyordu.

«Greve gelince, o uzun iş. Kısaca söyleyeyim. Babanın çalıştığı fabrika işçileri, işlerini bırakıyorlar. Greve gidiyorlar yâni.»

«Greve niçin gidiyorlar? Anne» dedi Aysel.

«Doğan'ın ve Doğan gibi tüm çocukların bayram yapabilmesi için. Yavrukurt urbaları, bandosu, borusu olması için.»

«Babamı işten atarlarsa ya?» dedi Aysel.

«Atamazlar. Tüm işçiler bir oldu. Eğer bu birlik sağlanamasaydı atarlardı belki.»

«Grevin bandosu, şiiri olmaz mı anne?» dedi Soner.

«Olur» dedi. «Davulu, zurnası olur. Halayı, horanı olur.»

Doğan birden patladı.

«Ben de grev bayramına katılırım Öyleyse. Babamın bayramına. Şiirimi orada okurum.»

«Ama sen grev şiiri bilmiyorsun ki» dedi Aysel.

Her şeye itiraz ediyordu bu kız da.

«Bilirim» dedi. «Ondan kolay ne var? Grev şiiri 23 Nisan şiirinden ayrı mı sanki?»

Ezberindeki şiiri kafasından geçirdi... Oluyor mu ne?.. Oluyor gerçekten:

«Neş'e bizim, şan bizim,
Tüm grevler bizim.
Hep el ele verelim,
Kutlayalım grevi...»

«Bravo» dedi annesi. «Okur benim oğlum. O bayramda olmazsa bu bayramda okur.»

Sevindi. Günlerce önce başlayan coşkusu yenilenmişti. Düşleyip durduğu «23 NİSAN» yazısı gitmiş, onun yerine «GREV» yazısı gelip oturmuştu kafasına.

«Grev bayramında yürürken G nin içinde duracağım ama. Kalleşlik yapmak yok. Bundan sonra da son artık beni kandırdığınız. Kim çocuğuna yavrukurt urbaları alrp bayrama sokamıyor, onlar da grev yapsın.»

Annesi bir dolu daha güldü.

«Akşam babana söylersin bunları.»

Doğan'ın kafasında yürüyen kocaman bir G vardı artık. REV ardından akıp geliyordu. Trampet yerine davul çalıyor, horan tepiyor, şiir okuyordu. G kımıl' kımıldı kafasında. Yürüyen, akıp giden kocaman bir G.

MASALLAR

Keloğlan Keleş Oğlan

Halil SAHAN

Bir varmış, bir yokmuş; kiminde çok varmış .kiminde hiç yokmuş. İş yapanın değil', işini bilenin kazandığı ve de kellerin saçlılara özendiği ülkenin birinde bir Keloğlan varmış. Keloğlan anasının biriciğiymiş. Ne iş yapıyormuş ne de işini biliyormuş ama gene de iyi kötü yaşayıp gidiyormuş. Çünkü anası Keloğlan'ı canı gibi seviyor, gözü gibi kolluyormuş. Yorulur diye çalıştırmıyor, üzülür diye aç-açık koymuyormuş. Yaşlı olmasına karşın gece gündüz çalışıp oğulcuğuna bakıyormuş.

Her şeyi hazır bula bula büyüdüğünden Keloğlan'm hem vücudu,.hem de kafası hammış. Hele parmakları odun gibiymiş. Kısacası, çalışmaya çalışmaya kasları ve beyni paslanmışmış.

Günler, aylar ve de yıllar gelip geçmiş; Keloğlan'in anası adamakıllı kocamış. Gözleri görmez, dizleri tutmaz, oğulcuğuna eskisi gibi bakamaz olmuş. Keloğlan'in hâlâ aldırdığı yokmuş. Kadıncağız bakmış olacak gibi, oğlu işe koyulacak gibi değil; almış karşısına:

— «Keloğlum keleş oğlum, yediği içtiği beleş oğlum» demiş. «Ben iyice kocadım. Artık günlerim sayılı, bugün varsam yarın yokum. Ben öldükten sonra sana kim bakar a oğlum? Aç-açık kalır; sefil olursun. Onun için vakit geçirmeden bir hüner öğren.»

Hemen öğrenilecek bir hüner aramağa koyulmuş Keloğlan. Düşünmüş taşınmış, tatlı tatlı kaşınmış ama karın doyurmağa yarayacak bir hüner bulamamış öğrenmek için. Kalkmış anasına gitmiş.

— «Düşündüm taşındım, tatlı tatlı kaşındım ama karin doyuracak bir hüner bulamadım» demiş.

Keloğlan'in anası, başlangıçta duygularına yenilerek oğlunu yanlış eğitmişmiş ama aslında bilgisi, görgüsü derin bir kadın-

mış. Oğlunu adam etmek için başka bir yol denemeğe karar vermiş bu kez de.

— Keloğlum keleş oğlum, yediği içtiği beleş oğlum! Ambarda iki ölçek buğdayımız var, değirmene götür de öğüttür gel» demiş.

Anasının gevşeği, ahırdan çıkarmış eşeği; buğday çuvallarını yüklemiş, en üste de kendisi tünemiş. Çıkmış yola, ne sağa bakmış, ne sola ne de vermiş mola. Az gitmiş uz gitmiş, dere boyu dümdüz gitmiş fakat gene de akşamüstü ulaşabilmiş değirmene. Değirmen çok kalabalıkmış. Sıraya girmiş. Sırası gece yarısına doğru gelmiş,, ununu öğüttürmüş. Gelgelelim geceleyin yolculuk yapmayı göze alamamış, değirmenciye konuk olmuş.

Değirmencinin adı Ese, boyu kısa, sakalı köseymiş. Tatlı şeyler söyler fakat iyi şeyler düşünmezmiş. Yani içinden pazarlıklının biriymiş. Keloğlan'm gözlerindeki ışıltılara bakmış bakmış da: «Bu kel kafanın içinde beyin var var olmasına ama hışır» demiş kendi kendine. Almış Keloğlan'ı karşısına:

— «Yatıp uyumadan biraz oyalanalım, oynayıp eğlenelim Keloğlan» demiş.

— «Olur» demiş Keloğlan da.

Değirmenci, orta parmaklarıyla baş parmaklarını sürtüştürerek 'şrrak şrrak' diye sesler çıkartıp göbek atmağa başlamış. Pek hoşuna gitmiş Keloğlan'ıii bu. «Şimdi buldum işte öğrenilecek hüneri» diye geçirmiş aklından. İstekli olduğunu ele veren bir tavırla:

— «Öğretir misin bu hüneri bana?» demiş Değirmenci Eşe' ye.

— «Öğretirim ama» demiş; değirmenci Ese, «on beş dakikalık her ders için iki avuç dolusu un alırım.»

— «Kabul» demiş Keloğlan sevinçle.

Hemen başlamışlar derslere. Keloğlan'ın kafası söylenenleri alıyormuş ama parmaklarıyla gövdesi yola gelmiyormuş bir türlü. Güneşin ilk ışıklan değirmenin bulunduğu vadinin yamaçlarını aydmlatmcaya dek sürdürmüşler dersleri. Keloğlan parmaklarıyla 'şrrak şrrak' diye sesler çıkartarak göbek atmasını öğrenmiş sonunda. Ama çuvalları da boşalmış. Binmiş eşeğine, parmaklarını şaklata şaklata dönmüş evine. Çuvalları boş görünce anasının yüreciği çiz etmiş. Titrek bir sesle sormuş:

— «Hani oğlum unlar?»

Keloğlan hiç oralı olmamış. Kadıncağız işitmedi sanıp bir

kez daha sormuş.

— «Hani oğlum unlar?»

Keloğlan parmaklarını şaklata şaklata göbek atarak yanıtlamış.

«Hünerdir ana bunlar!»

Yaşlı kadıncağız bu hüneri hiç beğenmemiş ama alıklığını yüzüne çarparak oğulcuğunu kırmak ta istememiş. Üstelik:

—«Hüner hünerdir; gün gelir işe yarar» diyerek yüreklendirmek bile istemiş. Aradan birkaç gün geçtikten sonra:

—«Kelpğlum keleş oğlum, yediği içtiği beleş oğlum! Evimizde ne goz kalmış ne tuz; şu yumurtaları götür pazara da al gel, hadi oğlum» diyerek yeni bir girişimde daha bulunmuş Keloğlan'm anası.

—«Başüstüne ana» demiş Keloğlan da.

Almış yumurta sepetini ele, düşmüş yola, yürümüş her karşılaştığıyla çene çala çala. Dağılmak üzereyken varmış pazara. Alıcıların çoğu.gitmiş, çoğu da yeterince yumurta almışmış. Keloğlan yumurtalarını satacak birini aramağa koyulmuş. Sorup soruşturmuş.

— «Bakkal Muharrem'e götür, alırsa o alır bu saatten sonra» demişler. «Büyük zengin olmayı kafasına koymuştur; üçe alıdığını yüz beşe satar. Aman Keloğlan gözünü dört aç» diye de eklemişler.

Bakkal Muharrem, gerçekten de Keloğlan'm yumurtalarını pek ucuza almış. Birkaç kuruş tutuşturup eline savmış.

Keloğlan yumurta paralarını cebine atıp pazarı dolaşmağa çıkmış. Gezinirken bir kalabalık ilişmiş gözüne. Orta yerde bir adam varmış; sesinin olanca gücüyle bağırıyormuş. Neler olup bittiğini öğrenmek isteğine kapılıp karışmış kalabalığa. Bağırmakta olan adam, kurutulmuş otlarla bitki kökleri satmaktaymış.

— «Siğile! Mayasılaaa! Karm ağrısına, baş ağrısına!.. Ve de kaynana zırıltısıyla karı dırdırma!. Kaynatılıp suyu içilecek; üç gün içen dördüncü gün yeni doğmuş gibi olur, tüm dertlerinden arınır mutlu olur.»

Çoğunluğu köylü olan dinleyiciler kurutulmuş otlarla bitki köklerini satın almağa başlamışlar. Kapan kapana gitmiş adam' in malları. Arkada kalanlar alamamışlar- bile.

Adam'm konuşma biçimine bayılmış Keloğlan. «Ah» demiş, «insanda oldumu böyle hüner olmalı işte.» Kalabalık dağılınca adam'a yaklaşmış.

— «Sayın bayım, sizinle görüşmek, konuşmak istiyorum; birkaç dakikanızı bana ayırabilirmisiniz?» demiş.

Adam son derece incelikli bir davranışla:

— «Elbette efendim, buyurun, sizi dinliyorum» demiş.

Keloğlan;

— «Konuşma biçiminizi pek beğendim. Sizin gibi etkili bir konuşmam olsun istiyorum, öğretir misiniz bana? demiş bunun üzerine.

— «Sağolun. Palavralarım için yaptığınız bu övgü beni çok sevindirip kıvandırdı. Ancak karşılıksız öğretmem hünerimi; ilkemdir» demiş Adam da.

Sözü uzatmayalım, uzatıp da başınızı ağrıtmayalım. Keloğlan yumurta paralarıyla adam'dan palavra atmasını öğrenmiş. «Artık sırtım yere gelmez yaşamda; üstelik çok sürmez Keloğlanlıktan da kurtulurum» diye düşünüyormuş. «Çünkü» diyormuş kendi kendine, «anladım ki şu ülkede iki şey geçerlidir: Göbek atmakla palavra atmak... İkisini de öğrendim nasıl olsa.»

Eve dönünce, anasınm'gaz, tuz' diye sızlanmalarına aldırmaksızm yolculuk hazırlığı yapmağa koyulmuş. Bir yandan da Keloğlanhktan kurtulma düşleri dönenip duruyormuş kafasının içinde. Adamlık giysilerini geçirmiş sırtına önce, sonra azık doldurmuş torbasına. Para almamış hiç. Zaten yokmuş paraları. Ama olsa da almayacakmış. Çünkü hünerlerine güveni sonsuzmuş. Almış kel başını büyük bir kente gitmiş. Bir kaç ay sonra 'büyük sanatçı Keloğlan bizde' ya da 'dev sanatçı Keloğlan gazinomuzda' gibi reklamları yayınlanmağa başlamış gazetelerde. Ünü ülkenin her yanını tutmuş. Adını sanını duymadık kalmamış. Televizyonda bile göbek atıp soytarılık yapmış. Gazinoya gelenler Keloğlan'dan çok hoşlanıyorlar, çılgınca alkışlıyorlarmış. Gelgelelim uzun sürmemiş bu. Bir süre sonra birden bire bıkıvermişler. Bunun üzerine işveren de Keloğlan'ı kapıdışarı etmiş Pilisini pırtısını toplayıp dönmüş anasının yanına.

Anası:

.— «A oğlum» demiş, «beni gazsız, tuzsuz ve de unsuz bırakıp da nerelere gittin?»

Yanıt olarak Keloğlan kazandığı ünü anlatmış allandıra ballandıra. Sonra «işte böyle ana» diyerek sözü bağlamış.

— «Başarılarını kutlarım, aferin. Göğsümü kabarttın. Ama hani kazandığın paralar?» demiş anası umutla.

Keloğlan:

«Oğlun şan olsun kâr olmasın diye çalışmış oldu ana» de-

miş. «Gerçi kazandım kazanmasına ama aslan payını işverene kaptırdım. İçine tükürdüğümün düzeni böyleymiş ana.»

Anası üstünde durmamış artık. Zaten Keloğlan:

— «Tasalanma sen ana, oğlunda hüner bir değil iki» demiş. «Göbek atmayı yürütemedim ama palavra atmayı yürüteceğim, o daha geçerli.»

Bir süre sonra ülkede padişah seçimi yapılacakmış. Bu seçime bizim Keloğlan da katılmağa karar vermiş. Ülke halkı *ge-* > niş bir alana toplamış. Ülkenin en saygıdeğer kişisi yüksekçe bir yere çıkarak:

— «Ey yurttaşlar! Bugün buraya kendimize yeni bir padişah seçmek için toplanmış bulunuyoruz. Önce padişahımızı nasıl seçeceğimizi saptamamız gerekiyor. Bu konuda önerileri olanlar lütfen bildirsinler» demiş.

Kalabalığın arasından, kim olduğu saptanamayan birisi:

— «Takla attıralım. Engüzel taklayı atan padişahımız olsun» diye bağırmış.

Başka bir saygıdeğer kişi söz alarak:

— «Sevgili yurttaşlarım! En güzel takla atanı padişah yapacak olursak bundan böyle herkes takla atmağa başlar. Tarlada, fabrikada çalışan kimse kalmaz. Onun için bu yöntemi kabul etmeyelim» demiş.

Çevresinde kalıplaşmış yargılarla düşünenlere örnek diye gösterilen bir köylü toplantıyı yönetmekte olan saygıdeğer kişiye doğru yaklaşmış.

— «Padişah adaylarına yemek yedirelim; en çok ve en ivedi yiyeni seçelim. Babam eve tutma alırken yemek yedirirdi. 'Adamın çalışkanı yemek yiyişinden belli olur' derdi. Babamın yanıldığını hiç görmedim bu zamana değin» demiş.

Bu sözleri işiten kalabalık derin bir suskunluğa gömülmüş. Aradan on dakika geçmesine karşın çıt çıkmıyormuş. Tam bu sırada, gene kim olduğu saptanamayan birisi:

— «Pisboğazlara devlet mi verilir hiç» diye bağırıvermiş.

Tartışmalar bu doğrultuda uzayıp giderken kalabalığın gürültüsünü bastıran gür bir ses işitilmiş.

— «Adayları konuşturalım. Yapacaklarını anlatsınlar. Dinleyelim. Çıkarlarımıza uygun bulduğumuzu başımıza padişah seçelim.»

Bu görüş oybirliğiyle benimsenmiş. Padişah adayları birer birer halkın karşısına geçip konuşmağa başlamışlar. Her aday aklının erdiği, dilinin döndüğünce yapacaklarını anlatıyormuş.

Halk da saygıyla dinliyor, sonunda da alkışlıyormuş. Fakat konuşanlar arasında henüz halkı coşturan yokmuş. Konuşma sırası Keloğlan'a gelmiş. Bizimki kürsüye çıkmış. Kel başını kaykütıp bakışlarını sertleştirmiş. Sonra göğsünü şişirerek söylevine başlamış.

«Sevgili yurttaşlarım!

Önce hepinizi sevgi ve saygıyla selamlarım. Konuşmama ken dimi tanıtarak başlamak istiyorum! Ben, gördüğünüz gibi garip bir kel oğlanım. Kocamış anacığımdan başka kimsem yok şu yalan dünyada. Kimim kimsem olmadığı gibi malım mülküm de yok sevgili yurttaşlarım. Kısacası, sizlerden biriyim, aranızdan geliyorum.

Ey benim yüce ulusum!

Asıl amacım padişah olmak değil, sizlere yararlı olmaktır. Aranızdan gelen bir kişi olarak sorunlarınızı çok iyi bilmekteyim. Seçilirsem tüm sorunlarınıza teker teker çözüm bulacağım. Örneğin ilk iş olarak Mısır'a bir asma köprü yaptıracağım. Tatillerinizi Mısır'da piramitlerin gölgesinde geçirebileceksiniz. Ama bundan da önemlisi Asya ile Afrika'yı birbirine bağlamış olacağım ki ulusumuzun saygınlığı yüz kat daha artacaktır böylece.

Sözlerime son verirken hepinizi bir kez daha saygıyla selamlar, oylarınızı bana vermenizi dilerim.»

Keloğlan konuşmasını bitirince yer yerinden oynamış. Halk çılgınca alkışlamış Keloğlan'ı.

— «Yaşa varol!»

Kalabalığın arasından:

— «Böyle saçma şey mi olur» diyenler çıkmış ama gürültüden sesleri işitilmemiş.

Sözü uzatmayalım, Keloğlan seçimi ezici bir çoğunlukla kazanarak tahta oturmuş. Oturur oturmaz da Japonya'dan kabak çekirdeği getirtmiş. Götürüp Antalya'ya ekmiş. Başına da bir bekçi koymuş. Çekirdek bir süre sonra çimlenip toprağın yüzüne çıkmış. Bekçi sık sık su veriyormuş. Kabak kol salarak büyümeğe başlamış. Padişah Keloğlan her gün kabağın durumuna ilişkin bilgi almaktaymış. Bir gün başveziri sormuş:

— «Efendim, niçin bu denli ilgileniyorsunuz bu kabakla?»

— «Bu kabakla Mısır'a köprü kuracağım. Kolunu Akdeniz' den .geçirip Mısır'a ulaştıracağım» demiş Keloğlan.

Gelgelelim kabak bütün yaz boyunca ancak iki metre uzayabilmiş. Üstelik güze doğru saranp kurumağa yüz tutmuş; Derken bekçinin uyukladığı bir anda oradan geçmekte olan bir eşşek başını uzatıp da yiyivermez mi?

Böylece Keloğlan'in oyunu bozulup yönetimi yıkılmış. Bizimki de Keloğlanlıktan daha kötü durumlara düşmüş.

Şişgöbek ve Tavukları

Zeynel GÖLCÜK

Eski zamanların birinde tavuğu bol bir ülke varmış. Ülkenin hangi kıtada olduğu belli değilmiş. Ülke, Afrika'da da olabilirmiş, Asya'da da, Avrupa'da da.. Ülkenin tavukları o kadar, çokmuş, o kadar çokmuş ki, sayıları tam olarak bilinmezmiş. Herkes bir sayı söylermiş. Kimisi beş bin dermiş, kimi yedi bin, kimi de on bin... Dedik ya, sayılarını kesin bilen yokmuş.

Ülkenin bir köyü varmış ki, en çok tavuk da burada bulunurmuş. Belki de, ülkenin tavuklarının yarısı buradaymış. Sabah olup da yemlenmeğe çıktılar mı, her biri bir çiçeği andırırmış. Ak, kara, kırmızı, benekli, sarı... tavuklar birer çiçeğe benzerlermiş. Zaten çiçekler de kıskanırmış tavukları.

Önceleri tavukların kümesleri yokmuş. Kimileri ahırda kalırmış, diğer hayvanlarla. Kimileri samanlıkta, kimileri de iyi kötü çevrilmiş avluda... Akşam oldu da göz karardı mı, tüm tavuk ,horoz, piliç ve civcivler barınaklarına dönerler, uykuya dalarlarmış.

Tavuklu köyde Şişgöbek adında biri varmış. Göbeği çok bü yükmüş. Onun için «Şişgöbek» derlermiş ona. Durmadan da bü yürmüş göbeği. Kafası kocaman, ayakları iri iriymiş. Tavukçuluk yaparmış. Tavukların çoğu onunmuş. Hem etlerinden hem de yumurtalarından yararlanırmjş. Evinin önünde taşlarla çevrilmiş geniş bir avlu varmış". Tavuklar yazın burada kalırlarmış. Kışmsa ahırda... Hemen.her gün bir tavuk yermiş. Düzibiklerin pek yumurtası olmazmış. En çok da onlardan yermiş. Gerçi, kızdığı zaman diğerlerinden de yermiş-, ama, en çok yumurtası az olanlardan yermiş.

Sabah olunca, köyün bütün tavuk, horoz ve piliçleri salıverilirlermiş. Renk renk tavuklar, horozlar, piliçler birbirlerine karışırlar, yem aramağa dağılırlarmış. Ancak, yem bulmak da güçleşir olmuş gitgide. Taa uzaklara gitmek zorunda kalırlarmış. Hele anne tavuklar?.. Yavruları küçük olduğu için, uzak-

lara da gidemezlermiş. Barınaklarının yörelerinde aranıp dururlarmış.

Sabahleyin,ala şafakta öyle canlanırmış ki köy... Horozlar, «ü, ürüü, üüüü» diye öterek, yatanları kaldırırlarniiş. Tavuklar ve civcivler de dışarıya çıkmanın sevinciyle gıdaklamağa başlarlar, «git, git, git» sesleri ortalığı doldururmuş.

Koca kafalı, iri ayaklı Şişgöbek, her zamanki gibi gerine gerine kalkmış. Uzun uzun esnedikten sonra dışarı çıkmış. Avlu kapısı hâlâ kapalıymış. Açıp içeri girmiş. Bakmış ki tavukların, horozların hepsi ayakta... Sırıtarak:

— «Güzel tavuklarım, güzel horozlarım nasılsınız?» demiş. Kırmızı Küpe tavuğu okşamak istemiş. Tavuklar Şişgöbek'ten çekiiîirlermiş. Kırmızı Küpe, «git, git!» diyerek, kaçmış Şişgöbek'ten. Şişgöbek, bir kahkaha atarak, kapıyı açmış ve demiş ki:

— «Haydin bakalım, haydin!. Karnınızı doyurmadan gelmeˆyin. Artık havalar iyileşti. Size bundan böyle yem vermeyeceğim! Haydin çabuk olun!..»

En önde çatal ibik horoz, kanatlarını açarak fırlamış kapıdan. Arkasından diğer tavuk ve horozlar... Düzibik, anne olduğu için, yavrularıyla en sona kalmış. Düzibik yavrularına çok düşkünmüş. Kendi yemez, onlara yedirirmiş. Avluda kimse kalmayınca, yavrularına dönerek:

— «Git, git, git! Haydin çocuklar gidiyoruz!» demiş, yürümüş. Altı tane yavrusu varmış. Onlar da «cik, cik, cik!» diyerek, yürümüşler annelerinin peşinden.

Şişgöbek, Düzibikle yavrularını önce seyretmiş; sonra bağırmış arkalarından:

— «Tatlı Düzibik, bana semiz pilavlıklar büyüt e mi?.»

Yavrulardan biri anlamamış, sormuş ince sesiyle:

— «Şişgöbek amca ne diyor anne?»

— «Bak yavrucuğum, demiş Düzibik de, bir kere o sizin amcanız değil! Ne demek istediğini de ben sizlere anlatacağım! Haydin, yiyecek arayalım şimdi.»

Günler geçip gider olmuş. Şişgöbek dediğini yapmış. Yem vermez olmuş tavuk ve horozlara. Az yumurta veren tavuklara baskısı daha da artmış. Öyle ki, kimi Düzibikler kuluçka bile olmazmış. Şişgöbek onlara daha çok kızarmış. Su bile koymazmış önlerine. «Suyunuzu için, öyle gelin» dermiş. Ancak, baştan demiştik ya, yem bulmak güçleşmişmiş. Nasıl güçleşmesin?... Yalnız onlar değilmiş ki yem arayan. Serçeler varmış; sığırcıklar, saksağanlar, bülbüller, güvercinler varmış. Onlar da hemen

hemen aynı şeyleri yerlermiş. Bu yüzden,, köyün kıyılarında yiyecek bulunmaz olmuş. Uzaklara gitmekse, tehlikeliymiş. Tilki çıkabilirmiş ortaya. Yırtıcı, saldırgan kuşlar gelebilirmiş her an.

Günler günleri kovalamış; ama, tavuklar, horozlar, piliçler de yeterince doyamaz olmuşlar. Ak, kara, alaca, sarı... tavuk, horoz ve piliçlerin canlı renkleri solmaya yüz tutmuş. Canlılıklarını yitirir olmuşlar. Kimilerinin tüyleri iyice kabarmış. Kimilerinin ibikleri iyice düşmüş. Kimileri de hastalanmış; yem aramağa çıkamaz olmuş.

Birgün Şişgöbek, yine kapıyı açmağa gelmiş. Ancak, tavuk, horoz ve piliçlerde bir sessizlik varmış. Her zamanki gibi değillermiş. Şişgöbek bunun nedenini anlayamamış. Ortalığa seslenmiş:

— «Söyleyin bakalım, nedir bu sessizlik? Bu suskunluğunuz niçin?..»

İçlerinden bir horoz, Gülibik horoz, arkadaşlarına baktıktan sonra:

— «Biz, demiş, yem bulamıyoruz. Uzaklara da gidemiyoruz. Hep aynı şeyleri yiye yiye içimiz? dışımıza çıktı. Avlu da dar gelmeye başladı, sığmıyoruz buraya!»

Şişgöbek, gözlerini kısarak süzmüş bütün tavuk, horoz ve piliçleri. Avluda çıt yokmuş. Hemen hepsi yere bakıyormuş. Kızgın bir sesle bağırmış:

— «Bana bakın, demiş, eğer bir daha huysuzluk ederseniz bacaklarınızı koparırım! Neyinize yetmiyor bunca rahatlık?.. Suyunuz var, mısırınız var! Oturun oturduğunuz yerde!.»

Susmuş bir süre. Tavuklar, horozlar, piliçler de suskunmuslar. Ancak, bu suskunluğu Sert Gaga tavuk bozmuş. Demiş kî:

— «Biz rahat da değiliz! Avluya sığmıyoruz çünkü. Sular dökülüyor. İçerisi hep pisleniyor, »demiş.

Şişgöbek yumuşamış. Gülümseyen bir yüzle:

— «Tamam tamam, sevgili Sert Gaga'm, tamam! demiş, sığmadığınızı ben de biliyorum. Size daha geniş yer yapacağım; ama, biraz daha bekleyin. Siz bana bol yumurtalar verin. Siz bana yeni tavuklar, horozlar yetiştirin. O zaman sizlere daha iyi bakacağım, inanın!.»

Kapıyı açıp salmış onları. Tavukların, horozların, piliçlerin bir kısmı sevinç içinde fırlamışlar dışarı.

O gün, Gülibik Horozla Sert Gaga tavuk birlikte yemlenmişler. Uzun uzun konuşmuşlar. Komşu tavuklarla da ilişki kurmuşlar.

Gülibik Horoz onlara demiş ki:

«—Çoğumuz hergün yumurta veriyoruz onlara. Buna karşın birazcık yem çok görülüyor bize. Oysa, sahiplerimizin evleri yonca, yulaf, buğday ve kepekle dolu... Niye birazını da bize vermesinler? Niye daha güzel barınak yapmasınlar?»

Hemen tümünün yakınması aynıymış. Hemen tümü kötü, dar, pis barınaklarda kalırlarmış. Onaylamışlar Gülibik Horoz'u.

O akşam barınaklarda bu konu tartışılmış, konuşulmuş. Kimse inanmıyormuş bol yem verileceğine. Daha önceden de aynı şeyler söylenmişmiş çünkü. Örneğin Şişgöbek, kaç kez buğday ve yonca unu vereceğini söylediği halde, dediğini yapmamışmış. Hatta, barınağı genişleteceğini çok önceden söylemişmiş.

Ertesi gün, tavuklarla Şişgöbek arasında bir olay geçmiş. Ak renkli Düzibiklerden biri, kuluçka olmaktan vazgeçmiş. Kaç gündür kuluçka olduğu halde, yeterince doyamıyormuş. Kuluçkayı, Şişgöbek'e kızdığı için bırakmışmış. Şişgöbek bunu öğrenir öğrenmez avluya koşmuş. Ak renkli Düzibiği yakalamış. Bacaklarından tutup fır fır döndürmeğe başlamış. O kadar döndürmüş ki, Ak renkli Düzibik iyice sersemlemiş, yerinden kalkamaz olmuş. Şişgöbek, halsiz yatan Düzibiğe dönerek:

«Bana bak!, diye bağırmış, bir daha yaparsan tüylerini yolarım senin! Tavukluktan çıkarırım seni, anladın mı?»

Sanra da kızgın kızgın ayrılmış avludan. Ak Düzibik baygın yatıyormuş. Başı dönüyor, gözleri kararıyormuş. Şişgöbek' in ne dediğini pek anlayamamış; ama, çok kızdığı belliymiş.

Akşam, diğer tavuk, horoz ve piliçler de gelmişler. Olanları öğrenmişler. «Geçmiş olsun!» demişler, Ak renkli Düzibiğe. Düzibik hâlâ kendinde değilmiş. Avluda çıt yokmuş yine. Tüm hayvanlar suskunmuş. Bir ara anaç Düzibiğin çocuklarından biri, «ciik, ciik!» diye sessizliği bozmuş. Annesine dönerek:

— «Anneciğim, niye kimse konuşmuyor?» demiş.

Anaç Düzibik de alçak sesle anlatmış olanları. Yavruların tümü, ötüşerek, annelerinin kanatları altına girmişler.

Yatma zamanı geldiği halde uyuyamaz olmuşlar. Yalnız bir iki tavuk ve horoz uyuyakalmış. Geri kalan bütün tavuk, horoz ve piliçler bekleşmeğe başlamışlar/Ancak, bir.karar veremez olmuşlar. Ne yapacaklarını bilemez durumdalarmış. Bir ara Kısa Kuyruk horoz, kanatlarını çırparak ortaya gelmiş. Arkadaşlarına bakıp demiş ki:

— «Arkadaşlar, kardeşler!... Kara kara düşünmek neyi çözümler?.. Gelin oturalım. Aramızdan üç beş yetkili seçelim. Şiş-

göbek'e gitsin, isteklerimizi iletsin, rica etsin. Ben iyi bilirim onu, tatlılıkla anlatırsak, isteklerimizi yapacaktır.!

Kimileri duymuş, kimileri de duymamış öneriyi. Duyanlar da hemen onaylamışlar. Ona yumurta veriyoruz, elbette yapacak dediğimizi!» diye bağırmışlar. «Yeni yavrular üretiyoruz, et veriyoruz, elbette verecek!» diye bağırmışlar. Kışa kuyruk horoz, Kırmızı Küpe tavuk ve Kara Düzibik horoz görevlendirilmişler. Sabahleyin herkes gittikten sonra Şişgöbek'i görmüşler. İsteklerini anlatmışlar. Rica etmişler. Hatta Kısa Kuyruk yalvarmış. Fakat Şişgöbek yanıt bile vermemiş. Üçünü de kovmuş.

Akşam, durum aktarılmış bütün tavuk, horoz ve piliçlere. Yine umarsızlık içine düşmüşler. Yine karamsarlık almış çoğunu. Kimi:

— «Şişgöbek'le başa çıkılmaz» demiş. Kimi:

— «Canım şimdiye değin ne yaptık ki?» demiş. Kimi de:

— «Biz güçsüzüz! Horoz başımızla, tavuk başımızla ne yapabiliriz ki?..» deyip, çekilmiş aradan.

Ancak, orta yerden bir ses çıkmış, umutlu:

— «Bakm bakın! demiş, benim aklıma bir şey geldi!»

— «Nedir aklına gelen, Çatal İbik Horoz?.» demiş, diğerleri de.

Çatal İbik sürdürmüş konuşmasını:

— «Aklıma ne geldi biliyor musunuz? Ala şafakta hep birlikte öteceğiz. Bütün tavuk, horoz, piliç ve civcivler usanmadan öteceğiz! Şişgöbek rahatsız olacak, huzursuz olacak! Dediklerimizi yapacak! Var mısınız?..»

— «Varız, varız!..» diye bağırmış kimileri. «He yaj demişler, hep birlikte ötersek, Şişgöbek rahatsız olur, dediklerimizi yapar!»

Kimilerinin de aklı pek yatmamış bu öneriye. Sonucun önceki gibi olmasından kuşku duyuyorlarmış. Ancak, çoğunluğun içinde sesleri duyulmamış. Hem, öneri getirecek durumda da değillermiş.

Ala şafakta hep birlikte ötmeğe başlamış, Şişgöbek'in tavuk, horoz, piliç ve civcivleri. Horozlar, «Üü,ürüü,üüüü!» diye; tavuklar da, «Git, git, git!» diye ötmüşler. Kuluçkadaki bir iki tavuksa, «Gurk, gurk, gurk!» diye öterken; civcivler de, «cik, cik, ciik!» diye ötmeğe başlamışlar. Ortalık, tavuk, horoz, piliç ve civciv sesleriyle dolmuş. En önce Şişgöbek fırlamış yatağından. Ortalık ağarmağa başlamışmış. Hertaraf seçilir olmuşmuş. Şiş-

göbek, don gömlek avluya girmiş. Yüzü kıpkırmızı olmuş öfkeden. Olanca sesiyle bağırmış:

— «Susuuun, susun!.. Hepinizi gebertirim yoksa, susun!..»

Ancak, hayvanlar o kadar yüksek sesle ötüyorlarmış ki, sesi pek duyulmamış. Şişgöbek daha da öfkelenmiş. Avlunun duvarından bir sopa. çekmiş. Olanca hızıyla yanıbaşmda öten birine vurarak yere düşürmüş. Bu, kısa kuyruklardan bir tavükmuş. Sopa başına gelmişmiş. Başından kan fışkırmağa başlamış. Kulak küpeleri, ibikleri kandan görünmez olmuş. Hatta, göz kapakları da kırmızıya bulanmış. Tavuk, bir iki çırpındıktan sonra, hareketsiz kalmış. Bunlar, o kadar kısa sürede olmuş ki, bir anda sesler kesilmiş. Diğer hayvanların sesleri de kesilmiş. Odun Şişgöbek'in elindeymiş daha. Hayvanlar duvar diplerine çekilmişler. Yavru Düzibikler annelerinin kanatlan altına sığınmışlar.

Şişgöbek, elindeki sopayı sallayarak:

— «Bir daha densizlik ettiğinizi görmiyeyim!.. Teker teker gebertirim sizi, pis yaratıklar, demiş ve sürdürmüş konuşmasını, hele bir daha göreyim! Bakın ne-yapacağım o zaman!»

Şişgöbek'in kocaman karnı inip çıkıyormuş. Kısa Kuyruğun Ölüsünü alarak avludan çıkmış.

O gün olan bitenden bütün tavuk, horoz ve piliçlerin haberi olmuş. Hayvanların büyük çoğunluğu iyice bilenir olmuşlar Gülibik Horoz'la Sert Gaga Tavuk, köyün diğer tavuk ve horozlarıyla ilişkilerini sürdürmüşler. Onların görüşlerini almışlar.

Akşam, avluya çekildikten sonra, Gülibik Horoz arkadaşlarına seslenmiş:

— «Arkadaşlar, demiş, durumumuzu yeniden değerlendirmemiz gerekir!»

— «Daha önce değerlendirdik de ne oldu?» demiş, duvar dibinden biri.

Gülibik Horoz şeşin geldiği yana dönerek:

— «Hayır arkadaş hayır! Öncekilerde düzenli bir değerlendirme yoktu. Enine boyuna düşünmemiştik her şeyi.» demiş ve sürdürmüş konuşmasını: «Herkes hata yapabilir. Tavuk ve horozlar da hata yapabilir. Ancak, bu hatayı görmemiz gerekir. Eğer kümese kavuşmak istiyorsak, bol yeme kavuşmak istiyorsak, az hata yapmamız gerekir. Kararlı olmamız gerekir. Yok, istemiyorsak, herkes boynunu büküp yatsın bu pisliğin içinde!.»

Bir kıpırdanma olmuş avluda. Aslında kimse beğenmiyor-

muş bu durumu. Fakat, kimilerinde bir güvensizlik, bir kararsızlık varmış. Şişgöbek'ten korkar olmuşlar çünkü.

İçlerinden biri demiş ki:

«Burada kümes istemeyen yok! Yem istemeyen yok! Fakat, Şişgöbek'in dediğini duydunuz, arkadaşımıza yaptığını gördünüz! Bu kez de aynısını yapacak. Belki bir kaçımızı birden öldürecek! Belki de hepimizi!..»

Sert Gaga hemen yanıtlamış, demiş ki:

— «Şişgöbek'in bize gereksinimi var arkadaşlar! Bizi hepten öldüremez. Biz olmazsak, bizim yumurtalarımız olmasa, o, neyle geçinir? Onun için, dedikleri bizi yıldırmasın! Biz birlik içinde olursak, kararlı olursak, onu geriletiriz!»

Gülibik Horoz, su içip gagasını döşüne sildikten sonra, çevreyi dinlemiş. Ortalık sessizmiş. Avluda göz gözü görmüyormuş. Ancak seslerinden tanıyorlarmış birbirlerini. Herkes, Gülibik Horoz'un ne diyeceğini beklemeğe başlamış. Neden sonra Gülibik, konuya geçmiş:

— «Evet arkadaşlar, demiş ve sürdürmüş, Sert Gaga doğru sözler! Şişgöbek hepimizi yok edemez. Çünkü bize gereksinimi var. Yumurtalarımıza gereksinimi var. Biz bu kez yumurtalarımızla yanıt vereceğiz Şişgöbek'e. Yumurtlamayacak arkadaşlarımız! Horoz arkadaşlarımız ötmeyecek! Onun anlayacağı dili bulduk artık. Bu kez anlayacağı dille konuşacağız! Ancak bu şekilde onu geriletebiliriz! Ancak o zaman yeme ve kümese kavuşabiliriz! Yumurtlamama eylemimiz yarından sonra başlayacak! Tamam mı arkadaşlar?.. Bşka önerisi olan var mı?..»

«Tamam, tamam! diye bağırmışlar diğer tavuk ve horozlar da, tamam bu yol çok doğru!»

«Oyun bozanlık yok arkadaşlar! İkirciğe düşen varsa, gelsin görüşelim!» diye bağırmış, Sert Gaga da.

Ertesi gün, diğer tavuk, horoz ve piliçlerle de görüşülmüş. Ne yapılacağını düzenlemişler. Kararlaştırılan gün tavuklar yumurtalarını kesmişler. Hiç bir tavuk yumurtlamaz olmuş. Horozlar ötmeyi bırakmışlar. Gurk olan tavuklar da kuluçkayı bırakmışlar.

Şişgöbek önce şaşırmış; ama, yine de pek umursamamış. Akşam avluya gelip bağırmış tümüne:

— «Keseceğim hepinizi! demiş. Yarma kadar izin; eğer yarından sonra da yumurtlamazsanız, hepinizi keseceğim! Ona göre!..» demiş ve gitmiş.

Tavuklar ertesi gün de yumurtlamaymca, Şişgöbek daha da

öfkelenmiş. Akşam avluya girmiş. Hava tam kararmamışmış. Öfkesini belli etmeden :

—. «Bakın, demiş, tavuklara seslenerek, Bakın sevgili tavuklarım, horozlarım! Sizin sağlığınızı ben daha çok düşünüyorum. Sizin yemenizi, içmenizi ben daha çok düşünüyorum. Ama istekleriniz çok Azıcık da siz beni düşünün. Tümünü yapmam mümkün değil!.»

O kadar yumuşak, o kadar inandırıcı konuşuyormuş ki, kimileri nerdeyse kanacakmış. Gülibik, Şişgöbek'in sözünü keserek atılmış:

— «Bizim isteklerimiz çok değil! Sana hergün yüzlerce yumurta veriyoruz! Buna karşılık bize verdiğin ne?.. Hergün dayak, küfür!.. Şu kaldığımız yere bak!.. Şu tüylerimize bak! Arkadaşımızın şu'kanına bak!. İsteklerimiz yapılıncaya dek tavuk arkadaşlarımız yumurtlamayacak, horozlar ötmeyecek! Bizim tavrımız bu!..»

Şişgöbek daha konuşmadan, tüm tavuk ve horozlar bağırmışlar:

«Evet evet! Bizim tavrımız bu!.. Yumurtlamayacağız, ötmeyeceğiz!»

Şişgöbek öfkeden kıpkırmızı dışarı fırlamış.

Bütün hayvanlar dediklerini yapmışlar. Tavuklar yumurtlamaz olmuşlar. Horozlar ötmemişler. Eylem, tüm köyü sarmış. Diğer tavuk ve horozlar da destekliyorlarmış. Şişgöbek ne ettiyse caydıramamış. Bir sürü dil dökmüş. Hatta kimilerine bol yem vermiş. Ancak, hiç bir yarar getirmemiş.

Sonunda görüşmek istemiş tavuk ve horozlarla. Şişgöbek, Gülibik Horoz, Sert Gaga tavuk ve kırmızı küpelerden bir tavuk bir araya gelmişler. Tavuklar ve horozlar adına yonca unu, buğday, mısır, yulaf istenmiş. Yumurta ve et tavukları arasında ayırım yapılmayacakmış. Bir de kümes istenmiş. İçinde büyük bir folluğu, yemliği, tüneği ve suluğu olacakmış. Kümes geniş olacakmış. Şişgöbek karşı koymuş bu isteklere. Horoz ve tavuklar da, «Sen bilirsin» deyip, gitmeğe yeltenmişler. Şişgöbek:

«Durun, durun! demiş. İsteklerinizi kabul ediyorum; ancak, bir daha böyle bir şey yapmamak koşuluyla!..»

. Gülibik Horoz, Şişgöbek'e şöyle bir bakmış ve demiş ki:

— «Senle mücadelemiz bitmedi ki... Bu yüzden, böyle bir

Koşulu kabul edemeyiz! Şimdi gidiyoruz ve eylemimiz sürecek! Haydin arkadaşlar!»

Şişgöbek yeniden oturtmuş onları. Uzun uzun tartışmışlar. Şişgöbek razı olmuş sonunda.

Bir aya kalmadan kümes yapılmış. Tüm tavuk, horoz, piliç /e civcivler, yaşamlarını, gelecek günler için, bu kümeste sürdürmeye başlamışlar.

Çocuk Yazını Üstüne

Mehmet BAYRAK

Nicedir «çocuk yazını» sorununa değinmek istiyordum. **Her** defasında araya başka konular giriyor, güncellik kazanan başka sorunlar bu konuyu işlememi engelliyordu. Oysa bu konu yıllardır görüşme-tartışma gündeminde bulunuyor. Üstelik üzerinde önemle durulması, geliştirilmesine, oluşturulmasına elden geldiğince katkıda bulunulması gereken bir konu bu. Hele çocukluk eğitiminin insanın düşünsel oluşumundaki yeri göz önüne alınınca bunun nice önemli bir konu olduğu kendiliğinden ortaya **çıkar.**

Hepimiz biliyoruz. İnsan çıktığı, geliştiği, yetiştiği ortam ve koşulların ürünüdür. İnsanı yönlendiren, biçimlendiren temel etken bu nesnel koşullardan kaynaklanır. Öznel gibi görünen kimi koşulların bu kuralı bozmayacağı ve bu genelleme içinde düşünülmesi gerektiği ortadadır. Sözgelimi belirli bir yönde gelişen bir kişiliğin belirli bir olayla yön değiştirmesi bu gerçeği değiştirmez, tersine-doğrular. İlk bakışta öznel gibi görünen böyle bir etkenin, temelde nesnel koşulların bir parçası olduğu ve nesnel koşullar üstüne oturtulduğu zaman anlam kazanabileceği ortadadır. Bütün bunları, feodal ya da burjuva koşulları içinde yetişmiş bir çocuğun doğal doğrultusunun yanısıra devrimcileşme girmesinin de kolay anlaşılması açısından vurguladım.

Bu bilimsel olgu bilinince çocuk eğitiminin, bu arada çocuk yazınının insan kişiliğinin oluşumundaki yeri kolayca anlaşılır. Aslında her dönemde bu bilindiği içindir ki, feodal toplumlarda çocuklar feodalizmin gereklerine göre, kapitalist toplumlardaysa

kapitalizmin gereklerine göre yetiştirilmeye çalışılmıştır. Yoksa Osmanlı döneminde küçük yaşlarda başlatılan «Kur'an-Hadis eğitimi», burjuvalaşma sürecinden sonra yeniden örgütlenen, nitelik değiştiren çocuk eğitimi nasıl anlatılabilir.

Herşey bir yana, 17'inci yüzyıl divan şairlerinden Nabt'nin, kaynağı bütünüyle islâmi düşünceden (Kur'an, Hadis vb.) alan *HAYRİYE-t NABÎ* ile Meşrutiyet dönemi ozanlarından *Tevfik Fikret'in* burjuva ve küçük burjuva kültüründen kaynaklanan çocuk şiirleri kitabı *ŞERMİN* karşılaştırılınca bu ayrım ve nitelik değişimi hemen kendisini gösterir.

Nâbî'nin oğlu Ebulhayr için yazdığı manzum bir öğüt olan *Hayriye-yi Nâbi,* bütünüyle feodal kültürden kaynaklanıyorken Fikret'in Şermin'i laik kültürün öğelerini taşır. Hele Halûk'un Defteri, küçük burjuva radikalizminin açık özelliklerini getirir. Bu nedenle bir çocuk eğitimi ve buna bağlı olarak çocuğa yönelik bir sanat her dönemde vardır. Ancak toplum düzenlerine göre nitelik değiştirmiştir. Sözgelimi masal, efsane, öykü, fabl, bilmece, atasözü hatta ninni biçimleriyle çocuğa ulaştırılan ürünler, temelde çocuk yazınının 'sözlü' ürünleridir. Daha beşikteki çocuğun yaşamına karışan ninninin temelinde bu düşünce yatmaktadır. Yazım araçlarının sınırlı olduğu dönemlerde daha çok bu yola başvurulmuştur. Kaldı ki yazılı çocuk ürünlerinin tarihi de sanıldığı gibi pek yeni değildir. Milattan önce VI. yüzyılda Hindistan'da yazılmış çocuk ürünlerine rastlanıyor. Bir hükümdar çocuklarına öğütlerde bulunuyor bu ürünlerin birinde. Ayrıca bu dönemlere ilişkin taşa, tuğlaya kazınmış ürünlere rastlanıyor.

Tüm bunlar gösteriyor ki, sözlü ya da yazılı bir çocuk yazını her dönemde varolagelmiştir.

KAPİTALİSTLEŞME SÜRECİNDEN SONRA

Bizde, özellikle burjuvalaşma sürecine koşut olarak üst düzeyde bilinçli olarak soruna eğilindiği söylenebilir. Çünkü bu sürecin gereği olarak eğitim-öğretim kurumlarında yeni bir örgütlenmeye gidilmiş ve salt eğitici yetiştirecek öğretmen okulları açılmıştır.. İstanbul kız ve erkek öğretmen okulları bunlardandır. Yine Fransız, Alman, İngiliz ve Amerikan okullarının da bu dönemlerde kurulmaya başlandığı biliniyor. Sözgelimi yerli okullardan İstanbul Darülmuallimîni (Erkek Öğretmen Okulu) Müdürü Satı Bey'in çocuklara özgü sanat çalışmaları yapılmasını, şiirler yazılmasını önerdiği ve bu tarihlerden sonra Tevfik

Fikret, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, İbrahim Alaattin Gövsa, Ali Ulvi Elöve vb. yazarların bu doğrultuda ürünler verdikleri biliniyor. Bu konuda ilk adımın La Fontain'den «Kurt ve Kuzu» çevirisiyle Şinasi tarafından atıldığı, bu tarihten sonra kimi çocuk dergilerinin de çıkarıldığı biliniyor. Bunlardan en önemlilerinden Tevfik Fikret'in ürünleri olduğunu, ötekilerin palazlanmakta olan yeni Türk burjuvazisinin ideolojisini taşımayı amaçlayan kuru, basit çalışmalar olduğunu hemen belirtelim. Gerekli sanatsal yetkinliğe erişemedikleri için bu ürünler, yaygınlık kazanamamış, etkinlik sağlıyamamışlardır. Ancak Fikret'in bazı açılardan bu bölüme alınabilecek «Halukun Defterindeki şiirleri' zamanına göre büyük önem taşıyor. Cumhuriyetten sonra İlhami Bekir Tez'in ve başkalarının da çalışmalar yaptığı biliniyor. Bu arada, çocuk eğitiminin önemini bilen Nazım Hikmetin, özellikle toplumcu çizgiye girdikten sonra İlhami Bekir'le ortaklaşa çocuk şiirleri yayımladıkları, Nazım'm ayrıca takma imzalarla çocuk öykü ve masalları yayımladığı da biliniyor. Nazım Hikmet'in bu ürünleri henüz bir araya getirilemediği için bu konuda bir şey söyleyemiyoruz.

Cumhuriyetin birinci döneminde doğrudan devlet eliyle bu konuda yapılan çalışmalar oldukça yetersiz, günümüzdeyse alabildiğine ilkel ve geridir. Bugün Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan ve yüksek sayıda basılan *«Yavru türk»* dergisinin ne denli ilkel ve çağdışı bir kimlikle çıktığı ortadadır.

KÜLTÜR EMPERYALİZMİ VE ÇOCUK YAYINLARI

Her alanda olduğu gibi çocuk yayınları konusunda da emperyalizmin güdümüne, girildikten sonra değişik bir aşamaya varılmıştır. «Sömürünün yollarını bir bilim haline getiren emperyalistler, colony (sömürge) profesörleri yetiştirmişlerdir. Sömürüyü *böylesine ince yöntemlerle ele alanlar, kuşkusuz çocuğu da boş bırakmayacaklardı.* Bunu anlamak için lise ve orta okullardaki yabancı ders kitaplarına bir göz atmak yeter kanısındayız. Tümüyle kaderci ve köleliği övücü öykülerle doludur bunlar.

Emperyalistler, namuslu burjuva demokratlarmca bile *«çöplük edebiyatı»* diye adlandırılan Teksas, Tommikş, Karate ve Judo kitaplarıyla zehir saçmaktalar. Çocuk beyinlerinde kulluğun, köleliğin cimnastiğini yapmaktalar. Efendiye, güçlüye boyun eğiş yolları üstü örtülmeye bile gerek duyulmadan verilmektedir. İnsanlık için oldukça zararlı görüşler, dışı şekerli bi-

rer hap gibi çocuklara yutturulmaktadır.(...) Piyasayı dolduran bu niteliksiz ve çok çok zararlı kitapları sermaye bilerek ve hesaplı yaymaktadır

(...) Sermayenin karakteri, evrenin her yerinde üç aşağı beş yukarı aynıdır. Feodal kalıntılar yerel ufak tefek değişikliklerin dışında yine aynıdırlar. Hangi ulustan olurlarsa olsunlar tutum ve davranışları birbirlerine benzer. Edebiyat ve gelenekleri önemli ayırım göstermez. Çoocuklarını halk gibi eğitmezler. Yarın miraslarını bırakacakları yavrularını kendilerine benzetmek için bilinçli bilinçsiz çaba harcarlar. *«(Hasan Kıyafet: Çocuk Yayınları Nasıl Olmalı?;* Vatan gaz. 15-16 Şubat 1977)

Kültür emperyalizminin işlevi bununla bitmiyor: «Emperyalizm, edebiyat ve sanat alanında da kitlelere daha nitelikli şeyler vermiyor. *İnsanlar daha çocuk yaşta yozlaştıncı yayınlarla yüz yüze bırakılırlar.* Resimli kovboy serüvenleri, polisiye kitaplar, gangaster yaşamları, kızılderililirle yapılan mücadeleler... Bu resimli hikâyelerin, polis romanlarının kahramanları, gözlerini kırpmadan başkalarını öldüren güçlü kişilerdir. Diğer yandan kitap piyasası, kadın-erkek ilişkilerini en çirkin biçimlerde dile getiren, erotik duyguları sömüren seks romahlarıyla beslenir. *Çocuklara sunulan oyuncakların birçoğu onların kovboyculuk, askercilik oynamalarına yarayan türdendir.* Küçükler gibi büyükler de kafadan çok göze hitapeden, düşündürmeyen, ama oyalayan ve onları egemen güçlerin isteklerine göre biçimlendiren yayınlara alıştırılırlar. *«(Emperyalizm, Ulusal Bağımsızlık Ve Kültür, TÖB-DER Yayınları, 1977, s.48)*

Türkiye'de çok uzun bir süre çocuk yayın alanının emperyalizmin sözkonusu yoz ürünlerinin saldırısına uğradığı gözönüne alınınca, sermayenin çocuğa dek uzanan kötülüğü hemen anlaşılır. Bu saldırının büyük çapta bu alanın boşluğuyla olanaklaştığı da ortadadır.

GÜNÜMÜZDE TOPLUMCU ÇOCUK YAZINI

Toplumcu yazınımızın geçmişine bakınca, toplumcu sanatçıların çocuk ürünlerini genel yazınsal ürünlerle koşut biçimde sürdüremedikleri görülür. Kuşkusuz bunun birçok nedenleri vardır ve bunları burada sıralamanın gereği yok. Ancak bu alanda özellikle, son beş yılda çok önemli adımlar atıldığı bir gerçektir. Toplumcu çocuk yazmmdaki nitel ve nicel gelişime bakılarak son beş yılı, çocuk yazınının dönemeci olarak niteleyebiliriz.

Başta Cem Yaymevi'nin *«Arkadaş Kitaplar»* dizisi olmak üzere *Milliyet Çocuk Yayınları, Gözlem Çocuk Dizisi, Koza çocuk yayınları, Yeni Dünya Çocuk yayınları, Öncü yayınları ve Köyün Çocuk Yayınları* bu alanda önemli bir dönem başlatıyör-*l&r.Samed Behrengi, Angel Karaaliçev, Çehov, Tolstoy, Brecht, Andersen, Voriskova, Zoşçenko, Dostoyevski, Fazıl İskender, Necati Zekeriye, Gormander* gibi yabancı, *Nazım Hikmet, Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Başaran, Talip Apaydın, Bekir Yıldız, Erol Toy, Kemal Özen, Demirtaş Ceyhun, Hasan Kıyafet, Adnan Özyalçıner, Fikret Otyam, Ülkü Tamer, Mehmet Şeyda, Nihat Behram, Vasıf Öngören, Rıfat İlgaz, Işıl Özgentürk, İsmail Uyaroğlu, Gülten Dayıoğlu, Ümit Kaftancıoğlu, Dağlarca ve Çetin Öner* gibi yerli sanatçılar bu dönemde çocuklarla tanıştırıldılar. Kuşkusuz büyük bir kazanımdır bu ve giderek güçlenecektir. Çocuklarımızı kültür emperyalizminin saldırısından kurtaracak olanlar toplumcu sanatçılardır. Kuşkusuz yukardaki adlardan yazın yaşamına en son giren *Çetin Öner'in, Gülibik* ve *Binboğadan Gelen Çocuk'la* daha şimdiden büyük umutlar verdiğini hemen belirtelim.

NASIL BİR ÇOCUK YAZINI?

«Çocukların da insan» ve «çocuklar için yazmanın başlıbaşına bir iş ve görev» olduğu gerçeğini bir kez daha vurgulayarak, sözü, Hasan Kıyafet'in «Çocuk Yayınları Nasıl Olmalı?» sorusuna verdiği karşılıkla noktalamak istiyorum:

«Öz, emekçi sınıfın bilimine ters düşmemelidir. Konu çocuğun kendini ve yakın çevresini ilgilendirmelidir. Din, soy üstünlüğü körüklenmemelidir. Kahramanın illede çocuk olmasına çabalanmamalıdır. Çocuk iyice çocuk sayılmamalıdır. Anasının dizinin dibinde, üç yaşında bir dil öğrenen çocuk, gerçekte yeteri kadar büyüktür. Öç ve kin duyguları körüklenmemelidir. Bencil ve bireyci düşüncelere yer verilmemelidir. Tek kahraman 'süperman' yaratılmamalıdır. Vuruculuk, kırıcılık değil; barış işlenmelidir. Amaç yorumsuz ve açık olmalıdır. Çocuk kendini topluma yabancılaştırmamalıdır. Gerçekçi olmalıdır. Korku ve dehşetten uzak olmalıdır. Hak ve eşitlik duygusu verilmelidir. Haksızlığa başkaldırma, özellikle öğretilmelidir. Saygı ve sevgi duygusu işlenmelidir. Doğayı sevme, güzel sanatlara eğilme özellikle öğretilmeli. Toplumcu olmalıdır. Çocuklarda yazmaya itilmelidir. Bireysel yeteneklerini geliştirici olmalıdır.»